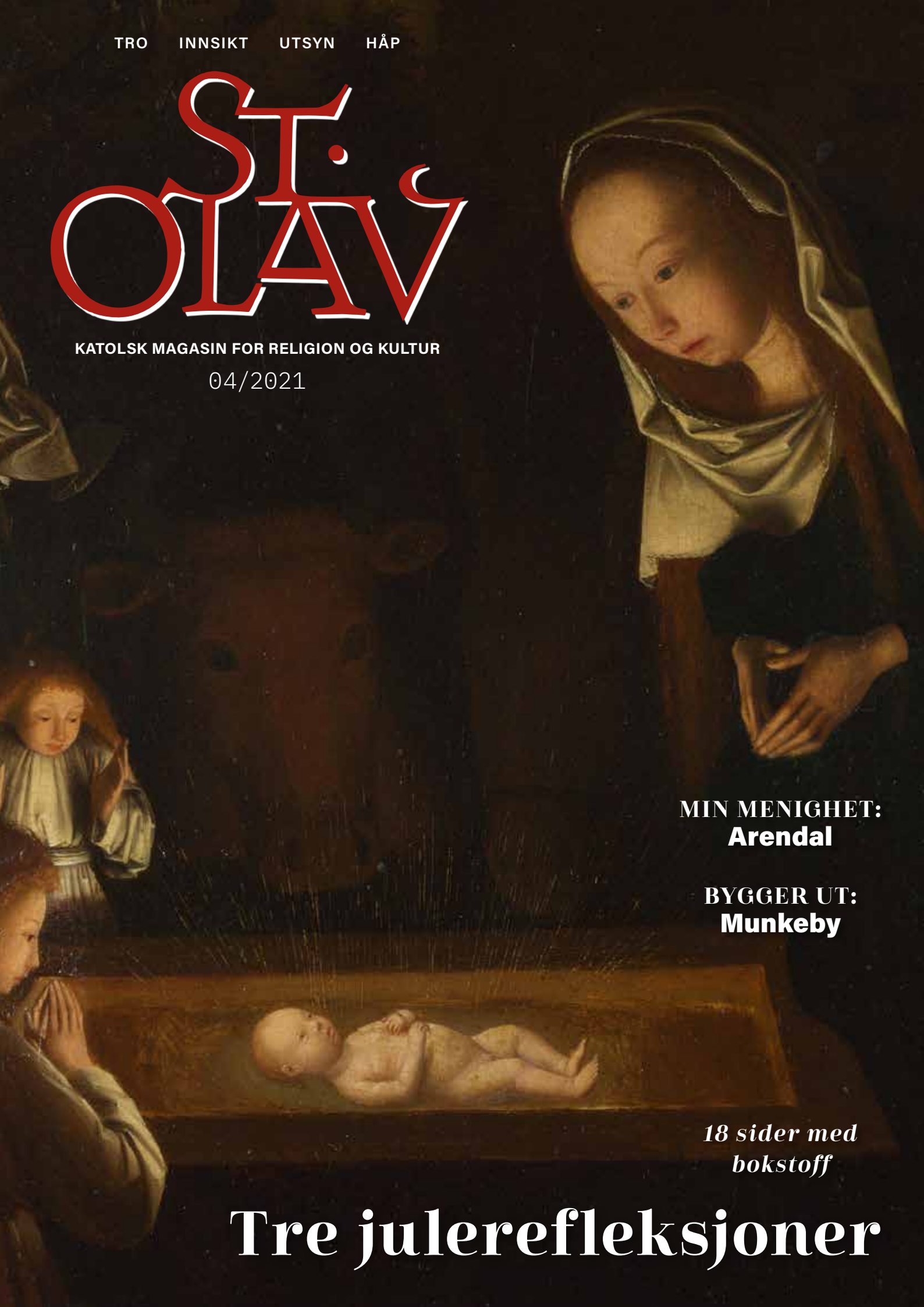

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK MAGASIN FOR RELIGION OG KULTUR

04/2021

MIN MENIGHET:
Arendal

BYGGER UT:
Munkeby

*18 sider med
bokstoff*

Tre julerefleksjoner

59

TEMA: OVERGREP
I KIRKEN

Stort intervju
med p. Hans
Zollner SJ.

Nº 04/2021

Innhold

Leder	3
Biskop Bernt har ordet	5
Mint tro: Pater Hallvard Hole	6
Olav i Roma	10

TRE REFLEKSJONER OVER JULENS EVANGELIUM

Vårt eget Betlehem av Marta Wade	16
En strak vei til nestekjærlighet av Huan Nguyen	18
En påminnelse om det vesentlige av Stian Berger Røsland	20

Adventstanker	22
Vår mann i dikasteriet	23
Guds ord	27
Min menighet: Arendal	28
Fem på kirkekaffen	33
De kom og ble: Sheila fra Filippinene	34
Sannhetsserum	40
Kunst: Gentile da Fabriano: De hellige tre kongers tilbedelse	42
Katolsk profil: Brita Paus	46
Aktuelt: Norge rundt	50
Aktuelt: Verden rundt	52
Munkeby: Brødrene bygger nytt	54

TEMA: OVERGREP I KIRKEN

P. Hans Zollner SJ: Overgrepstillene stuper	59
Ewa Bivand: Alle skal på kurs	63
Georg Fredrik Rieber-Mohn: Den franske skandalen	64
Franske biskoper: Tar institusjonelt ansvar for overgrep	67
Signert av Olav Rune Bastrup: Forrådt av kirken	68

Min julemiddag: Piroger med sopp og sauerkraut	70
---	----

«Hvem kunne være brutal nok og
uvitende nok til å stjele en av verdens
mest berømte helgener og forsvinne?
Det kunne bare være en nordmann.»

VETLE LID LARSEN, SIDE 80

Julekviss	72
Gavetips	73
Klostertanker: Tro til bekymring – eller?	74
Kommentar: Pater Rydzyk og Radio Marias rolle i dagens Polen	76

BØKER

Møte med forfatteren: Vetle Lid Larssen	80
Møte med forfatteren: Eivor Oftestad	84
Møte med forfatteren: Hans Fredrik Dahl	86
Bokomtaler	88

Aktuelt teater: Gudspartikkelen	95
Debatt: Pride	97
Nytt om navn	98
Utgangsort	102

34
Hun kom og ble:
Sheila fra Filippinene

Vi må snakke om det

Så er vi igjen inne i håpets tid, med Kristus som vårt håp, og gjør vårt beste i å forberede julehøytiden og feiringen av Jesu fødsel. Gled dere alltid i Herren! - «Gaudate in Domino!» - som det heter her ved tredje søndag i advent.

FORHÅPENTLIG FINNER våre lesere artikler til oppbyggelse og glede i dette adventsnummeret av St. Olav katolsk magasin. Som vanlig søker vi å by på bredde og mangfold i stoffet – til innsikt og utsyn.

Samtidig vil det ikke være unaturlig hvis noen spør hvorfor vi også bringer artikler, betraktninger og analyser om overgrepsskandalene i Kirken i dette adventsnummeret, rapporter om overgrep som har fylt oss alle med raseri og fortvilelse, sorg og stor tristhet. Som Georg Fredrik Rieber-Mohn skriver i sine Betraktninger: «Vi som er glade i kirken, og har dens budskap som vårt viktigste holdpunkt, fyller av sinne mot de av kirkens tjenere som så fundamentalt har sviktet sitt kall.»

ET VIKTIG SVAR VIL være at vi som Kirke ikke legger lokk på slike saker, men analyserer og søker forklaringer, ikke bare for å gjøre hva vi kan for å forhindre at overgrep skjer igjen, men også for å vise at vi som Kirke alltid står på ofrenes, de svakestes, den uskyldige parts, side.

Som kardinal Anders Arborelius sa i et intervju med den svenske TV-kanalen SVT:

«For meg, som for alle andre katolikker, er det en sorg at noe slikt har forekommet i vår kirke og at det synes så vanskelig å få slutt på denne elendighet. Mye gjøres selvsagt for å bekjempe og forhindre at det kan skje, samtidig har det i kirken som i samfunnet for øvrig, vært en tendens til å legge på lokket og skyve alt under teppet, derfor har medias undersøkende rolle vært ytterst viktig. Jeg vil nesten si at media har fått agere som Guds røst, har manet til omvendelse, til gjennomlysning, til strengere krav for å få et bedre beskyttet miljø for barn og unge, og for dom og straff for de skyldige.»

OLAV RUNE BASTRUP er rett på sak i sin meningsytring i dette nummeret. Han innleder

med å fortelle om hvordan han som katolikk stadig konfronteres av andre.

Det henleder tankene til et avsnitt i en kronikk biskop Bernt Eidsvig skrev i Aftenposten i 2013: «Det er ille nok for voksne katolikker å bli møtt med spørsmål om når Kirken endelig skal begynne å gjøre noe med overgrepene, og det blir de fleste av oss for tiden, men det er skremmende at våre barn og unge må høre at de tilhører en kirke hvor overgrep mot nettopp dem aksepteres. Noen får høre det av sine lærere på skolen, andre av sine venner og venners foreldre.»

Det er vanskelig å godta at våre barn skal utsettes for dette, men som voksne katolikker må vi innta en lyttende og nestekjærlig holdning, vi må tåle kritikk og vi må svare på de spørsmål vi får og ha kunnskap i de svarene vi gir – derfor er artikler som vi bringer i dette nummeret viktig.

OG DET ER VIKTIG å få frem at Kirken har handlet og levert konkrete tiltak, i særdeleshet de siste årene under pave Frans. Som p. Federico Lombardi skriver i sin redegjørelse på katolsk.no, om transparens og åpenhet:

«Transparens betyr ikke bare å vite at det finnes forbrytelser, ikke bare å tale om dem og fremheve dem, selv om det selvsagt er vesentlig å få frem fakta. Transparens betyr også å kjenne til og gjøre andre kjent med hva Kirken gjør for å hindre, avdekke og straffe forfølge overgrep og krenkelser. Slik blir også det kirkelige og sivile fellesskap seg bevisst at det ikke bare finnes forbrytelser, men også en hel vandring, som fellesskapet er med på og som er dets svar på disse utfordringene.»

Adventstiden er en tid for tenksom vandring.

Velsignet advent og julehøytid!

HANS ROSSINÉ
Redaktør

28
Min menighet:
Arendal

– Det er et eventyr! Alle kan med sine bønner og med sine gaver være med på å bygge Munkeby Mariakloster til Guds ære og vårt gagn.

SØSTER HANNE-MARIA BERENTZEN OSCO

Munkeby- kollekt

Annet søndag i advent gikk kollekten i Trondheim Stift og Oslo Katolske Bispedømme uavkortet til Munkeby Mariakloster. Munkene er i ferd med å avslutte sitt byggeprosjekt, og de håper å kunne gjøre dette uten å måtte dra på en tyngende gjeld.

KLOSTERET BLE GRUNNLAGT den 14. september 2009, og har vokst langsomt og nøysomt siden det. Munkene har lansert og produserer sin velsmakende versjon av moderklosteret Citeaux' ost, og således har de skapt seg et livsunderhold. Dette gir imidlertid langt fra tilstrekkelig overskudd til å betale for klosterkirken og ferdigstilling av byggeprosjektet. Hittil har de klart seg med et lite og trangt kapell, men skal de holde frem og kunne ta imot kandidater, postulanter, noviser, pilegrimer og gjester som søker stille dager og åndelig veiledning, må de ha en kirke.

MUNKEBY-KLOSTERET STÅR i Cistercienserordenens strenge tradisjon. Bønn og arbeide («ora et labora») er deres motto. De ber for Kirken, alle troende, mennesker i nød, dem som ikke tror; de feirer messen enkelt og verdig. Men det er stadig mange mennesker som har behov for hjelp og inspirasjon: Herre, lær oss å be. Herren Jesus kan trygt peke på Munkeby – som han gjør med våre andre kontemplative hus – der kan man lære bønn. Den mest effektive metode er nok deltagelse i felles liturgisk bønn. Fortrolige samtaler med bønnens menn og kvinner kan ikke overvurderes. På

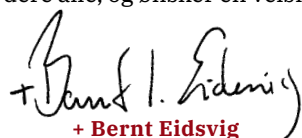

Munkeby blir man ikke forstyrret av alskens lyder og ting som skjer. Her ber man.

DET TYSKE BONIFATIUSWERK har tidligere generøst støttet mange av våre kloster- og kirkebygg. De stiller opp også denne gang med en innsamling i Tyskland, og vi vil gjerne gjøre felles sak med dem. **Annet søndag i advent gikk kollekten i Trondheim Stift og OKB uavkortet til Munkeby.** Jeg ber dere gi generøst! – Og dersom dere ikke hadde anledning til å gi i messen, så se side 58 i denne utgaven av St. Olav magasin.

Den materielle støtten til Munkeby er selvsagt viktig, men brødrene må også styrkes ved vår bønn. Vi delegerer ikke Kirkens bønn til klostrene, men ber sammen med våre munke og nonner.

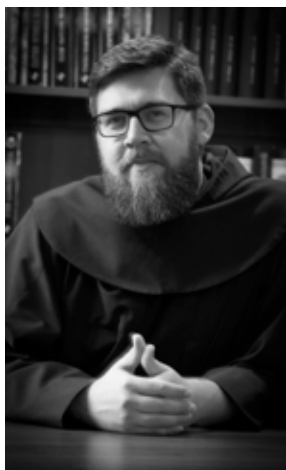
Jeg ber for dere alle, og ønsker en velsignet advent og jul!

+ Bernt Eidsvig

Økumenisk HÅP

Protestanten Nikolai F. S. Grundtvig burde være av stor interesse for katolikker, mener p. Hallvard Hole.

TEKST: LINDA THERESE UTSTØL FOTO: PRIVAT

Pater Hallvard Hole

- Født desember 1984, Bergen.
- Har for tiden studiepermisjon fra OKB.
- Bor nå på Collegio Internazionale Sant'Antonio i Roma.
- Trådte inn i Mindrebrødrenes orden (fransiskanerne) i 2005.
- Ordinert til prest i 2012.
- Aktuell med avhandlingen: «Johann A. Möhler og Nikolai F. S. Grundtvigs teologiske antropologi. Et økumenisk studium».

I høst disputerte P. Hallvard Hole med en doktorgradsavhandling som sammenligner menneskesynet til den katolske teologen Johann A. Möhler med den protestantiske presten Nikolai F. S. Grundtvig.

LANGE LINJER

Forbindelsen mellom avhandlingen og sin egen trosreise kan p. Hallvard trekke helt tilbake til 1920-tallet. Da hans oldefar gikk med tanker om å konvertere, leste han Möhlers «Symbolikk» fra 1832. Oldefaren nevner denne i sin konversjonshistorie som en av de teologiske bøkene han hadde mest utbytte av underveis.

Slekten på hans farmors side har vært katolsk helt siden hennes far, mor og tante konverterte for snart hundre år siden. Selv om p. Hallvards mor tilhører Den norske kirke, ble han og hans søstre døpt i St. Paul kirke i Bergen. Der gikk han også til første kommunion. Han var aktiv ministrant i St. Teresia da familien flyttet til Hønefoss og ble konfirmert av biskop Gran. Foruten noen «opphold» i tros livet, som ikke er uvanlig når man er ungdom, forteller han, var han aktiv på leirer i regi av NUK. Da han var 16 år følte han imidlertid på et kall som kom via Frans av Assisis eksempel.

VILLE BLI SOM FRANS

– Det hendte i en periode da jeg var søkende. Jeg hadde ikke noen klar idé om hva jeg egentlig lette etter, men jeg søkte meg i hvert fall bort

fra der jeg var. Det første året jeg var på VGS pendlet jeg til Oslo og Kristelig Gymnasium. Det andre året flyttet jeg tilbake til Bergen. Sent på høsten i 2001 leste jeg Carl Fredrik Engelstads bok om Frans av Assisi «Trubadur og helgen», og det var en tanke som festet seg, at jeg ville bli som Frans.

Nå ble troen som hadde vært del av hans barn- og ungdom et mer aktivt valg. Etter skolen flyttet han inn i St. Hallvard kloster på Enerhaugen og dro senere til Polen for å tre inn i fransiskanerordenen og studere teologi. Senere, etter et par år i virke som prest i Norge, fikk han muligheten til å studere videre på deltid ved Det teologiske fakultetet i Wrocław, hvor han tidligere hadde fullført en mastergrad i teologi. Disse studiene munnet ut i en avhandling om Grundtvig og Möhler.

– Siden jeg er noe så utypisk som norskættert katolikk fra barnsben av, har jeg vært i den situasjonen at luthersk tros- og kirkeliv i stor grad har vært fremmed for meg. Erfaringene jeg har hatt med økumeniske møter opp gjennom årene har heller ikke hjulpet meg til å bli mer positivt innstilt. Møtet med Möhler og Grundtvig derimot har sånn sett gitt meg et større økumenisk håp.

ENHET

– Forskjellen mellom katolsk og luthersk lære utviklet seg på bakgrunn av Luthers kritikk av Den katolske kirkes avlatspraksis, som på det tidspunktet hadde nådd et visst nivå ▶

TIL TOPPS: P. Hallvard Hole
tilbringer gjerne ferier og fritid på
sykkel når han har mulighet.

2012: Bilde fra prestevielsen med p. André-Marie Le Thien Vinh som var sogneprest i St. Teresia menighet i Hønefoss i Hallvard Holes ungdomsår.

av absurditet og parodi på det kristne liv. En praksis som absolutt kunne gi inntrykk av at Den katolske kirke mente at mennesker kunne frelse seg selv ved gode gjerninger, forteller p. Hallvard.

Grundtvig og Möhler er aktuelt for den økumeniske dialogen i våre dager fordi deres teologi klinger mer harmonisk enn for eksempel «Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren» som kom ved tusenårsskiftet, mener p. Hallvard. Felleserklæringen har blitt kritisert av ledende teologer på begge sider for ikke å ha fått bukt med sentrale forskjeller. Grundtvig og Möhler viser i større grad vei mot enighet fordi de ikke tar utgangspunkt i mennesket som syndet, men som skapt i Guds bilde.

– Det gir et bedre utgangspunkt for å forstå

«Det var ideen om menneskets vekst som grep meg mest. Det har gitt meg en mer grunnleggende forståelse av meg selv som kristen og hva et liv i Kristus betyr.»

hvordan Gud har handlet fra det øyeblikket mennesket trengte forsoning og frelse.

MENNESKET I GUDS BILDE

– Utgangspunktet for arbeidet var ønsket om å bringe litt skandinavisk teologi inn på det økumeniske feltet i Polen. Valget falt på Grundtvig, både fordi han er viktig i skandinavisk sammenheng og fordi han burde være av stor interesse for katolikker, forteller p. Hallvard.

Det er først og fremst møtet med Grundtvig som har gjort inntrykk og som har gitt flest impulser til p. Hallvards eget trosliv.

– Det var ideen om menneskets vekst som grep meg mest. Det har gitt meg en mer grunnleggende forståelse av meg selv som kristen og hva et liv i Kristus betyr. Kort sagt, det er underveis i våre liv at Gud åpenbarer seg selv, og hva det betyr at han har elsket oss. Det er dette Gud har skapt oss til. Han er så kreativ at vi stadig kan la oss overraske av hans kjærlighet.

Möhler ble aktuell da p. Hallvard søkte etter en katolsk teolog å sammenligne Grundtvig med. Begge har hatt stor innflytelse på teologi og kirkeliv i sine respektive miljøer, men viktigst er det at både Möhler og Grundtvig tar utgangspunkt i at mennesket ble skapt i Guds bilde. Dette danner grunnlaget for hvordan de møter teologiske problemer, fra syndefall, frelseshistorie og inkarnasjon, til sakraments- og kirkelære, forteller p. Hallvard.

MELLOM GUD OG MENNESKET

– Möhler baserer seg på en klassisk katolsk forståelse av gudsbildet som er knyttet til forstand og vilje, dette gjør mennesket i stand til å elske sin Skaper. Mens Grundtvig identifiserer gudsbildet med ordet og menneskets evne til tale og formidling, og dermed også til å gi sitt tilsvaret til Ordet fra Gud. Det som imidlertid utpeker seg som den viktigste økumeniske samklang mellom de to teologene, er at de hver på sin måte legger dette til grunn for all kommunikasjon eller kommunion mellom Gud og mennesket.

P. Hallvard forteller at Grundtvig utfyller den katolske inkarnasjonsteologien som legger til grunn at prinsippet for menneskets forening med Gud er det samme i skapelse som i frelse, at Gud skjenker sin nåde ovenfra. Han peker i sin teologi på at det er de samme menneskelige «kreftene» i det syndige mennesket, som var i Adam og Eva før syndefallet.

– Det betyr også at gudsordet må lyde i menneskehjertet for at mennesket skal bli forenet med Gud. Det kan kanskje virke opplagt, men det er absolutt ikke opplagt i felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren. Nyanseringene i erklæringen, som fremhever

PÅ VEI: Bilde fra pilegrims-
tur til Nidaros i 2020. Rast i
bakken på Toten.

2021: siste praktiske instruksjoner før disputasen.

forskjellene mellom katolikker og lutheranere, dreier seg nettopp om menneskets rolle i egen frelse. Dette kan Grundtvig og Möhler bidra til å oppklare ytterligere.

TEOLOGI SOM PRAKSIS

P. Hallvard mener det er viktig å påpeke at økumenikk og teologi først og fremst ikke er noe som praktiseres over et skrivebord. Det er i liturgien, forkynnelsen og det daglige livet i fellesskapet og i tjenesten for andre, at ordet blir kjød og troen levende. Teologien kan ikke være løsrevet fra det.

– Når man setter seg inn i Grundtvigs verden kan man egentlig ikke unngå å bli grepet av hvordan teologi, forkynnelse og diktning forenes. Derfor har jeg også kommet til at teologi, som i grunnen vil si troen, burde komme til uttrykk i noe mer enn tørre ord på et ark, og også anta mer kreative og kunstneriske uttrykk. For min egen del er veien nok kortest til sangen og hymnene som uttrykk for en levende tro.

– *Samtidig har du valgt å skrive en doktorgradsavhandling, hvorfor det?*

– Doktoravhandlingen min er et lite bidrag til forståelsen av vårt og hele Kirkens liv

i Kristus. Sånn sett er vi jo alle teologer når vi ber og forsøker å forstå våre liv i lys av troen. En avhandling er en mer metodisk og systematisk måte å gjøre det på, og forhåpentligvis vil det komme til nytte alle de steder Gud kaller meg til å formidle evangeliet. Samtidig bekrefter den at økumenikk ikke er noe som først og fremst kan praktiseres over et skrivebord, men gjennom bønn og praksis.

– *Hvordan ser denne praksis ut for deg?*

P. Hallvard forteller at han er introvert av natur og trives best som lytter. Det er den rollen han stort sett har hatt som prest, enten i skriftestolen eller forskjellige sjelesørgeriske sammenhenger. Men en ting som står klare for ham i dag, etter å ha kjempet seg gjennom Möhler og Grundtvig, er at troen vokser, slik som hele mennesket vokser.

– Det hjelper å ha et slikt perspektiv i sjelesorgen, særlig for å hjelpe gjennom litt vanskeligere perioder for troen. For min egen del trygger det meg i en tro som ikke er en «av og på»-bryter. Selv om man føler seg svak i troen så er ikke det nødvendigvis så farlig, men tvert om kan det åpne nye perspektiver, alt etter hvor Gud ønsker å lede oss, sier P. Hallvard. •

Favorittsitater fra Möhler og Grundtvig

Johann A. Möhler:

«Menneske, du er fri, men overgi din frihet til Gud og du skal få den tilbake helliget.»

Nikolai F. S. Grundtvig:

«Menneske-Livet i sin allerdunkleste, sin allerfattigste og sin allerureneste Skikkelse, [er i grunnen] av samme Art, som Menneske-Livet i sin allerrigeste, allerreneste og allerklarest Skikkelse, saa at, for at sige alt med eet Ord, Røveren paa Korset havde samme Menneske-Liv tilfælles med Guds eenbaarne Søn, Vorherre Jesus Kristus.»

OLAVSFESTDAGENE I ROMA 2021:

Her har kristne dødd og stått opp i over 1600 år

I pilegrimenes tidsalder, før masseturismen, kunne de fromme langveisfarende finne frem til verdensbyens hellige steder ved å lytte etter vannet.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Sildringen fra byens alle fontener skulle nemlig være en alltid tilstedeværende påminnelse om dåpens rensende vann, fortalte engang journalisten og Romakjenneren Jan E. Hanssen. Det var en romantikers historiske fortolkning og forhåpning. Kanhende forholdt realitetene seg også slik. «Vannet, Kirken og Roma» var parolen for årets Olavsfestdager i Den evige stad 14. – 16. oktober. Professor Kristin Bliksrud Aavitsland, ny av året som leder av Det norske institutt i Roma, foredro over temaet «Baptisteriets betydning i Roma og Kirken».

INSPIRERT AV MAUSOLEER

Rett bak Laterankirken (San Giovanni in

INSTITUTTLEDER:
Professor Kristin Bliksrud Aavitsland leder Det norske institutt i Roma. Foto: Charlotta Smeds

Laterano), pavens egen kirke som biskop av Roma, ligger det vakre og rikt utsmykkede Lateranbaptisteriet. Bygget er åttekantet og er adskilt fra selve kirkebygningen.

– Baptisteriet, eller dåpshuset, var opprinnelig sirkulært, men fikk på 400-tallet sin åttekantede form. Ellers i Italia er det mange eksempler på baptisterier av begge typer, runde eller åttekantede. Poenget er at dette er bygg med sentraliserte grunnplan, de slutter seg om sitt sentrum, i motsetning til kirkenes langstrakte form, forteller Aavitsland.

Formen har baptisteriene overtatt fra den romerske antikkens gravminner: mausoleer for keiseren og hans familie, og også for personer fra overklassen.

– At den første kristne keiseren får reist et

dåpshus som ligner et mausoleum, illustrerer et viktig teologisk poeng: Dåpen står for både død og oppstandelse. Man går inn i baptisteriet for å begrave seg selv, og kommer ut igjen som gjenoppstått til et nytt liv, en ny tilværelse som kristen, sier professoren i middelalderkultur ved MF Vitenskapelig høyskole i Oslo, med doktorgrad i kunsthistorie fra Universitetet i Oslo.

– *Hvorfor anla man egne bygninger for dåpen?*

– I den tidlige kristendommen, før det ble vanlig med barnedåp, var det et skarpt skille mellom døpte og udøpte. Katekumenene, de som forbereder seg til dåpen, hadde ikke anledning til å være til stede ved messefeiringen og kunne derfor heller ikke tre inn i kirken. Av den grunn, men også på grunn av den symbolske

DÅPEN I SEN-TRUM: Om det vesle lateranbaptisteriet virker unnselig i sitt eksteriør, er interiøret blendende. Dåpsbassenget er av grønn basalt, på hver side står to hjorteskulpturer av bronse og de åtte søylene er av porfyr. Bergarten har sitt navn fra gresk porfyreos, som betyr purpurfarget. Den var forbeholdt keiseren. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

sammenhengen med gravminnearkitekturen som jeg nevnte, ble det ved bispesetene i Italia bygget slike monumentale dåpshus.

1600 ÅR GAMMEL MOSAIKK

Lateranbaptisteriet ble reist av keiser Konstantin (272 – 337 e.Kr.), og bygget om av pave Sixtus III. Mye av interiøret er gjennom årenes løp blitt endret, men ennå kan man beundre takmosaikker fra 400-tallet og enorme porfyr-søyler, som bærer konstruksjonen. I en forsinking i gulvet står det idag to hjorteskulpturer. Tidligere spilte hjorten en mer fremtredende rolle i rommets symbolikk.

– Hjortene er med i dåpsliturgien ennå, de! I Lateranbaptisteriet var det et raffinert arrangement, der bronsehjorter inngikk som ►

fonteneskulpturer i dåpsbassenget. Kombinasjonen av hjorter og vann viser til salme 42, hvor det heter: «Som hjorten tørster etter rennende beker, slik lengter min sjel etter deg, min Gud». Denne salmen, som fortsatt resiteres ved dåp, ble sunget ved dåpshandlingene påskenaatt. Hjortene som får slukket sin tørst, symboliserte Kirkens nydøpte, forklarer Aavitsland.

Hjortesymbolikken finner vi forøvrig også i andre romerske kirkekunstverk. Mosaikkene i romerske middelalderkirker viser ofte motivet med de drikkende hjortene.

– Denne ikonografien holder seg gjennom århundrene: Vi finner eksempler fra tidligkristen tid og frem til 1200-tallet, sier professoren, og viser i foredraget til Cappella San Zenone fra tidlig 800-tall: Et lite smykkedekket kapell, som pave Paschalis satte opp i kirken Santa Prassede som gravkapell for sin mor.

Den eldste mosaikken i Lateranbaptisteriet er fra 400-tallet, for tiden er den under restaurering.

– Mosaikken befinner seg i en apside i vestibylene foran baptisteriet, som et slags signal om hva som venter dåpskandidatene, nemlig en paradisisk frodighet og fruktbarhet, sier Aavitsland, og forteller at hele apsiden er fylt av grønne akantusranker, som sprer seg i et rytmisk mønster av speilvendte slyngede spiraler utover fra en sentral kalk eller rot. Rankespiralene står mot mørkeblå bakgrunn,

LEGENDARISK

DÅP: Billedfrisen i taket illustrerer slaget ved Ponte Milvio (eller Pons Milvius på latin), som fant sted 28. oktober 312, mellom den romerske keiseren Konstantin den store og hans motstander Maxentius. Konstantin vant slaget. Ifølge legenden ble keiser Konstantin døpt i Lateranbaptisteriet. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

og har ulike typer fantasibloster.

– Dette er et klassisk romersk motiv, som vi for eksempel finner i den keiserlige kunsten under keiser Augustus (63 f.Kr. – 14 e.Kr.). Men i mosaikken er det lagt til spesifikt kristne symboler, som duer, lam og juvelbesatte kors, sier Aavitsland.

VANNET, FISKEN OG FISKEREN

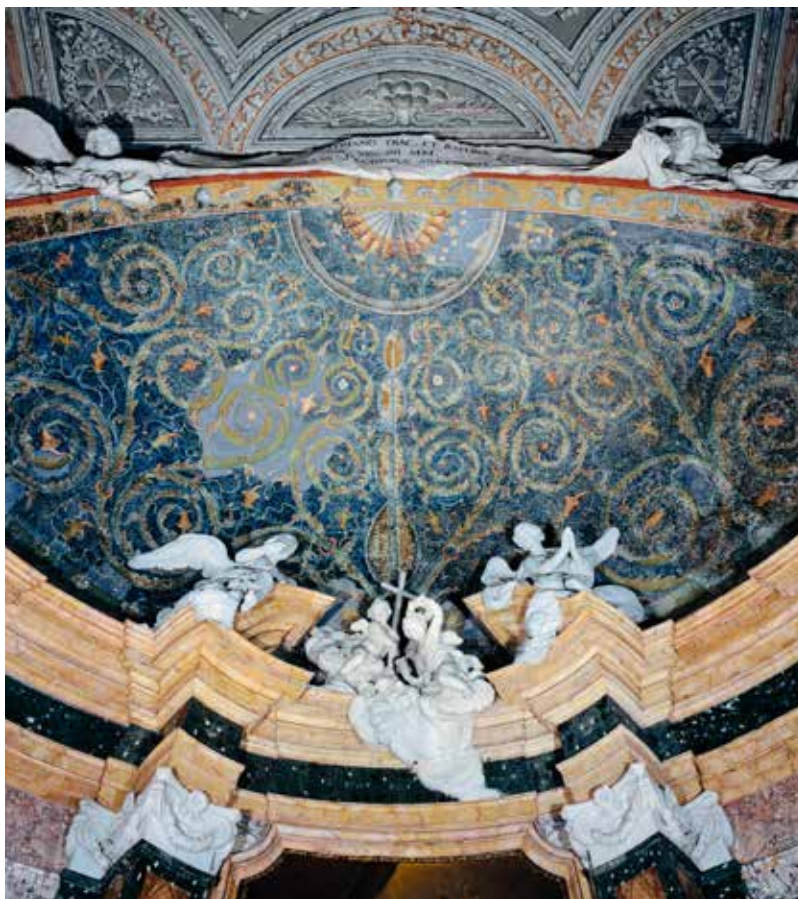
Hjorten har med dåpsvannet å gjøre. Og vannet har med hele Roma og Kirken å gjøre. I sitt foredrag under Olavsfestdagene forteller Aavitsland om en liten fisker, som er med som bifigur i en rekke mosaikker. ▶

Lateranbaptiseriet (San Giovanni in Fonte)

- Pave Sixtus III (432 – 40) bygde det oktagonale baptisteriet ved Lateranet.
- Baptisteriet er en åttekantet bygning med åtte store porfyrsøyler som støtter en arkitrav.
- På arkitraven står åtte mindre porfyrsøyler, som bærer den åttekantede lanternetrommelen.
- Bygningen har i hovedsak beholdt sin gamle form, selv om den er påbygd og utsmykket av mange paver.
- Den hellige pave Sixtus III gjennomførte den første av disse restaureringene og utsmykningene.
- Pave Hilarius (461 – 68) hevet bygningens høyde og la også til kapellene rundt.
- I bygningens sentrum går man flere trinn ned til bassenget av grønn basalt, som utgjør selve døpefonten.

Olavsfestdagene i Roma

- Olavsfestdagene arrangeres av Venneforeningen for St. Olavsalteret i Roma.
- Dagene feires i forbindelse med Minnedagen for Hellig Olavs omvendelse og dåp 16. oktober.
- Venneforeningen ble grunnlagt i 2007 for å holde St. Olavsalteret i San Carlo al Corso-kirken i hevd.
- I 1892 ga pave Leo XIII den norske misjon, som Den katolske kirke i Norge het den gang, et privilegert alter i en av de flotteste av Romas kirker.
 - Initiativtager for at alteret ble opprettet var biskop Johannes Fallize (1844 – 1933), som var overhode for de norske katolikkenene.
 - I 1893 fikk han den berømte portrettmaler Pius Welonski til å male altertavlen.
- Kardinal L.M. Parocchi, pavelig vikar for Roma og San Carlo-kirkens høye beskytter, innviet 9. april 1893 «den hellige Olafs alter og billede».

DET KRISTNE

HÅP: – Mosaikken befinner seg i en apside i vestibylen foran baptisteriet, som et slags signal om hva som venter dåpskandidatene, nemlig en paradisk frodighet og fruktbarhet, sier professor Kristin Bliksrud Aavitsland om takmosaikken fra 400-tallet. Foto: NTB / akg-images

INNSTIFTER:

Biskop Bernt I. Eidsvig under Olavsfestdagene 2021. I 2007 innstiftet han Minnedagen for Hellig Olavs omvendelse og dåp. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

– Fiskeren er en figur som rommer et stort retorisk potensial og forekommer i mange forskjellige sammenhenger i middelalderens lærde bildespråk. I Roma er fiskeren spesielt knyttet til Peter, selvfølgelig, og hans oppdrag var å være «menneskefisker», slik Jesus ba ham og de første disiplene om.

– *Du forteller at fiskermetaforen kommer helt konkret til uttrykk i pavens personlige utrustning. Hvordan og hvorfor?*

– Som Peters etterfølgere deler jo pavene det samme oppdrag som menneskefiskere. Derfor dukker skikken med *anulus piscatoris*, fiskerringen, opp på 1200-tallet (eller kanskje tidligere, men de eldste kildene vi har er fra 1200-tallet). Dette er en signetring paven preget sine brev med, som en slags logo. Denne skikken er fortsatt levende. Om pave Frans har en fiskerring vet jeg ikke, men pave Benedikt brukte i hvert fall en, sier Aavitsland.

I foredraget forteller hun at «I den romerske ikonografien har altså vannet en mangefasettert symbolsk betydning: Det er dåpens rensende og frelsende vann, det er en visualisering av den hellige ånd, men det er også et bilde på verden og det element menneskene trenger frelse fra.»

– Klart det er forvirrende, men dåpen er jo ikke så lett å forstå. Nettopp fordi det kristne bildespråket, både litterært og visuelt, er et

metaforisk språk som speiler mysterier, må det være mangetydig – fullt av motsetninger og paradokser. Hadde det vært entydig, hadde det forfalt til ren propaganda og redusert mysteriet til et politisk program.

– *Finnes det noen kobling mellom Lateranbaptisteriet og de kjente kunstverk og turistattraksjonene, slik som Flod-fontenen, Fontana di Trevi og Spansketrappen som alle har vannet som sentralt motiv?*

– Tja. Jeg tviler på om Bernini hadde Lateranbaptisteriet i tankene da han utformet Fireflod-fontenen på Piazza Navona. I Roma har jo vanntilførsel og offentlig tilgang på vann i form av fontener vært prioritert siden antikken, så enhver fontene kan ikke uten videre knyttes til dåpen. På 1600-tallet og 1700-tallet var det andre budskap makthaverne skulle kommunisere enn på 400-tallet. Men når vi går omkring i Roma idag, er det jo ikke så vanskelig å finne slike sammenhenger som du peker på. Siden byen har vært Kirkens hovedstad i nesten to tusen år, er det klart at de arkitektoniske strukturene som omgir det romerske vannet ofte har overtatt noen meningsdimensjoner som knytter an til dåpen, særlig der fontener er satt opp på pavelig oppdrag. Men jeg vil være forsiktig med å påstå at slike konkrete sammenhenger er skapt med hensikt, sier den katolske lederen av Norges faste akademiske tilstedeværelse i Roma, Det norske institutt. •

JULENATTENS UNDER: «Den hellige natt», maleri av Geertgen tot Sint Jans (1465 - 1495), The National Gallery, London.

Tre refleksjoner over Julens evangelium

På de kommende seks sidene kan du lese redaktør **Marta Wade**, psykolog **Huan Nguyen** og styreleder **Stian Berger Røslands** refleksjoner over juleevangeliet.

Det skjedde i de dager at det gikk ut befaling fra keiser Augustus om at hele verden skulle innskrives i manntall. Denne første innskrivningen ble holdt mens Kvirinius var landshøvding i Syria. Og alle dro av sted for å la seg innskrive, hver til sin by.

Josef dro da fra byen Nasaret i Galilea opp til Judea, til Davids by Betlehem, siden han var av Davids hus og ætt, for å la seg innskrive sammen med Maria, som var lovet bort til ham, og som ventet barn.

Og mens de var der, kom tiden da hun skulle føde, og hun fødte sin sønn, den førstefødte. Hun svøpte ham og la ham i en krybbe, for det var ikke husrom for dem.

Det var noen gjeterere der i nærheten som var ute på marken og holdt nattevakt over flokken sin. Med ett sto en Herrens engel foran dem, og Herrens herlighet lyste om dem. De ble overveldet av redsel. Men engelen sa til dem: «Frykt ikke! Se, jeg forkynner dere en stor glede, en glede for hele folket: I dag er det født dere en frelser i Davids by; han er Messias, Herren. Og dette skal dere ha til tegn: Dere skal finne et barn som er svøpt og ligger i en krybbe.»

Med ett var engelen omgitt av en himmelsk hærs-kare, som lovpriste Gud og sang:

«Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden
blant mennesker Gud har glede i!»

Luk. 2,1-14

Vårt eget Betlehem

I den lille krybben i Betlehem står alt stille. Vi kan lovprise Gud og våke ved det lille barnet.

AV MARTA WADE,
REDAKTØR AV CREDIMUS, KATOLSK BLAD FOR UNGE VOKSNE

Julenattens Betlehem er et sted som vi fort kan glemme å ta vare på i våre travle liv. Vår hverdag har ofte altfor lite plass.

Maria og Josef hjelper oss å leve i den travle, stressende verden. De viser oss det som er nødvendig, for at vi skal kunne se Gud og ta i mot det han vil gi oss. Vi trenger Josefs stillhet. Vi trenger, som Maria, å ta vare på det som skjer i Betlehem i våre hjerter og grunne over det. Gud taler i stillhet. Han kommer til oss i Betlehem, i en krybbe. Her må vi legge fra oss mobiltelefonen og alt det andre som forstyrrer oss. Vi må trekke oss tilbake til det tyste Betlehem, og forbli sittende ved Maria og Josef og se sammen med dem på Jesus. Våke sammen med dem: Da kan vi høre englenes søte sang.

For å komme til Betlehem og møte Jesus, må vi klare å ta pause i hverdagen. Vi må ikke stresse for morgendagen, men være til stede i dag. En kjent bjørn med veldig lite fornuft sa noe veldig fornuftig en gang: «I dag er min favoritt-dag. I går, da det var i morgen, var det for mye for meg.» I møte med Gud må vår *i morgen* vente til nettopp i morgen. Det er slik vi kan se ham i det lille barnet i Betlehem, samt i våre ektefeller, barn og familier, i dem vi møter på gaten, på jobb eller skole. Vi møter dem, fordi vi er til stede i dag, i dette øyeblikket, stille som Josef, åpne for Guds mirakler, som Maria, i det helt hverdagslige. Den vanlige natten i Betlehem, som ble så stor ved Guds kraft, er som ethvert øyeblikk i vårt liv: De er aldri helt vanlige. Gud er der og viser seg, hvisker til oss og utretter store ting i det skjulte. La oss alltid være våkne, stille med Josef i en høylydt verden, ta imot Jesus i vår egen hverdag og ta vare på det møtet i våre hjerter, som Maria.

En strak vei til nestekjærlighet

Jeg har hørt og opplevd juleevangeliet så lenge jeg klarer å huske tilbake.

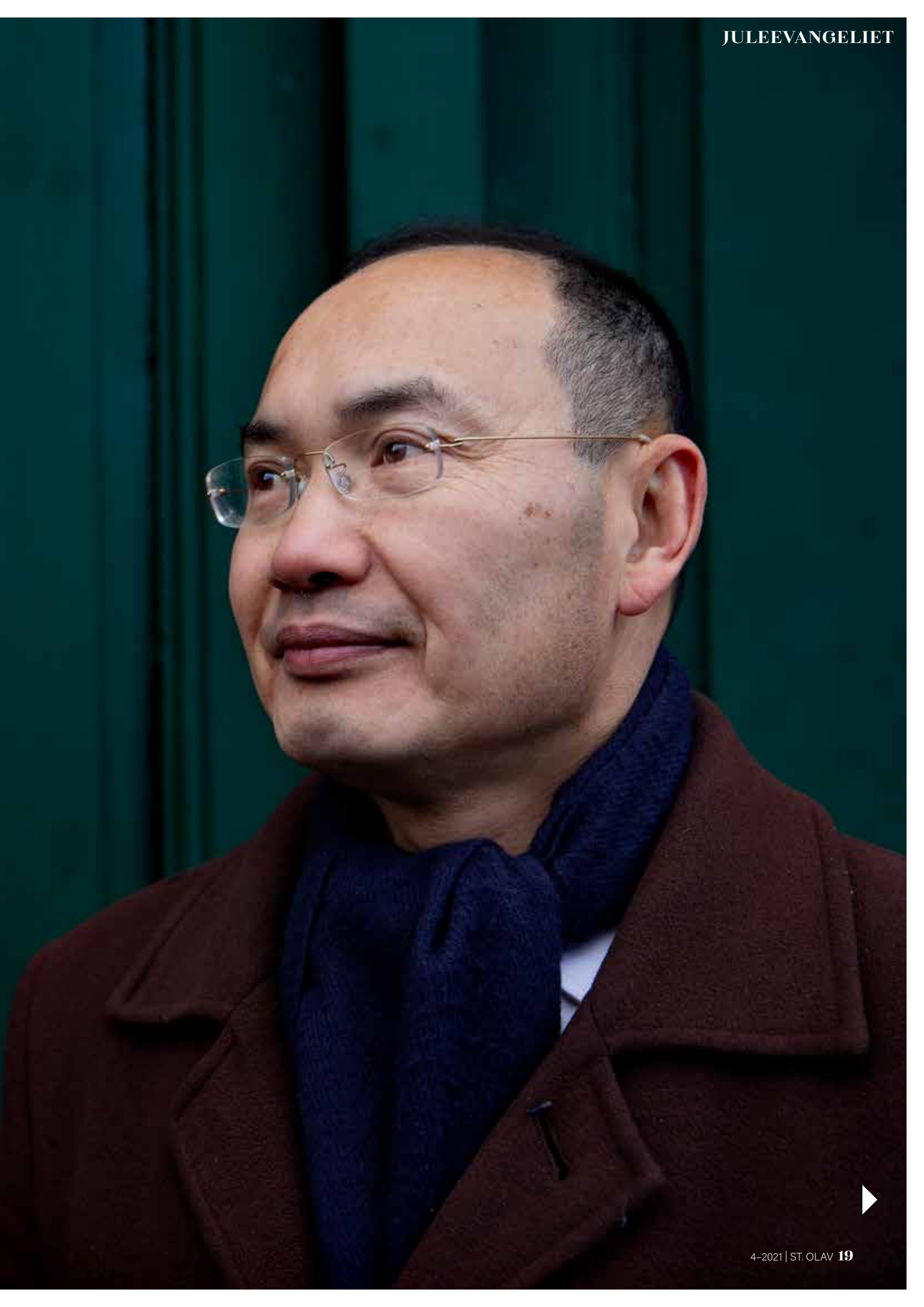
AV **HUAN NGUYEN**,
LEDER FOR DEN NORSKE AVDELING AV
RIDDERORDENEN AV DEN HELLIGE GRAV I JERUSALEM.

Som tre-fire-åring ble jeg svært fascinert av å se på de utallige vakkert dekorerte julekrybbene i kirker og mange hjem i min landsby i Vietnam. I min ungdomstid i St. Paul menighet, Bergen, ble erfaringene med juleevangeliet mer praktiske: Jeg fikk, eller rettere sagt *måtte*, være med på det årlige skuespill for å illustrere og konkretisere julens viktige budskap til den vietnamesiske diaspora. Jeg vekslet mellom å spille rollen som Josef og hyrde. Jeg må innrømme at jeg på den tiden nok var mest opptatt av de pene jentene som årlig ble valgt ut til å spille Maria. Den store og viktige åndelige dimensjonen som dette skuespillet skulle illustrere og formidle, fikk dessverre ikke min fulle oppmerksomhet.

Det var først som elev og student på videregående skole og universitetet at jeg begynte å reflektere over juleevangeliets budskap og betydning for meg og mange mennesker rundt meg. Det gikk opp for meg at juleevangeliets kraftfulle budskap omhandler et guddommelig mysterium: Gud kom til vår verden som menneske, et lite barn, med kraft til å forandre alt. Han kom til oss via en ydmyk og trofast kvinne, som skulle bli Guds mor og hele Kirkens mor. Og via en liten, fattig familie fylt av kjærlighet, som ble modell for alle lykkelige familier på vår jord. Mysteriet er en gave til og velsignelse for hver og en av oss. Vi må bare ville eller klare å åpne våre sanser, vårt hjerte og sinn for å erkjenne det.

Juleevangeliet byr ridderne og damene i Den norske magistrale delegasjon i Ridderordenen av den Hellige Grav i Jerusalem, en strak vei til det som er kjernen i vår karitative, sosiale og åndelige virksomhet: Vår Ordens betrodde oppgave er nemlig å bevare den kristne tro i Det Hellige Land. Dette gjør vi helhjertet gjennom å gi økonomisk, sosial og åndelig støtte til det stadig minkende antall kristne der, og gjennom å bevare hellige minnesmerker etter Jesus Kristus. Og, som juleevangeliet stadfester, det hele begynte i Betlehem og Nasaret.

Med ønske om en riktig gledelig og velsignet julehøytid til alle.

En påminnelse om det vesentlige

Juleevangeliet etter Lukas er en kjær og kjent tekst for de fleste av oss. Selv om vi kjenner teksten godt, alt fra tidlig barndom, kan den stadig fortelle oss mye nytt og viktig, og åpne for nye refleksjoner.

AV **STIAN BERGER RØSLAND**,
STYRELEDER I CARITAS NORGE

Når jeg leser denne teksten på nytt og som voksen, er det slående hvor kortfattet og objektiv Lukas er i beskrivelsen av en så sentral og viktig hendelse. Juleevangeliet er både saklig og beskjedent. Det nøyer seg med å beskrive det som er vesentlig. Teksten beskriver også faktiske personer og konkrete hendelser som folketellingen, keiser Augustus og landshøvdingen Kvirinius. Dette bidrar til å gjøre teksten troverdig og i noen grad med et inntrykk av etterprøvbarehet.

I en tid der mye av kommunikasjonen og meningsbrytningen er preget av subjektive opplevelser, følelser og det som kan fremstå som endeløse diskusjoner om små og store mer eller mindre uvesentligheter, blir vi i juleevangeliet minnet om verdien av å være både kortfattet, saklig og beskjedne i beskrivelsen av våre omgivelser. Vi lever i dag i en verden der det på så mange områder brukes mange og ofte sterke og polariserende ord. Da er det lett å overse det som betyr noe.

Som styreleder i Caritas får jeg en påminnelse om det vesentlige. I Kirkens omsorg for de syke og arbeid for de fattige, blir det tydelig hvor store forskjellene er i verden. Antallet av dem som sulter i verden har doblet seg under koronapandemien, klimaendringene fører stadig flere mennesker på flukt, og i vår tid mener en voksende gruppe politiske ledere at deres jobb er å polarisere og sette mennesker mot hverandre, fremfor å finne felles grunnlag og samlende løsninger.

Det er lett å glemme det vesentlige i reportasjer fra klimatoppmøtet i Glasgow, i debatten om hvorvidt julebordet kan gjennomføres eller i en opphetet diskusjon på sosiale medier. Omringet av nyheter og informasjon, er det lett å glemme vår neste. Like lett kan vi, i tåken av røkelse og bedøvet av pepperkaker, glemme hva julen til syvende og sist dreier seg om.

Med ønske om en velsignet advents- og juletid!

Noen timer av evigheten

ADVENTSTANKER AV PER INGVAR RISHOLM

De tre vise menn har allerede salet kamelene, beveget seg ut gjennom byporten i Babylonia, og gitt seg av sted under stjernehimmelen glitrende lyshav.

Så er de fremme. Og Gud vender sitt åsyn mot det hele univers, legger sin finger mot sin munn som til et "Stille nå, i noen timer av evigheten," og den lydløse, funklen- de nattetid blir enn mer lydløs. Og snøen her oppe i Norden blir enn mer stille; som om den faller i våre drømmer, legger den seg ned i den hellige Julenatten.

For nå er det fred, og mennesker tenner lys på graver til mennesker de tidligere fikk dele denne freden sammen med. I stillheten som alt dette er stenket i, kan vi, fra det av Himmelen som skinner i våre dyp, høre ekkoet og etter-klngen av englenes Gloria ute fra markene av Betlehem, og fra vår egen barndom lagt i fordums Julefred.

For nå er det snart Jul, og vi er som de umælende får av hjorden der den står i stallen i julenatten og stirrer inn i Gud's Hjerter der Ordet nettopp ble født på usigelig vis, og hvor Maria får lov å amme sin Skaper. Himmelen tar bolig i en grotte, og grotten blir en Himmel. Julemysteriet tar bolig i et hjerte, og hjertet blir en stall. Og et hvert hjem hvor det finnes undrende mennesker til Julen, er et hjem som har noe av stallens vesen i seg.

Så trekker vi sammen med gjeterne inn til Julenatts messe. Kirkerommet er et av rommene i mitt hjem. Men det er også et av rommene i ditt hjem. Slik står den, kirken, som en felles binding for våre hjem. Julebarnet er født og har bolig i vårt felles rom. På det vis har barnet flyttet hjem til oss alle, og er i familie. Og vi oppdager under hver julehøytid at vi er ikke bare medmennesker, men at vi har et slektsforhold.

Kan jeg tenke meg noe mer personlig enn en gudedødsel; og så lar Vår Herre mennesker og krøtter stå og beskue?

Det samme gjaldt også da en gudedød var nært forestående Langfredag. Da hang vårt Julebarn etter spiker og tauverk ved enden av Jerusalem's avfalls plass i en ensom natt, og mennesker sprang omkring sammen med hunder og gjallet. Og de nådde akkurat å henrette Ham før sabbaten satte inn - rakk akkurat å bli tørre på hendene etter at de hadde vasket av seg blodet tilhørende den Gud de nå selv skulle feire. Og Gud lot det skje. Således er det for Gud å ha barn. Man kan bare lure på hvor vondt det er for Ham å elske oss.

Men denne uutgrunnelige kjærligheten synliggjøres ved Julens mysterium dypt der inne i krybbehalmen hvor Gud ansikt lyser over oss. For Julebarnet har gitt oss, ved seg selv, et ansikt av nettopp vår Skaper. Men det stopper ikke der, for Julebarnet har også gitt oss sitt ansikt overfor Gud.

VÅR MANN I DIKASTERIET

Gregory M. Reichberg, professor ved Institutt for fredsforskning i Oslo, er utnevnt til rådgiver ved Den hellige stols «dikasteri for menneskenes helhetlige utvikling».

Hva er nå det? Og hvem er han?

TEKST: NILS HEYERDAHL FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Han bruker gjerne den amerikanske kortversjonen av navnet sitt - «Greg» - og ser yngre ut enn sine 65 år. Han er født og oppvokst i USA, og har sammen med sin norske kone Ingela bodd i Norge i snart 25 år. Ekteparet har tre barn: Bethany (25), Martine (21) og Andreas (13). Greg forteller at han kommer fra en sekulær jødisk familie i New York, og at det var lite av

religiøs praksis i hans familie. Hvordan gikk det da til at han ble katolikk?

PÅ LETING

– Jeg var, som ungdommer flest, på leting etter mening i tilværelsen. Jeg hadde en sterk opplevelse av at alt i og rundt meg er forgjengelig og vil forsvinne: mitt liv, mine tanker, mine følelser, ja, ikke bare jeg, men alle andre, ja hele verden vil en dag ikke være mer! Tanken opprørte meg. Det må da være noe som ikke er forgjengelig, noe som er konstant og hviler i seg selv? Noe som alt det tilfeldige og betingede eventuelt springer ut av?

Som fersk student leste han blant andre den danske filosofen Søren Kierkegaard og den russiske forfatteren Dostojevskij, begge dypt opptatt av trosspørsmål. Han tok et kurs i buddhismen og studerte jødiske profeter, veiledet av en rabbi. En tid var han på vei inn i ortodoks jødedom.

– Ikke den litt utvannede, sekulære varianten som jeg var vokst opp med, men noe som var mer fast og kompromissløst. Jeg begynte å gå i synagogen. Men det var noe der som ikke stemte for meg. Jeg fikk det ikke helt til. Da var det en venn sa til meg: «Har du lest Det nye testamente? Kanskje finner du noe der!» Jeg skaffet meg et eksemplar, satte meg på en benk i en park og begynte å lese Matteusevangeliet. Det grep meg. Evangeliet talte til meg på en mer direkte måte enn alt annet jeg hadde lest. Og det sa noe viktig om det jeg tenkte mye på den gangen: døden, og et håp som strekker seg ut over døden.

MØTE MED EVANGELIENE

Det tar tid å lese hele Det nye testamente. I løpet av den tiden vokste han inn i den kristne tro, forteller Greg. Og han fant flere likhetspunkter mellom den katolske kirke og jødisk tradisjon, ikke minst i liturgien og i hvordan kirkene/synagogene er utformet. Så begynte han å lese Thomas Aquinas, den store filosofen og kirkelæreren fra middelalderen – og alt falt på plass. Greg konverterte da han var 20 år.

– *Hvordan var det, med din bakgrunn, å slutte seg til en kirke som gjennom historien har vært så negativt innstilt til jødedommen?*

– Det var ikke lett. Slike som jeg blir av mange oppfattet som overløpere, mennesker som har gått over til dem som har forfulgt oss. En jødisk kvinne som jeg diskuterte med om forholdet mellom kristne og jøder, sa det rett ut

PAVELIGE FORSKERE

Professor Gregory Reichberg er ikke den første forsker fra Norge knyttet til institusjoner ved Den hellige stol. Professor i statsvitenskap Janne Haaland Matlary ved Universitetet i Oslo var i ti år medlem av Det pavelige akademi for sosialvitenskapene, og har også hatt sete i Rådet for rettferdighet og fred.

“
Jeg begynte å lese Matteusevangeliet. Det grep meg. Evangeliet talte til meg på en mer direkte måte enn alt annet jeg hadde lest.

”

til meg: «Shame on you!». På den tiden leste jeg imidlertid en bok av den katolske teologen Gregory Baum, en av rådgiverne på Det annet vatikankonsil. Også han hadde en jødisk bakgrunn, og han stilte spørsmålet: «Er Det nye testamente antisemittisk?» Han svarte nei og forsøkte å vise at hvis man tolker de tilsynelatende anti-jødiske uttalelsene i Det nye testamente i sin rette sammenheng, kan de ikke tas til inntekt for antisemittisme. Selv var Baum sterkt medvirkende i den prosess som endte med konsilerklæringen *Nostra aetate*. Den representerer en radikal endring i Kirkens holdning, noe Mette Nygaard grundig dokumenterte i sin doktoravhandling *Vendepunktet*, der hun også viser til en rekke tegn på en positiv forandring i jødernes forhold til de kristne i de senere år. Greg var opponent under den disputasen på Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo.

VEIEN TIL NORGE

Hans første stilling etter endt utdanning i filosofi, var et professorat på *Catholic University of America* i Washington DC. Etterpå ble Greg professor ved *Fordham University* i New York City, et høyt rangert lærdomssete drevet av jesuittene. Men da hans kone fikk tilbud om en stilling i Norge, flyttet de til Oslo i 1997. Etter en tid ble han ansatt ved Institutt for fredsforskning (PRIO). Hans spesialfelt er krig og fred. Sammen med bl.a. Henrik Syse har han publisert en rekke studier over etiske spørsmål knyttet til væpnede konflikter. Fra 2009 til 2012 ledet han et fredsforskningssenter i Nicosia på Kypros, og koordinerte forhandlinger mellom de to delene av øya, den greskkypriotiske og den tyrkiskkypriotiske.

ARBEIDSFELTET

– *Er det den slags spørsmål dikasteriet skal arbeide med?*

– Det øg, men mye mer. Det var pave Paul VI som i sin tid introduserte det uttrykket som denne avdelingen har fått navn etter, nemlig «helhetlig menneskelig utvikling». Det begrepet omfatter en rekke av de saker som pave Frans er dypt engasjert i: migrasjon, flukt, fattigdom, økonomisk ulikhet, marginalisering, utstøting, sykdom, arbeidsløshet, slaveri, tortur, naturkatastrofer og klima-endringer – alt som truer et godt og menneskeverdig liv.

Pave Frans opprettet avdelingen i 2017 og slo den sammen med en rekke tidligere

organer, blant annet Rådet for rettferdighet og fred, Rådet for pastoral omsorg for migranter og reisende og Rådet for pastoral støtte til helsearbeidere. Dikasteriet omfatter tre grupper: kardinalene, som er 8 i tallet, de 32 ordinære medlemmene, og de 18 konsulentene (*consultori*). Greg er den eneste fra Norden. Øverste leder er kardinal Peter Turkson fra Ghana. Og nylig fikk søster Alessandra Smerilli FMA den viktige stillingen som sekretær. I denne funksjonen er hun den høyest rangerte kvinne i den romerske kurie. Hun har utdanning både i sosialøkonomi og ledelse, og har en doktorgrad i økonomi.

– Kort sagt handler arbeidet om å virkelig gjøre Kirkens sosiallære, gjennom forskning, utredning og forslag til konkrete tiltak. Noen arbeider med migrasjonsspørsmål – og de rapporterer direkte til paven – andre arbeider med miljøspørsmål, rettferdig fordeling på det økonomiske område, og noen – som jeg selv – krig og fred-forskning: Finnes det situasjoner der bruk av væpnet makt kan forsvares? Hvordan kan krig forhindres? Hvordan kan sivile beskyttes i krig, og hvordan kan man regulere bruken av våpenteknologi? Og hva med holdningen til og behandlingen av fiender i en militær konflikt? Er ikke også fiendene

PAVELIG GAVE:

Reichberg overrekker pave Frans sin bok *Thomas Aquinas on War and Peace*. Om Paven har lest den, vet Reichberg ikke. – Jeg liker å tenke at den står i hans private bokhylle – og at han kanskje leser i den når han har bruk for det!

skapt i Guds bilde og fortjener vår respekt og våre forbønner? Er vi alltid pliktige til å adlyde ordre? Slike spørsmål kan det være aktuelt å arbeide med. Og hva med «fred»? Fred er noe mer enn fravær av krig. Fred er utfoldelse av en rekke fundamentale verdier: fellesskap, familieliv, naturressurser, et velfungerende rettsystem osv.

HJELPER DET?

– *Blir Vatikanets røst lyttet til blant dem som har politisk og økonomisk makt?*

– Ja. Det pave Frans gjør og uttaler, har betydning. Han har en moralsk autoritet og representerer en stor del av verdens befolkning. Den hellige stol var f.eks. svært aktiv for å få til den traktaten om forbud mot atomvåpen som nå er undertegnet av 86 stater (inkludert Den hellige stol). Pave Frans var sterkt medvirkende til den videre prosessen da han i november 2017 talte på en konferanse arrangert av Dikasteriet, tre måneder etter at traktaten var vedtatt av FNs hovedforsamling. Paven fordømte der ikke barer bruk av atomvåpen, som tidligere paver har gjort, men også trusselen om å bruke dem og selve det å inneha dem. Vi ser også i andre sammenhenger at Vatikanets røst er viktig. I St.Olav (4/2020) skrev dere om det ►

DIKASTERIETS OPPGAVE: – Kort sagt handler arbeidet om å virkeliggjøre Kirkens sosiallære, gjennom forskning, utredning og forslag til konkrete tiltak, sier Reichberg.

klimamøtet med internasjonale ledere i olje- og finansverdenen som pave Frans inviterte til i 2019. Slike møter har sin virkning. For meg har det i mange år vært interessant å se hvordan Den hellige stol og dens diplomatiske utsendinger, f.eks. i FNs europeiske hovedkvarter i Genève, forfekter katolske idealer i en sekulær verden. Det dreier seg ikke om religiøs forkynnelse, men om rasjonell tenkning og moralsk refleksjon. Naturretten, «den naturlige moralloven», har dype røtter i Kirkens historie. Det samme har læren om aldri å handle i strid med sin samvittighet.

De siste årene har Greg vært aktiv i Kirkens nuntiatur i Genève der han var medlem av komiteen som skrev et notat der det ble argumentert for at avskrekking skal forkastes som en begrunnelse for å ha atomvåpen («Time for Abolition»). Dette var med på å legge

“
Det pave Frans gjør og uttaler, har betydning. Han har en moralsk autoritet og representerer en stor del av verdens befolkning.
 ”

PODKAST OM DET ABSOLUTTE

Greg har sin egen podkast, *The Absolutes*, der han drøfter eksistensielle spørsmål, belyst av filosofi, teologi og egne erfaringer. Hans utgangspunkt er at vår søken etter det absolutte, som for en kristen er Den absolutte, etter hans mening direkte påvirker vårt liv: hvordan vi oppfatter oss selv, hvordan vi lever, hva vi tenker om vår plass i universet. I podcastene hører vi ikke bare Gregs refleksjoner. En diskret lyddesign og musikk er med, laget av Brage Pedersen og Gregs datter, vokalisten Bethany Forseth-Reichberg. Programmene finner du på podcasts.apple.com/the-absolutes.

grunnlaget for pавens uttalelse i 2017. I fortsettelsen av dette har Greg deltatt i en gruppe som har skrevet et dokument om menneskelig broderskap i «cyber-rommet» («Fraternity in Cyberspace»). Også denne vil bli en del av diskusjonene i FN-systemet. I 2019 var han med på å arrangere en konferanse i Vatikanet om roboter, kunstig intelligens og menneskelheten, sammen med blant annet Det pavelige akademi for samfunnsvitenskapene, der han også er medlem.

ST. THOMAS SOM INSPIRATOR

– Du har skrevet en bok om Thomas Aquinas’ syn på krig og fred. Kan en tenke som døde for 750 år siden tilføre dagens debatt noe?

– Etter min mening: helt klart! St. Thomas, som langt på vei bygger sin filosofiske tenkning på Aristoteles, diskuterer og fremmer prinsipper som kan hjelpe oss med å løse vanskelige spørsmål. I vår tid har vi sett eksempler på at atomvåpen brukes som militært avskrekkingsmiddel overfor en mulig fiende. St. Thomas kjente selvfølgelig ikke til atomvåpen, men han reflekterer grundig og interessant om når trusler kan være legitime. Mer generelt er han opptatt av hva som kan rettferdiggjøre at man går til krig, men også hvordan man kan hindre unødvendige kriger. Og hvordan kan man etter en krig som har ødelagt så mye og ført til mye lidelse, klare å bygge opp en normal, fredelig sameksistens nasjoner imellom? Thomas hevder at herskerne, krigsherrene, de som har kommandoen i krig, er forpliktet til ikke bare å bruke ren makt og militær fagkunnskap, men også å legge moralsk klokskap, *prudentia*, til grunn for sine avgjørelser. Hos St. Thomas finner vi også et rikt og nyanisert fredsbegrep som ikke minst handler om hvordan vi kan hente veiledning fra den fred som finnes i det himmelske Jerusalem, når vi skal skape fred i denne verden.

– På et fotografi kan vi se deg overrekke pave Frans din bok *Thomas Aquinas on War and Peace*. Tror du han leser den?

– Det kan jeg jo ikke vite – og paven har mye å gjøre. Erkebiskop Paul Gallagher, som er stedfortredende statssekretær ved Vatikanet, fortalte meg at vanligvis blir slike gaver gitt videre til ham, som sørger for at de kommer på rett sted. Men da jeg noen måneder senere traff erkebiskopen igjen, spurte jeg om han hadde fått boken. «Nei», svarte han, «den har visst paven beholdt selv. Og jeg vet at han leser mye».

Greg ler:

– Jeg liker å tenke at den står i hans private bokhylle – og at han kanskje leser i den når han har bruk for det! •

«Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules. En tenner heller ikke et lys for å sette det under et kjørel. Nei det setter man i en stake, så det lys for alle i huset» (Mt.5,14-15).

ET ANNET IDEAL: AMA NESCI RI

TEKST: PATER ARNE FJELD OP

«Å sette sitt lys under en skjepp» het det i eldre bibeloversettelser. Det er ikke noe ideal i våre dager. Utrykket kommer altså fra Kristus selv.

Å bli sett, er et ideal i vår tid. Jeg behøver ikke utdype. Man «legger seg selv ut» i media, og håper på bekreftelse : «likes». «Sosiale media» kan settes i Evangeliets tjeneste, slik teologi-studentene våre i Roma gjør. De sprer gleden over Evangelium, en glede som er smittsom.

Men den kristne tradisjonen kjenner også et annet ideal. *Ama nesciri* – «Elsk å ikke være kjent.»! Man finner det i Thomas à Kempis: *Kristi etterfølgelse*, fra 1400-tallet: «Min sønn, det er nyttigere og tryggere for deg å skjule fromhetens nådegave». Visdommen ble brakt videre av St. Philip Neri, som grunnla oratorianernes orden på 1500-tallet.

Det samme idealet finner vi hos John Henry Newman, som grunnla ordenen i England. Paradoksalt blir mennesker som lever dette idealet, iblant også berømte og kanoniserte!

John Henry Newman var leder av en bevegelse innen den anglikanske kirke: idealet var «via media»: en gyllen middelvei mellom Calvins protestantisme og romersk katolsk tradisjon. Bevegelsen kalles «The Tractarian Movement». Newman var en stor stjerne som universitetslærer i Oxford først på 1800-tallet. Hans prekener og hans teologiske verker ble utgitt i bokform.

I 1845 hadde han mistet troen på «Via Media»-prosjektet, ble i all stillhet katolikk, forlot Oxford sammen med noen venner, ble ordinert katolsk prest og levde «under strict monastic observance» ute på landet. Etter hvert grunnla Newman Oratoriet i Birmingham og London.

I sine første tyve år som katolikk levde Newman som en glemte storhet fra fortiden. Men i 1864 ble han angrepet: «Han hadde vært uærlig, han hadde i hemmelighet vært katolikk under sine år i Oxford!»

Da måtte Newman skrive sitt forsvar, «Apologia pro Vita Sua». Helst ville han ha forblitt ukjent. De første linjene lyder: «Man kan lett tenke seg hvilken prøvelse det er for meg å skrive følgende historie om meg selv, men jeg må ikke vike tilbake for oppgaven. Ordene *Secretum meum mihi* – min hemmelighet er min egen – klinger hele tiden for mine ører.»

Newman kom ut av skyggen, ble lyttet til, ble «kardinal» og kalles «Vatikan II's far.»

«Ama Nesciri»: idealet harmonerer med klosterkallet. Når man blir ikledt klosterdrakten, får man ofte et nytt navn. Livet som gjensstand for verdens eventuelle beundring legger man bak seg, likesom for nær tilknytning til familien.

Det er typisk at vi ikke kjenner navnene på komponistene av gregoriansk sang - Gregor den Store (540-604) er bare paven som gjorde denne musikken utbredt i hele kirken.

Idealet lever også i Øst-kirken: klassikeren «En russisk pilegrims beretning...» har ukjent forfatter, likesom de fleste ikonmalere er anonyme.

Kirken i øst og i vest har gjennomlevet vanskelige århundrer, med vandaler, hunnere, folkevandringstid, reformasjoner, og konfiskasjoner. Kirken overlevet takket være anonyme kvinner og menn. De har bedt og arbeidet - Ora et Labora - bygget klosterkirker - med ukjente arkitekter - kopiert manuskripter og illuminert bønnebøker - uten signatur. De har pleiet syke, undervist på klosterscholer og kjempet korstog!

Kirken kjenner altså et ideal: snarere enn å bli beundret av en «fan-klubb» som bare kjenner fasaden, å bli akseptert og elsket av Herren, som kjenner oss ut og inn.

Emnet er fint behandlet i svenske Torgny Lindgrens roman «Til sannhetens pris». •

FAKTA

p. Sigurd Markussen

- Født 3. oktober 1966 i Oslo,
- Diakonviet 1995 i Oslo og presteviet 1996 i Oslo av biskop Gerhard Schwenzer.
- Virket som generalvikar og økonom i Tromsø stift
- Sittet i styret for Caritas Norge
- Har virket som sogneprest og sognadministrator for menighetene i Haugesund, Stavanger og Arendal.
- Medlem av og ordfører i presterådet i Oslo katolske bispedømme
- Har vært sogneprest i St. Franciskus Xaverius menighet i Arendal 2004–2008 og igjen siden 1. august 2017.

St. Franciskus Xaverius menighet

- I 1910 kjøpte biskop Fallize en eiendom i Arendal til bruk for en menighet.
- Menigheten ble stiftet i 1911 med velsignelse av pave Pius X.
- 11. november: innvielse av en hagepaviljong som ble brukt til kirke og St. Franciskus hospital, drevet av St. Franciskus av Xaveriussøstrene.
- 24. januar 1954 stod en ny murkirke klar.
- Søstrene drev hospitalet frem til 1994.
- Hospitalet er ombygd til barne- og ungdomsskole kalt St. Franciskus skole.
- Det drives også egen katolsk barnehage.
- I dag sogner 2 765 personer til menigheten.

«Å kunne være der for folk i triste stunder, men også dele deres glæder synes jeg er utrolig flott.»

«Aldri en uke uten»

St. Franciskus Xaverius menighet har et stort nedslagfelt i Arendal. De er så synlige i lokalsamfunnet at menigheten til og med har sitt eget slagord: «Aldri en uke uten.» – Det betyr at det er aldri en uke vi ikke er nevnt i Agderposten, sier pater Sigurd med et smil.

TEKST: KATHRINE LÅVER

Arendal er kjent for å være et skjærgårdsparadis. Kommunen inngår i den marine nasjonalparken Raet som strekker seg fra Tvedestrand til Grimstad. Spaserer du nedover kyststien på Tromøya en solskinnsdag, kan du få assosiasjoner til sydligere strøk i Europa.

Siden 1911 har Arendal by hatt gleden av å ha et eget messested. Biskop Fallize, som var ivrig på å gjenetablere Kirken i Norge, kjøpte en eiendom i Arendal med mange bruksmuligheter. Biskopen hadde visjonene klare for å bygge et katolsk fellesskap i denne skjønneste kystbyen. I det som var lysthuset på eiendommen, ble det innredet kapell, men beretningene fra etableringen forteller at det bare var to katolikker i området! Men det var behov for et hospital der. St. Franciskus av Xaveriussøstre etablerte hospital i hovedhuset på eiendommen. I tillegg til hospitalet drev de også St. Franciskus skole fra 1913.

I dag er det mye liv og barnelatter i menigheten. Etter at søstre avviklet hospitalet, har bygget blitt omgjort til ungdomsskole (2003), mens barneskolen, som ble startet i 1913, har utvidet bygningsmassen betydelig, siste gang i 2009. I tillegg drives Norges eneste katolske barnehage på stedet. Alt er oppkalt etter søstre.

KATOLIKKENE PÅ TOPPEN

På toppen av Tyholmen, midt i Arendal, finner man St. Franciskus Xaverius kirke omkranset av skolegården. Utenfor kirken, rett før høymessen en søndag, møter vi sognepresten, pater Sigurd Markussen, ivrig i gang

med å ta imot alle fremmøtte samtidig som han dirigerer parkeringen av alle bilene inne i skolegården.

Pater Sigurd er på sin andre turnus som sogneprest i menigheten. I første runde var han i menigheten fra 2004 til 2008. Og nå har han vært sogneprest fra 2017 til i dag.

– *Hvordan har menigheten endret seg fra første gang du var sogneprest til i dag?*

– Hovedgrunnen til at jeg ble sendt til Arendal i 2004 var at det skulle bygges ungdomsskole. Menigheten hadde da rundt 500 medlemmer. Det var 75 barn på barneskolen og 15 barn i barnehagen. I dag er det registrert rundt 2800 medlemmer i menigheten. På barne- og ungdomsskolen går det 240 elever og det er 35 ansatte. Barnehagen har 20 barn og 7 ansatte. Caritas har etablert eget kontor i Arendal med et infosenter der det jobber to personer. Det har skjedd mye i Arendal på disse årene, sier p. Sigurd med et smil.

STAPPFULL KIRKE

Menigheten har som alle andre steder vært preget av aktivitetsstopp under koronapandemien. Men pater Sigurd forteller at en vanlig søndag er kirken stappfull. Han var ikke redd for at folk skulle la være å vende tilbake til kirken etter at Norge åpnet opp igjen.

– *Hvordan er menigheten i Arendal i forhold til andre menigheter?*

– Det er lite reisevirksomhet. De fleste bor i området. Hvis de ikke gjør det, reiser de inn til Arendal, sier pater Sigurd.

Den katolske menigheten i Arendal er den eneste mellom Porsgrunn i nordøst og Kristiansand i sørvest. I Grimstad bor det 700 katolikker, ►

FULL KIRKE: Pater Sigurd forteller at en vanlig søndag er kirken stappfull. Menigheten har troende fra omtrent 80 nasjonaliteter. Halvparten er polskfødte. Deretter er andre fremtredende grupper nordmenn, filippinere og burmesere. Foto: Kathrine Låver

ÅTTE RASKE

Kristus er: Vår frelser.

Tro betyr: Alt.

Kirken gir meg: Alt.

Ett bibelvers: «Herren skal være ditt lys for evig» (Jes 60,19).

Favoritthelgen: Apostelen Peter.

Favorittbok: «Heim» av Johan Mjones.

Det å være sogneprest er:
Altopplukende.

Jeg vil gjerne bli husket for: At jeg gjorde mitt beste.

men da pater Sigurd foreslo å få på plass et messetilbud i Grimstad ble det avslått.

– *Hvorfor det?*

– Folk har en sterk tilhørighet til menigheten. De ønsker å komme hit for å ta del i fellesskapet og mange stiller opp som frivillige. Menigheten har en historie tilbake til 1911, og det er mange kjernefamilier som danner grunnlaget i menigheten. Det har vært tilførsel av innflyttere, men ikke så ekstrem boom som i andre menigheter. De som kommer hit, er godt integrerte. Terskelen er lav for å delta i aktiviteter og det er mange unge som kommer til katekese. Det er et godt tegn på at familiene føler tilhørighet, sier p. Sigurd.

– *Hvem er de troende i menigheten?*

– Det er alle slags folk. Omtrent 80 nasjonaliteter. Halvparten er polskfødte. Deretter er andre fremtredende grupper nordmenn, filippinere og burmesere.

DØGNETS 24 TIMER

I tillegg til å være den eneste presten på stedet, er pater Sigurd ansvarlig for driften av barnehagen, og barne- og ungdomsskolen. Han sitter i liturgikommisjonen i bispedømmet og er ordstyrer i presterådet i Oslo katolske bispedømme. I tillegg er han dagligleder for Caritas infosenter i Arendal.

Han forteller at det beste med å være sogneprest for St. Franciskus Xaverius menighet er at den er passe stor og at det er utrolig givende å få lov til å jobbe med barn og ungdom.

– *Hvordan ser en dag ut for deg?*

– Jeg underviser i 7., 8. og 9. klasse fast. I tillegg har jeg skolegudstjenester og skolemesser for alle klassene og barnehagen. Jeg har morgenmøter hver dag med både barne- og ungdomsskolen. Som en del av skolens

ledergruppe har jeg ledermøter 2 timer hver tirsdag. Så er det mange planleggingsmøter. Når det lar seg gjøre, sveiper jeg innom SFO og barnehagen på ettermiddagen og hilser på. Menigheten prøver jeg å holde i så godt jeg kan. I dag har jeg 33 konfirmanter i 9. klasse og nærmere 150 barn i katekese.

– *Hvordan får du alt til å gå rundt?*

– Å arbeide med barn og ungdom er det som tapper meg mest for energi, men også det som gir meg mest tilbake, sier pater Sigurd med et smil.

Ellers finner han energi i å be tidebønne, feire messe og gå tur med hunden Fant.

– Jeg er flink til å bruke fridagene godt, ved å gå en tur i fjellet eller dra ut på sjøen. Jeg er også veldig glad i å lese, forteller pater Sigurd.

Det er allikevel en utfordring at døgnet kun har 24 timer. Men pater Sigurd må også innrømme at han elsker å ha mye å gjøre.

«ALDRI EN UKE UTEN»

Prestestudent David Ottersen hadde praksis i menigheten før han vendte tilbake Roma for å fortsette studiene i presteseminaret der. Han fortalte at noe av det flotte med menigheten er at den har en synlig rolle i lokalsamfunnet i Arendal.

– *Kan du forklare hva han mente?*

– Det er takket være nonnene som har drevet hospitalet siden 1911 og som har hatt mye å si for byen. Prestene her blir veldig synlige i bybildet i en liten by som Arendal. Med så mange elever på skolen er det mange familier som kjenner oss. Vi har også et menighetsblad som vi sender ut til alle husstandene i menigheten og til alle med barn i skolen og barnehagen. På den måten blir menighetsarbeidet godt kjent. Vi har et større nedslagsfelt. Og ►

MESSEFEIRINGEN:

Barn- og ungdomsarbeid er noe p. Sigurd brenner for og han synes det er viktig at barn og unge får et eierskap til messen ved å ta del i selve feiringen.

◀

SJEFSMINISTRANT:

Ministrant Fabian Jaskulski får tildelt gullduksen på bakgrunn av at han har ministrert i hele 175 messer. Foto: Jan Erik Løken

SER ALLE: Pater Sigurd står alltid i døren etter messene i helgene for å ønske en god søndag og slå av en prat.

så har vi ivrige frivillige. Noen av dem sender inn reportasjer til lokalavisen.

Pater Sigurd forteller at menigheten derfor har fått et eget slagord: «Aldri en uke uten».

– Det betyr at det er aldri en uke vi ikke er nevnt i Agderposten, sier pater Sigurd og ler.

GULLDUSKEN

Under søndagens høymesse skjer det en ekstra seremoni oppe ved alteret. Ministrant Fabian Jaskulski får tildelt gulldusken for å ha ministrert i hele 175 messer.

I Arendal har de nemlig et eget ministrant-hierarki.

– Alle ministranter får utdelt en egen ministrantbok. For hver gang de ministrerer i en messe, får de en signatur av presten, sier pater Sigurd.

Etter at man har ministrert i 25 messer, mottar man et gullkors som henges rundt halsen. For hver 25. messe suppleres gullkorset med en dusk i ulike farger, alt etter det totale antallet messer. Når man har ministrert i 175 messer, får man tittelen sjefsministrant og mottar den gjeveste prisen, «gulldusken».

– Det gir de unge en ekstra motivasjonsfaktor for å ville dra til kirken og ikke minst komme tidsnok, sier pater Sigurd. Av og til har han hele ti ministranter i messen.

– Jeg er glad i barn og ungdom og ønsker at de skal føle at de er en del av messen. Det kan bli kjedelig for dem å sitte så lenge stille. Derfor vil jeg heller at de tar del i feiringen. De minste barna får oppgaver som å bære fram offergavene. Hvis det er for mange barn, finner vi noe annet de kan bære frem som for

eksempel salmebøker. Det gir barna noe å glede seg til, og så får de en mestringsfølelse som igjen skaper respekt og trygghet i det vi gjør under messen, forteller p. Sigurd.

Ellers har sognepresten mange støttespillere i menigheten. Det er totalt 150 frivillige som hjelper til, og folk kommer trofast til messefeiringen.

– Det er et veldig godt fellesskap på kryss og tvers av nasjonaliteter. Vi har ingen konflikter. Alle bidrar. De som bor her er godt integrert både i menigheten og lokalsamfunnet, sier p. Sigurd.

STORE ØYEBLIKK I SMÅ STUNDER

Pater Sigurd hadde egentlig ingen store tanker om at det var prest han skulle bli når han ble stor. Han ønsket først å satse på en karriere innenfor økonomi og har gått på bankakademiet.

– Jeg brukte litt tid på å avklare kallet. Jeg var 24 år da jeg begynte på prestestudiet.

– *Hvordan oppdaget du kallet?*

– Det oppdaget jeg først under militærvalfarten til Lourdes i Frankrike. Jeg trodde at det kun var et innfall der og da, men tanken på å bli prest slapp meg ikke. Rundt fem år brukte jeg på å finne ut av kallet. Jeg måtte prøve litt andre ting for å få en bekreftelse på at dette var riktig.

Men da den daværende kjæresten spurte om han heller ville bli prest enn å gifte seg, var svaret klart. Og for å forklare hva det beste med å være prest er, siterer pateren Statoils gamle slagord: «Være der når noen trenger det».

– Å kunne være der for folk i triste stunder, men også dele deres gleder, synes jeg er utrolig flott. Og selvfølgelig være en tjener blant Guds folk, som har tillit til deg, både som person og som prest. Selv personer som ikke kjenner meg personlig, kan være bunnløst ærlige og dele sine innerste tanker med meg. Kanskje deler de mer enn hva de gjør med sine nærmeste. Min oppgave er å være en ledsager. Det er mange store øyeblikk i små stunder.

– *Som for eksempel?*

– Det kan være en liten gutt som kommer løpende opp gjennom midtgangen etter messen for å fortelle at han har mistet en tann. Han har ventet og ventet til messen skulle bli ferdig, og du kan se hvor mye han hadde gledet seg til å fortelle presten om det. Det er fantastisk!

– *Hva vil du si til en som lurer på å besøke menigheten?*

– Hjertelig velkommen! Vi er en flott og inkluderende menighet, og jeg prøver å se og snakke med alle.

Pater Sigurd står alltid i døren etter messene i helgene for å ønske deg en god søndag og slå av en prat om du måtte ønske det. •

FEM PÅ

KIRKEKAFFEN

Navn: Hans Christian Lunder

Alder: 73

Fra: Tvedestrand

1. Pleier å dra i messen på søndager.
2. Mitt kirkelige hjem
3. Jeg har vært kirkevert i dag og det er kjempehyggelig å kunne si at alle som vil, kan komme inn i kirken. Tidligere måtte noen stå på kirketrappen på grunn av adgangsbegrensningene. I dag kunne alle sette seg. Det har vært veldig flott.

Navn: Andrea Raumann

Alder: 14 år

Fra: Froland

1. Jeg ville delta i messen.
2. Det er viktig for meg at jeg er en del av menigheten. Jeg har lyst til å tro på Gud.
3. Å kunne hilse på andre med en klem. At alle som vil, har mulighet til å komme inn i kirken for å delta i messen.

SPØRSMÅL:

1. Hvorfor er du her idag?
2. Hva betyr St. Franciskus menighet for deg?
3. Nå har Norge åpnet opp igjen. Hva har du gledet deg mest til når det gjelder menighetslivet?

Navn: Jens Aldo

Alder: 31 år

Fra: Arendal

1. For å feire gjenåpningen og være sammen med menigheten. Det har blitt mye digitale messer under pandemien.
2. Den betyr veldig mye. Foreldrene mine gav meg selv valget om hvilke trossamfunn jeg ville være en del av, fordi far er fra den norske kirke og mor katolikk. Jeg valgte den katolske kirke og menigheten tok godt imot meg. Jeg gikk på St. Fransiskus skole og ble døpt her i menigheten.
3. Det var å kunne være samlet sammen med flere. At vi ikke behøver å velge hvem man skal treffe lengre. Få friheten tilbake. Nå kan vi godt feire litt.

Navn: Edel Kjersminer

Alder: 72

Fra: Arendal

1. Jeg kom for å gå til messe.
2. Den betyr veldig mye. Selv om jeg ikke bor i Arendal nå, så er jeg vokst opp med menigheten og søstrene på sykehuset. De var en viktig del av bybildet. På 70-tallet jobbet jeg på skolen, så den har vært en stor del av livet mitt.
3. Jeg har hatt det veldig bra gjennom hele koronaperioden. Det var ikke så mye jeg gledet meg til. Gjenåpningen har sikkert vært finere for dem som har vært veldig alene.

Navn: Bruno Madaleno

Alder: 37

Fra: Portugal

1. Jeg kommer hver søndag til kirken for å feire søndagsmessen og jeg deltar på kirkekaffen etter messen for å være med i menigheten.
2. Det er en viktig del av mitt liv, fordi spiritualitet er en del av oss som mennesker. Vi er ikke bare biologi. Vi spiser mat for å overleve. Det samme må vi gjøre for vårt åndelige liv gjennom bønn og messe. Det er en viktig del av uken å komme hit til menigheten.
3. Jeg gledet meg til flere aktiviteter og å være sammen med folk. Gjenåpningen av kirkekaffe og ingen begrensinger for katekesen – jeg er kateket.

FRA FILLIPINENE TIL NORGE: - Vi tjener ikke nok på Filippinene til å kunne forsørge oss selv og familien, sier Sheila, som kom alene til Norge i 2017 for å arbeide to år som au pair. Nå er hun gift med en norsk mann og har fast jobb på et hotell.

Du store verden

I vår katolske kirke i Norge utgjør filippinske innvandrere rundt 7 % av medlemsmassen.

Få av dem er flyktninger.

Filippinerne er for det meste arbeidsinnvandrere. Mange, særlig kvinner, kommer hit som au pairer eller helsearbeidere.

Slik som Sheila.

TEKST: **ELISABETH SOLBERG**
FOTO: **KRISTIN SVORTE**

Hva er det som får enslige, unge mennesker til å tørre å begi seg alene ut i en stor og skummel verden? Er det nød, er det mot, er det et håp og en urokkelig gudstro? Ja, det er det det er.

– Vi tjener ikke nok på Filippinene til å kunne forsørge oss selv og familien vår, sier Sheila, som kom alene til Norge i 2017 for å arbeide to år som au pair. Denne unge kvinnen hadde nok et mål for øye: å tjene Gud. Hun kom ikke fullastet med bager og koffertar, men hun var utstyrt med en åndelig bagasje som hadde vist seg å bære henne over dype avgrunner av fortvilelse og farer.

HJEMME PÅ FILIPPINENE

– La oss begynne med begynnelsen, foreslår Sheila. Hun er vakker og vever, vennligheten selv. Jeg vokste opp i byen Iloilo hos mine besteforeldre. Der ble jeg boende frem til jeg var 12 år.

Bestemoren fikk avgjørende betydning for Sheilas religiøse oppfostring. Hun var dypt troende og virket som både kateket og lektor

A photograph of a woman with dark hair, wearing a tan quilted jacket with a fur collar, sitting in a church pew. She is looking upwards and to the right with a thoughtful expression, her hands clasped in her lap. The background shows the interior of a church with a crucifix on the wall.

«Som et lyn slo en tanke ned i meg: Min lidelse er for intet å regne mot det Jesus gjennomgikk da han ble korsfestet!»

i den lokale kirken. Sheila ble ministrant. Slik fikk jenta tidlig en livsviktig ballast. Som tolvåring flyttet hun til moren og stefaren. De var aktive i misjonsorganisasjonen «Couples for Christ». Sheila sluttet seg til ungdomsgrenen, «Youths for Christ». Samtidig fullførte hun obligatorisk skolegang og utdannet seg videre til jordmor.

– Etter å ha fått autorisasjon som jordmor arbeidet jeg som frivillig på et stort sykehus. Det var skiftarbeid med hyppige nattevakter. Men uten lønn kunne jeg ikke forsørge meg selv og familien. Derfor jobbet jeg på apotek på dagtid. Da jeg etter tre års slit fremdeles ikke fikk lønnet arbeid som jordmor, måtte jeg tenke nytt.

LIBANON

Sheila kontaktet byråer som formidlet arbeid i utlandet, og i full tillit til at Gud viste henne sin vei, ble hun satt i forbindelse med en

SAMVÆR: – Kirken har alltid vært mitt hjem. Menigheten er min storfamilie her i Norge. Det er mange filippinere her, og vi har sosialt samvær og lager filippinsk mat, sier Sheila.

arbeidsgiver i Libanon. Som 24-årig, enslig kvinne la hun ut på sitt første utenlandsoppdrag – til en eksplosiv, krigs-ullmende del av verden, der kvinnesyn og andre kulturelle koder var helt ukjent for henne. Året var 2010.

– Oppdraget mitt gikk ut på å stelle og passe et gammelt ektepar på henholdsvis 96 og 105 år. I tre år skulle jeg bo sammen med dem døgnet rundt og hjelpe dem med alt. Jeg kunne ikke lage libanesisk mat, så det besørget «barna» deres, som kom og bodde der til tider, alltid én om gangen. En datter var min arbeidsgiver. Ikke alle «barna» var greie, jeg måtte stadig tilpasse meg lunene deres. Noen var for eksempel gjerrige på frukten, så jeg levde stort sett på libanesisk brød og ost.

UBLIDT MØTE MED MANNSKULTUREN

Hver fredag fulgte jeg den gamle mannen til moskeen. Etter å ha avlevert ham, gikk jeg hjem alene. I leilighetskomplekset vi bodde, satt det

en syrisk portner ved inngangsdøren. Vi filippinere er vennlige mennesker, som smiler til dem vi møter. En dag jeg vendte hjem – jeg hadde vel bodd i Libanon i tre måneder – hilste jeg som vanlig blidt på portneren. Det jeg ikke visste, var at menn i Midtøsten forstår et smil fra en kvinne som en invitt. Syreren fotfulgte meg inn i heisen, der han kastet seg over meg og prøvde å voldta meg. Han ville sende heisen ned i kjelleren, så han kunne utføre sin ugjerning i fred. Skrekkslagen og skjelvende tryglet jeg Gud om hjelp. Da voldtektsmannen strakte ut hånden for å sende heisen nedover, kom han borti feil knapp, og heisen for i været og stanset i andre etasje! Hylende tumlet jeg ut og kom meg i sikkerhet. Gud hadde reddet meg, mannen bommet på knappen!

Det tok tre dager før Sheila torde å fortelle arbeidsgiveren sin om hendelsen. Hun ble trodd, og arbeidsgiveren tok affære. Portneren ble truet med politianmeldelse og utvisning av landet om han så mye som krummet et hår på Sheilas hode.

I «FENGSEL»

Det viste seg å være en tvilsom støtte den unge jenta fikk. Nå var arbeidsgiveren blitt redd for at hun skulle stikke av, så dermed konfiskerte hun passet hennes og låste henne inne i leiligheten sammen med de gamle. Dermed ble hun fullstendig utestengt fra omverdenen.

– Det var forferdelig! Jeg levde som i et fengsel; men Gud var der hele tiden.

Hvordan i all verden kunne hun beholde troen, hun kom jo aldri i kirken, og situasjonen hennes var nærmest håpløs?

– Jeg hadde smuglet med meg inn i landet en rosenkrans, Bibelen og bilder av Pappa Jesus og Mamma Maria. Alt hadde jeg gjemt innenfor klærne. For du vet, var det blitt oppdaget, ville grensevaktene ha ødelagt det. Jeg gjemte det på rommet mitt og tok det frem i tunge stunder.

Jeg hadde også telefon, men ikke internett. Det var for dyrt å ringe hjem. Jeg tryglet familien min på Filippinene: «Please, send meg sms-er. Bare 'How are you', så vil jeg bli så glad.» Meldingene hentet jeg så frem og leste når hjemlengselen tok overhånd. Etter hvert ble jeg helt desperat. Jeg hadde rosenkransen i lommen, og den holdt jeg fast i når jeg ellers mistet fotfestet. Da kjente jeg meg ikke så alene.

FORVANDLINGEN

Sheila lekte med tanken på å hoppe ut av vinduet og gjøre slutt på det hele. Hun fant ikke lenger noen mening i det innesperrede livet.

– I fortvilelse begynte jeg å konversere med speilbildet mitt, jeg stilte spørsmål og bildet svarte. Jeg ga meg selv beskjeder og gode råd.

Det var gått to år, og hun stod ved et veiskille.

– En dag, mens jeg var i ferd med å vaske den gamle mannen og klippe håret hans, strømmet tårene nedover kinnene mine. Jeg klaget snufsende til Gud over mitt tunge oppdrag. Med ett så jeg Jesu ansikt på den hvite veggen foran meg! Den gamle merket ingen ting. Jesus minnet meg om ordene fra Jesaja 41.10.

Opprømt siterer Sheila omtrent ordrett fra profeten:

– Frykt ikke, for jeg er med deg, vær ikke redd, for jeg er din Gud! Jeg gjør deg sterk og hjelper deg og holder deg oppe ... Jeg ble overveldet av lykke, Jesus var der og trøstet meg!

Det skjedde en forvandling den dagen. Spontant ga plutselig den gamle mannen uttrykk for sin takknemlighet. Han sa: «Det er Allah som har sendt deg som en engel til oss!»

Erindringen om dette mirakelet har kastet et blankt skjær over Sheilas øyne. Beveget fortsetter hun:

– Selv hadde jeg fått mot og oppmuntring til å fullføre den oppgaven jeg nå forstod at Gud hadde gitt meg.

Også de gamles etterkommere ble vennligere etter dette. De begynte til og med å interessere seg for Sheilas forhold til Jesus og Maria; og hun fortalte villig om Jesu store kjærlighet og omsorg for alle mennesker.

– Fra da av behandlet alle meg med kjærlighet.

Kontraktstiden tok slutt. Den gamle mannen døde mens Sheila ennå bodde hos ham. Kvinnen overlevde ham med ett år. Krigen hadde rykket nær, og bare kort tid etter at Sheila var vel tilbake i hjemlandet, falt det en bombe rett utenfor huset der hun hadde bodd i Beirut. Hun betrakter det som nok et tegn ▶

GUDS PLAN: Sheila har alltid ønsket å tjene kirken, så hun ministrerer regelmessig. – Jeg ønsker å tjene Gud, så han får styre livet mitt. Det har jeg erfart: Guds plan er bedre enn våre planer, sier hun.

på at Gud alltid holder sin beskyttende hånd over henne.

HONGKONG

Den unge kvinnen bemerker ettertenksomt:

– Nå, under pandemien, har mange lidd under ensomhet og isolasjon. Jeg kan nesten ikke fatte hvordan jeg overlevde på det stedet i tre år.

Da kan det kanskje virke gåtefullt at en kvinne med slike erfaringer igjen søker arbeid i fremmed land. Sheila ser det annerledes. Troen hadde båret henne gjennom store kriser, så nå var hun spent på hvor Gud ville sende henne. Det ble Hongkong. I ett år skulle

TRIVES I NORGE:

Sheila har fått et fint liv i Norge – og om nordmenn har hun bare godt å si. – De er åpne og hjelpsomme. I Norge har jeg ikke hatt noen hjemlengsel.

hun gjøre tjeneste i en familie sammen med tre andre filippinere.

– Moren i huset behandlet mange mennesker dårlig. Tjenerne hadde det ikke godt. Meg, derimot, viste hun stor vennlighet. Faren var kristen, og jeg fortalte at jeg lærte barna å be rosenkransen, og at jeg snakket til dem om Gud. Moren ble interessert, og jeg viste henne at bønn kunne hjelpe henne i vanskelige situasjoner. Hun ble roligere av det. I løpet av året i Hongkong endte jeg opp nærmest som en åndelig rådgiver i familien.

DANMARK

– Egentlig ønsket jeg å reise til Canada etter oppholdet i Hongkong, men Gud sendte meg til Danmark. Der fikk jeg jobb som au pair i en trivelig familie med tre barn. Jeg hadde eget rom og gode arbeidsforhold. Den mørke og fuktige danske vinteren, derimot, forsterket hjemlengselen. Jeg følte meg ensom og deprimert. En dag jeg gikk ut for å trekke frisk luft, så jeg plutselig et lysende kors på himmelen.

«Jeg ønsker å tjene Gud, så han får styre livet mitt. Det har jeg erfart: Guds plan er bedre enn våre planer.»

Filippinene

Med tildelingen av Nobels fredspris til journalisten Maria Ressa ble Filippinene med ett sentrum for verdens oppmerksomhet. Øygruppen har en befolkning på nesten 110 millioner innbyggere. Av dem er mer enn 80 % katolske kristne. De offisielle språkene er tagalog og engelsk.

– Kirken har alltid vært mitt hjem. Menigheten er min storfamilie her i Norge. Det er mange filippinere her, og vi har sosialt samvær og lager filippinsk mat. Jeg har alltid ønsket å tjene kirken, så jeg ministrerer regelmessig.

Om nordmenn har hun bare godt å si.

– De er åpne og hjelpsomme. I Norge har jeg ikke hatt noen hjemlengsel.

Hun lovpriser også det norske politiske systemet for at det er så transparent. Det bringer oss over i en samtale om den aktuelle nobelprisvinneren, Maria Ressa.

– Prisen er velfortjent. Ressa er modig, hun kjemper for ytringsfriheten med stor risiko.

På grunn av pandemien har Sheila ikke sett familien på Filippinene siden 2019. – Da dro mannen min og jeg dit, forteller hun. Så har hun altså en mann? Sheila ler.

– Mannen min er norsk. Vi fant hverandre på en dating-nettside. Jeg sa til Gud: «Jeg er villig til å tjene deg, du elsker meg, men jeg ønsker meg også en fysisk kjærlighet.»

Ja, det er lett å forstå at det kan kjennes litt luftig bare å leve med en åndelig dimensjon. Mennesket må også ha noe mer håndfast.

– Jeg ønsket meg en ektemann, så jeg bestormet Himmelen med novener til Maria, San Lorenzo Ruiz og andre filippinske helgener. Og Gud sendte meg en god og kjærlig mann. Vi giftet oss i 2018. Han er så snill og forståelsesfull, han støtter meg i mine aktiviteter i kirken, jeg er så velsignet.

Aupairperioden opphørte etter to år. Nå har Sheila fast jobb på et hotell. Jordmorutdannelsen er ikke fullt ut godkjent i Norge. Vil hun bli jordmor her, må hun studere sykepleie. Det vil fremtiden vise.

– Jeg ønsker å tjene Gud, så han får styre livet mitt. Det har jeg erfart: Guds plan er bedre enn våre planer.

Så hva får unge filippinere til å begi seg ut i den store, farlige verden? Sheila har gitt sitt svar. •

Som et lyn slo en tanke ned i meg: Min lidelse er for intet å regne mot det Jesus gjennomgikk da han ble korsfestet! Hva hadde ikke Jesus ofret nettopp for å redde livet mitt! Jeg tenkte på røveren som fikk bli med ham i Paradis. Jeg innså at mine tidligere opplevelser hadde gitt meg visdom og innsikt, og at Jesus ved å sende meg til Skandinavia hadde en bedre plan for meg enn mitt eget ønske om Canada. Det gjorde meg takknemlig.

NORGE

Etter to år i Danmark kom Sheila i kontakt med aupairnettverket i Norge og fikk snart en vertsfamilie på Slemdal. Året etter ble hun tildelt en ny familie på Bygdøy.

– Jeg trivdes begge steder. Alt det formelle var på stell, og jeg ble behandlet som et familiemedlem.

Allerede i starten av norgesoppholdet oppsøkte Sheila St. Olavs kirke i Oslo. Der har de filippinsk sjelesorg, og messer på både engelsk og tagalog.

PASS DEG for Kirken!

Barnebøker fremmer fordommer.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

En barnebok forteller at i «vikingtiden gikk ikke barna på skolen. Når de var ca. 12 år, ble de regnet som voksne. De måtte jobbe, og hvis de gjorde noe galt, kunne de komme i fengsel, akkurat som voksne». Utlendinger kunne ikke være kjærester med norske jenter. Det tar ikke mange sider før et barn og en mor dør under fødselen. Skal de komme til Valhall, må far betale penger til høvdingen. Samme høst legger et steinskred bygda øde.

Lærte du noe viktig av dette?

Heldigvis er dette oppspinn. Ikke noe forlag har gitt ut en slik bok om vikingtiden. Men bytter vi til «middelalderen», «tyskere», «Bergen», «presten», «himmelen» og «svartedauden», har vi sentrale avsnitt av *Maris hemmelighet*, en barnebok fra Fagbokforlaget i 2019.

Middelalderen var mørk. Nordmenn fremmedfiendtlige. Kirken var ute etter penger.

BOKEN INNGÅR I EN SERIE skrevet av Marianne Nielsen og svært godt illustrert av Elin Grøtan. Dette er ment for skoler og historiehyllene på biblioteker. Nysgjerrige barn kan nok fort ønske seg dem til jul og bursdag. Slike bøker blir lest.

Ambisjonene er bra: «HISTORIER I SAMFUNNSFAG gir deg innblikk i hvordan det var å leve i ulike perioder av verdenshistorien». Realiseringen svikter. Serien er langt unna å nå målet.

Flukten handler om kongssønnen Håkon som i 1216 blir reddet av birkebeinerne, «fattige bønder som kjempet mot kirkens makt». Baksiden fremhever: «Visste du at en konge og hans familie levde i konstant fare for å bli drept? Og at den største faren kom fra kirken?»

I *Kampen om Jerusalem* er vi i korsogstiden. Vi får vite at mens de kristne drepte alle da de erobret byen, sparer den muslimske hærføreren Saladin dem. «Han lar alle som vil, forlate byen». Det fortelles likevel at Saladins menn

er overlegne og «dreper alle» i slaget ved Hattin.

DET ER MANGE UTFORDRINGER med disse bøkene.

Man får lite innblikk i én periode av en fortelling om noe som er felles for mange perioder. Det var vanlig at barn og mødre døde i barsel til langt ut på 1800-tallet. Det hanseatiske kontoret i Bergen forbød sine egne å inngå ekteskap i byen i alle århundrer. Sykdom og pest var ikke begrenset til Svartedauden.

Det blir ikke bedre av rene faktafeil.

Noen eksempler: Det er skivebom å trekke frem at barn i middelalderen ikke fikk gå på skole. Tvert imot er noe av det viktige å lære om norsk middelalder at det er nå vi får skriftkultur og skoler. Når *Maris hemmelighet* foregår, har vi i nesten to hundre år hatt fem katedralskoler, inkludert en i Bergen. Selv om allmennskolen ikke kom før etter renessansen, fikk også en del fattige barn støtte til å studere i middelalderen.

DET ER LIKE MISVISENDE å snakke om fengsler i denne perioden. Mindre forseelser ble stort sett straffet med bøter, mens fengsel først og fremst kommer i

Sannhetsserum

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft.

SKOLE: Lærer og elever på en skole i middelalderen.

tidlig moderne tid. I Norge fikk vi ikke noe tukthus før på 1600-tallet. Det er altså først i *renessansen*, at «barn kunne komme i fengsel, akkurat som voksne».

Det er også merkelig å hevde at man måtte betale kirken for å få komme til himmelen. Muligens tenker man på botsøvelser og avlat, men dette er for synder som allerede er tilgitt, selv om avlatshandel iblant er blitt misbrukt, spesielt i årene rett før reformasjonen, altså igjen renessansen.

I STORE NORSKE LEKSIKON omtales ikke birkebeinerne som fattige bønder, men som *herrer i landet* og «med fremtredende posisjoner i riksstyret». Det er et *hedersnavn* på dem som «støttet kong Sverre og hans ætt». Antagelig er det for å understreke middelalderens mørke når boken i stedet tegner et bilde av kirkens makt mot fattige bønder.

Barn lærer også lite når reelle forhold tas ut av sammenhengen.

Marias hemmelighet nevner ikke at det var det hanseatiske handelskontoret i Bergen, altså tyskerne selv, som forbød sine egne å gifte seg med byens borgere. Grunnen var at det ville bety barn - og dermed rett til arv. Fikk arvinger del i verdiene i handelsstuen, fryktet man at det ville utarme kontorets økonomi og svekke det som organisasjon for hanseatiske kjøpmenn i byen.

Før, under og lenge etter korstogene var det vanlig at byer som ikke overga seg, ble plyndret og mange av forsvarerne drept eller solgt som slaver, enten angriperne var kristne eller muslimer. Det er ingen grunn til å skjønne korsfarerne, men når Saladin ikke drepte innbyggerne i Jerusalem, var det fordi byen overga seg. Ved andre tilfeller fulgte han vanlige spilleregler. Han nølte

ikke med å drepe soldater som overga seg etter kamp.

BØKENE GIR IKKE noe bedre innblikk når feil og misvisninger hele veien går i retning av et mørkt bilde av middelalderen. Dermed nevner en bokserie for barn *ikke* at kirken forbød skikken med å sette nettopp barn ut i skogen for å dø. Vi får ikke høre at kirken gikk i bresjen for å kreve samtykke fra både mann og kone før ekteskap. Eller hvordan ættens makt og vikingenes æreskultur også ble underminert at forbudet mot ekteskap mellom søskenbarn. Resultatet var at vi i stadig større grad opplevde oss som individer med personlig ansvar og samvittighet.

Barn får heller ikke høre at kirken innførte en av de kanskje største endringene i historien, en skriftkultur med leksika og lærebøker, katedral- og klosterscholer, universiteter og romerrett. Eller om alle teknologiske nyvinninger i klostrene som var spredd over store deler av landet og i stadig kontakt med resten av Europa.

Alt dette gir grunnlag for spennende og treffende fortellinger om middelalderen. Det er trist at denne nye bokserien ikke gjør det. •

«Det er skivebom å trekke frem at barn i middelalderen ikke fikk gå på skole. Tvert imot er noe av det viktige å lære om norsk middelalder at det er nå vi får skriftkultur og skoler.»

Gentile da Fabriano: De hellige tre kongers tilbedelse

En gylden jul

Blendende gull, lysende farger, og et mylder av mennesker. Øyet farer rundt, inntil det finner ro, og hjertet hviler hos Jesus som velsigner. Vent! Er det arabisk skrift på strålekransen omkring hodene til Maria og Josef? Spor av Islam i denne hellige kristne stund?

TEKST: THERESE SJØVOLL

Gentile da Fabriano (ca.1370–1427) virket hovedsaklig i Nord-Italia, og han regnes blant de viktigste representantene for senmiddelalderens internasjonale gotiske stil. *De hellige tre kongers tilbedelse* (1423), også kalt *Strozzialtertavlen*, ble bestilt av florentineren Palla Strozzi for Strozzi familiens kapell i Santa Trinita i Firenze. Strozzi altertavlen regnes som Gentiles fremste mesterverk og altertavlen henger i dag i Uffizzi galleriet i Firenze.

FORTELLINGEN

Altertavlens hovedmotiv er *De hellige tre kongers tilbedelse* og fortellingen, hentet fra Matteusevangeliet (2:1–12), begynner i øverste venstre hjørne under den første av rammens tre buer: Vismennene så stjernen til jødernes konge gå opp. Under den midtre buen er reisen i gang og de er på vei inn til Jerusalem der de spør kong Herodes «hvor er jødernes konge som nå er født?» Under buen til høyre er de på vei inn til Bethlehem, Jesu fødestad. Stjernen ledet vismennene til den ringe stall og de «fikk se barnet hos moren, Maria, og de falt på kne og hyllet ham» (Matt. 2:11).

Øverste del av rammen er utsmykket med tre *tondi* (malerier i sirkelform), og på hver side av den enkelte tondo hviler profeter. I den venstre *tondo* er engelen Gabriel, i midten Jesus som velsigner, og i den høyre tondo Jomfru Maria som mottar bebudelsen. I altertavlens *predella* (sokkel) vises scener fra Jesu ►

GENTILE DA FABRIANO:

De hellige tre kongers tilbedelse eller Strozzialtertavlen (1423).

Fakta:

- 6. januar feires Helligtrekongersfest, eller Epifani/Herrens Åpenbaring.
- 2. februar, 40 dager etter juledag, feires Herrens fremstilling i templet.

OPVS GENTILIS DE FABRIANO

MCCCXXII MENSIS MAII

ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

«Du må ikke spare på noe
når det gjelder gode bøker.»

Den hellige Charles de Foucauld

Eivor Andersen Oftestad

RØTTER

Tekster om kultur og motkultur

FORESTILLINGEN OM GUD har båret synet på mennesket, døden og naturen – inntil nå. Hva skjer når denne forestillingen forvitrer i kulturen? Aller tydeligst ser vi det kanskje i forståelsen av mennesket selv. Temaene i boken spenner fra historiefortolkning og religion til menneskeverd og moderne bioteknologi. Perspektivene kommer først og fremst fra en bevissthet om at historien har noe å lære oss.

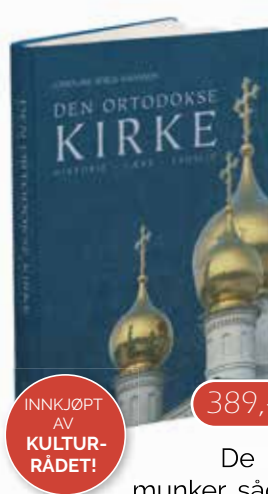
– Eivor Oftestad er en av de aller mest spennende, kunnskapsrike og originale skribentene vi har.

Bjergulv Braanen
Klassekampen

Caroline Serck-Hanssen

DEN ORTODOKSE KIRKE

Historie – lære – trosliv

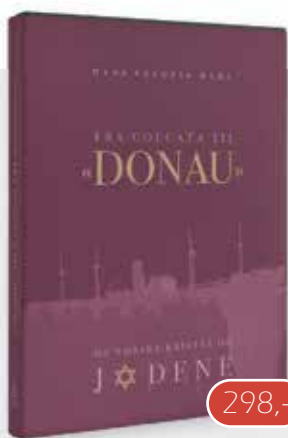

DEN ØSTLIGE ORTODOKSE KIRKE regnes som verdens nest største kristne trosretning (etter Den katolske kirke), men er lite kjent her til lands. De rundt 200 millioner medlemmene er fordelt på en rekke lokalkirker som er innbyrdes uavhengige, men deler samme lære og tradisjon – som fant sin form i Bysants. Kirkens historiske område strekker seg fra Nord-Afrika til Nordishavet.

De færreste er klar over at russiske munkesågar har drevet virksomhet innenfor Norges nåværende grenser siden midten av 1500-tallet.

– Serck-Hanssen har ei uvanleg evne til å formulera kompliserte ting på ein presis måte.

Øystein Lid
Dagen

Hans Fredrik Dahl

FRA GOLGATA TIL DONAU

De norske kristne og jødene

EN AV LANDETS FREMSTE OKKUPASJONS-HISTORIKERE forklarer i denne boken hva

kristne har ment om jødene gjennom tidene, som et bakteppe til begivenhetene under krigen. Hovedhensikten er å belyse det norske folks syn på jødene fram til og med

1945. Kristenfolkets protest mot jødeforfølgelsen høsten

1942 er en viktig hendelse i okkupasjonshistorien: I det såkalte «Hebreerbrevet», stilet til ministerpresident Quisling, advarer man: *Stans jødeforfølgelsen – i Jesu Kristi navn!* Noen signaturer manglet imidlertid – blant annet fra overhodet for landets katolske minoritet, biskop Mangers. Hvorfor?

barndom: til venstre *Jesu fødsel*, i midten *Flukten til Egypt*, og til høyre *Fremvisningen i templet*.

DEKORATIV ELEGANSE

I Strozzi-altartavlen er fokuset eleganse fremfor monumentalitet; et typisk trekk ved internasjonal gotikk som også kalles den skjønne eller myke stil. Gentiles farger er dype og juvelaktige og han har en tydelig forkjærlighet for dekorative mønstre og rikt utsmykkede flater, som kommer til uttrykk både i klær og i motivets gullfargylte elementer. Den hellige familie og de hellige tre konger har langsmale kroppar, delikate ansiktstrekk, og svakt smilende munnar. Kongenes følge – som fyller nesten halvparten av bildet – er noe mer uttrykksfulle og uryddige i fremtoningen, i kontrast til roen og høytiden i det nære møtet med Jesus i bildets forgrunn.

ALLE KOMMER TIL DEG

Den hellige familie er ikledd enkle kapper hvis myke folder leder oppmerksomheten mot Jesusbarnet. Kongene bærer kroner, og klærne er den ypperste luksus forbeholdt den absolutte elite: damask og brokade av silke og fløyel prydet med gull. Kaspar, den eldste og konge av India i følge tradisjonen, kysser Jesu fot og mottar velsignelsen. Ærbødig venter Melchior, den middelaldrende og konge av Persia, samt Balthasar, den unge og konge av Arabia. Kongene bringer gaver: gullet fra Kaspar representerer kongeverdigheten, røkelsen fra Melchior viser til prestegjæring, og myrra fra Balthasar viser til Kristi lidelse og død.

DE HELLEGE TRE:

Kongene bærer kroner, og klærne er den ypperste luksus forbeholdt den absolutte elite. De bringer gaver: gullet fra Kaspar representerer kongeverdigheten, røkelsen fra Melchior viser til prestegjæring, og myrra fra Balthasar viser til Kristi lidelse og død. Kaspar kysser Jesu fot og mottar velsignelsen.

og myrra fra Balthasar viser til Kristi lidelse og død. De hellige tre konger symboliserer menneskets tre aldre – ungdom, middelalder, og alderdom – og dermed hele menneskeheten. Tradisjonen knytter de reisende vismenn fra øst omtalt i Matteusevangeliet (2:1-12) opp mot Det gamle testamente og Jesaja: «Folkeslag skal gå mot ditt lys... alle samler seg og kommer til deg... folkeslagenes rikdom kommer til deg ... kameler i mengde dekker deg ... alle fra Saba kommer... gull og røkelse har de med seg, de forkynner Herrens pris» (Jes. 60: 3-6).

ØSTERLAND

Gullarbeidet i glorier, kroner, og drakter er utsøkt presist, som om det var virket av en gullsmed. Blikket dras til detaljene og plutselig skjelnes skrift i gloriene omkring Maria og Josefs hode. Arabisk skrift? Skriften ligner arabisk, men er det ei. Enkelte ord er arabisk og andre bare påfunn; en slags liksom-arabisk som skal se ut som arabisk. Skriften er vakker, men tanken fremmed. Hvorfor arabisk skrift i en kristen scene? Overraskende ja, men ikke uvanlig i Gentiles samtid. Pseudo-arabisk finnes i flere malerier og skulpturer blant Gentiles samtidige eller nær-samtidige.

Kongenes klær er utpreget luksuriøse, påfallende eksotiske, og tydelig ikke-europeiske. Selv ikke den rikeste 1400-talls florentiner ville ha kledd seg slik. I følget til de hellige tre konger finnes det dessuten flere ikke-europeiske dyr som kameler, apekatter, og en leopard. Eksotiske klær og dyr samt pseudo-arabiske innslag bygger alle opp under ideen om «Østerland».

Firenze hadde siden 1300-tallet drevet utstrakt handel og storstilt import av luksusvarer fra islamske kulturområder (og Kina), som samlet og sterkt forenklet, kan kalles Østerlandene. Nord-italienske kunstnere lot seg inspirere av islamsk dekorativ kunst og tekstiler, og dette kan dels forklare den pseudo-arabiske skriften i Strozzi-altartavlen, samt ornamenteringen av de praktfulle tekstilene i vismennenes antrekk. Men Østerland var også noe mer, for Det hellige land lå i Øst.

Jerusalem og det hellige land var under muslimske herskeres kontroll på Gentiles tid. Kanskje den pseudo-arabiske skriften var en referanse til det hellige land, og dermed refererte denne skriften til det hellige? Eller representerte den pseudo-arabiske skriften, de islamsk-inspirerte tekstilene, og de eksotiske dyrene et ønske om et Europa og et Østerland samlet om en Gud? «Alle samler seg og kommer til deg», slik det står skrevet i Jesaja. All verden samler seg om Gud. •

«I Strozzi-altartavlen er fokuset eleganse fremfor monumentalitet; et typisk trekk ved internasjonal gotikk.»

BRITA PAUS

Fransiskus- hjelpens mor

Hun var en handlingens kvinne og ordnet med alt fra de små ting til de store prosjekter. Med henne ved roret vokste Fransiskushjelpen fra å være en liten, katolsk gruppe av frivillige til å bli en stor og viktig organisasjon i Oslos sosiale hjelpetjeneste. For sin innsats gjennom nesten førti år som leder, hevet hun aldri en øre.

TEKST: MARIA GIÆVER

Brita Collett Paus var en av de mest markante katolske profiler i Norge i annen halvdel av forrige århundre. Hun var født i 1917 på Salsbruket i Kolvreid i Namdalen. Familien flyttet til Oslo da hun var seks år gammel. Hun tok middelskoleeksamen på Lillehammer i 1931 og bodde så i Frankrike i nesten fem år, dels med skolegang, dels som au pair, en tid også som hjelper på et sykehus for tuberkuløse barn. Hun viste tidlig at hun hadde et stort hjerte for mennesker som var i en vanskelig livssituasjon.

I 1935 kom hun tilbake til Oslo og traff sin kommende mann, Bernhard Paus, som var lege. De giftet seg i 1937 til et ekteskap som varte livet ut, i 61 år. De fikk seks barn og flyttet mye omkring, det sies 30 ganger! Ytterpunktene i Norge var Stavanger og Tromsø.

Til Tromsø kom familien sommeren 1944. De ble der omtrent i tre år. De opplevde Tromsø som gjennomgangsstasjon for evakuerte fra Finnmark og Nord-Troms. Brita tok i et tak for dem, noe som kan sies å være starten på hennes sosiale engasjement. Det ble sydd barnetøy, stuen ble innredet til klessentral, 60-70 personer ble hjulpet, heter det. De opplevde også bombingene av det tyske panserskipet TIRPITZ.

MØTET MED KIRKEN

I Tromsø-tiden kom Brita Paus i kontakt med den katolske kirken. Alle skoler i Tromsø var tatt av tyskerne, men den lille katolske skolen fikk være i fred, og den eldste datteren begynte der i august 1944. Det var i Tromsø hun ble klar over at Gud var til. Hun forteller selv om dette, ikke uten humor: «Plutselig en dag – jeg sto endatil på fisketorget med en torsk i hånden! – slo det meg med overbevisende visshet: Gud finnes! Og det var ikke akkurat ham jeg hadde ▶

Teksten i denne artikkelen er utdrag fra boken *Fransiskushjelpen. Hjelp, lindre, være til stede*, Holm og Tangen forlag 2006, og gjengis med forlagets velvillige tillatelse. Forfatteren, Maria Giæver, døde i 2020.

Brita Paus var initiativtakeren, drivkraften og den ubestridte lederen av Fransiskushjelpen fra starten i 1956 til hun gikk av som leder i 1993.

1976: Daglig leder Brita Paus i Fransiskus-hjelpen ble utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs orden, for hennes arbeid for gamle og syke. Foto: Rolf Chr. Ulrichsen/Aftenposten

EKTEFELLER: Brita Paus med sin mann Bernhard Paus (1910–1999). Han var dr.med., adm. overlege for Martina Hansens Hospital i Bærum, hadde deltatt i humanitær innsats både i vinterkrigen og Koreakrigen og var stormester i Den Norske Frimurerordenen 1969–90. Sammen med Brita innførte han hospice-institusjonen til Norge. Foto: Rolf M. Aagaard / Aftenposten

tenkt på der jeg sto: Jeg skulle betale for middagstorsken, jeg!» (St.Olav nr 6-7 1997).

I Oslo begynte Brita Paus i undervisning hos fransiskanerne i Urtegaten. Hun ble opptatt i den katolske kirken lørdag 15. april 1950 av pater Novatus Hutjens OFM. Hun kom raskt med i katolsk menighetsliv og i andre katolske sammenhenger; heter det i et intervju i St. Olav i 1997. Det skyldtes ikke minst det etter hvert nære vennskapet med de unge fransiskanerne i klosteret i Urtegaten: patrene Notenboom, Castricum, Gerritsma og Herrmann. «De var inspirerende folk... og de var sugne på at vi skulle få til noe i den hellige Frans' ånd. 'Vi' inkluderte en snau håndfull damer som møttes jevnlig hos fransiskanerne – vi møttes i det samme behov for praktisk tro,» sa Brita Paus i dette intervjuet. I begynnelsen av 1950-årene hadde denne «håndfull damer» spurt soknepresten i St. Hallvard, pater Norenboom, om det var mulig en gang i uken å få en hverdagsmesse litt senere på dagen. Så ble det onsdagsmesse kl 10, og Elisabethsøstrene, som den gangen holdt til i huset ved siden av St. Hallvard kirke, serverte kaffe etterpå. Blant dem som jevnlig kom til

denne messen, var for eksempel Maria Müller, Aslaug Engnæs, Sigrid Halle og Gerta Klepper. Det vokste noe frem i våre samtaler; sier Brita Paus, men problemet var å finne en form, noe å knytte dette «noe» til – det kunne ikke sveve i luften.

MÅL: HJELPE OG AKTIVISERE

Sammen med noen likesinnede satte hun i gang Fransiskushjelpen på høstparten 1956. Hun var da

IKKE TEORI, MEN PRAKSIS

Fransiskushjelpen gikk ut og sloss for bedre å kunne hjelpe eldre og syke i nødssituasjoner. Oslo var preget av en prekært dårlig sykehussituasjon som gjorde det umulig å få øyeblikkelig hjelp, samtidig som hjemmehjelpen var dårlig utbygget. Kritikken mot det sosiale hjelpeapparatet var formidabel. Brita Paus hevdet i 1966 at «hele det sosiale apparatet svever noen alen over jorden», og at den nød og elendighet som Franciskus-hjelpen så hver dag, ble en teori før den nådde fram til toppen i sosialapparatet. Tidlig i 1968 tok Franciskus-hjelpen initiativ til å danne et utvalg til videreutvikling av hjemmehjelpen sammen med representanter for andre sosiale organisasjoner i Oslo. I årene mellom 1968 og 1973 ble det lagt sterkt press på Sosial-styret og kommunale myndigheter ved gjentatte brev og felles møter, ved artikler i Oslo-pressen og pressekonferanser. I et intervju i 1971 sa Brita Paus at «det som gjør oss så fortvilet og får oss til å gjøre opprør, er at det er de fattigste og sykeste av de eldre som rammes.» Virksomheten omfatter i dag besøks-, sorg-, pleie- og gatetjeneste.

«Plutselig en dag – jeg sto endatil på fisketorget med en torsk i hånden! – slo det meg med overbevisende visshet: Gud finnes! Og det var ikke akkurat ham jeg hadde tenkt på der jeg sto: Jeg skulle betale for middagstorsken, jeg!»

BRITA PAUS TIL ST. OLAV I 1997

ikke fullt 40 år. Målet for Fransiskushjelpen var tosidig: prøve å hjelpe dem som trengte det og prøve å aktivisere de troende i nestekjærlighet. Foretagende skulle drives i Frans av Assisis ånd og ble preget av stor nøkternhet. De første årene var kontortiden én time daglig, lørdag unntatt. Ikke desto mindre viser journalen at ved femårsjubileet hadde det vært mulig å gi hjelp til 168 tilfeller. Fransiskushjelpen flyttet med til Enerhaugen da St. Hallvard kirke ble ferdig i 1966. I ti år hadde Fransiskushjelpens kontor vært et bord i menighetslokalene i gamle St. Hallvard i Urtegangen.

I 1971, femten år etter starten, fikk Fransiskushjelpen sin første fastlønnede medarbeider. Selv hevet Brita aldri en øre for sitt arbeid. Hun sier om dette i et intervju: – Og jeg har aldri kunnet se noe storartet i at jeg har gjort dette... Det har tvert imot gitt meg en frihet – en frihet til å si og gjøre som jeg ville – uavhengig av en arbeidsgiver. (Aftenposten, 23. desember 1989).

Fransiskushjelpens klipparkiv viser at hun var dyktig til å bruke pressen – og pressen likte tydeligvis det som kom fra Fransiskushjelpen. Hun sa klart fra hva hun mente og var god til å finne spissformuleringer. Var det nødvendig å sette ting på papiret, da skrev hun godt, utførlig – og pointert.

«DEN PRAKTISKE TRO»

Hun var blyg om sin kristentro. Hun sier om gruppen som startet Fransiskushjelpen: «Vi møttes i det samme behov for praktisk tro.» (St. Olav nr. 6-7 1997). Og i samme intervju: «Det man gjør, er resultatet av ens tro». Hun har også spurt: «Hva kan jeg gjøre for å takke Gud?»

Brita Paus ble benyttet i mange sammenhenger, både innenfor og utenfor Den katolske kirke. I 1960 opprettet biskop Mangers Legmannsrådet i Oslo Katolske Bispedømme hvor Brita Paus ble

medlem. I 1963 ble hun Rådets formann – og det var ikke selvsagt med kvinnelig formann på den tiden. I 1967 var hun leder for den norske delegasjonen til Den tredje verdenskongress for legfolkets apostolat i Roma – 25 deltakere, den største delegasjonen av alle! I 1989 ble hun valgt som representant for legfolket i de fem nordiske land til den europeiske bispekongress i Roma. Nasjonalt var hun

medlem av Sosialdepartementets utvalg «Pleie og omsorg av alvorlig syke og døende».

HEDERSTEGN

Brita Paus mottok en rekke priser og utmerkelser. I 1975 hedret Oslo by henne med St. Hallvard-medaljen «for langvarig og betydelig innsats i sosialt hjelpearbeid, særlig gjennom Fransiskushjelpen». I 1976 ble hun tildelt den pavelige orden «Pro Ecclesia et Pontifice» for «spesiell verdifull innsats til det godes fremme, og som samtidig er til det beste for den romersk-katolske kirke. Den høyeste norske utmerkelsen fikk hun da hun samme år ble utnevnt til Ridder av 1. klasse av St. Olavs orden for sitt arbeid for gamle og syke. Kanskje rangerte hun enda høyere kong Olavs hilsen i nyttårstalen 31. desember 1988: «Flere organisasjoner gjør en fantastisk innsats – for eksempel Frelsesarmeen...og Fransiskushjelpen som i det stille gir smertelindring og sjelefred når det ikke lenger er noe håp.»

Ved avskjedsfesten 8. juni 1993 fikk hun vite at hun var blitt «affiliert» Fransiskanernes nederlandske provins – «dog uten å måtte trekke i munkekutte» sa pater Castricum da kan overrakte utnevningensbrevet.

Brita Paus døde 28. juni 1998 i sitt hjem, med alle sine nærmeste rundt seg. Den siste tiden ble hun pleiet av Fransiskushjelpens pleiere fra pionertiden. St. Olav katolske domkirke var stuvende fullt under bisettelsen 3. juli 1998, den dagen hun ville ha fylt 81 år. •

FRANSISKUS- HJELPENS

«FAR» var den nederlandske fransiskanerpateren Johan Castricum, som virket i Norge i mer enn et halvt århundre, fra 1946 av. Han og Brita Paus utfylte hverandre og samarbeidet godt i etableringen og driften av Fransiskushjelpen. Det fortelles at når pateren kom inn i Fransiskushjelpens lokaler og så fotografiene av Brita og ham selv, hendte det at han nikket og sa: «Der henger altså ekteparet!» I sin avskjedstale til Fransiskushjelpen 9. august 1999, sa han at Brita var det største som hadde skjedd ham.

Pater Castricum, som de siste 20 år av sitt virke i Norge var generalvikar og biskopens høyre hånd, levde etter det fransiskanske ideal. Selv sa han: «Frans av Assisi ville gi den kjærlighet som Kristus har vist oss, videre til sine medmennesker – til alle han møtte, uten å gjøre forskjell på noen.» Han døde i Nederland, kort tid etter at han hadde vendt tilbake til sitt fedreland, 21. desember 1999.

1 TRONDHEIM

Ettårsjubileum for biskop Varden

► 3. oktober 2020 var det ett år siden den historiske bispevielsen av Erik Varden i Nidarosdomen. Konsekrasjonen ble utført av biskop Bernt I. Eidsvig av Oslo, hovedordinator, biskop-prelat Berislav Grgic av Tromsø og biskop Czeslaw Kozon av København, som også er Den nordiske bispekonferanses president. – *Ditt første år som biskop har vært et unntaksår, der vi alle har vært i et slags eksil. I et intervju med avisen Vårt Land om temaet «koronadid» fremhevet du at Gud alltid har brukt eksilet.*

– Ja, Gud bruker erfaringen av eksilet til å fortelle oss noe. Men jeg registrerer at allerede én uke etter gjenåpningen av Norge, vil vi helst glemme de siste 18 månedene. Jeg tenker det er lurt at vi ikke legger eksilerfaringen i en skuff. Den erfaringen kan få oss alle til å stille noen viktige spørsmål: Hvor hører vi hjemme? Hva er veien som fører dit? Hvorfor er vi ikke hjemme nå? Hva er forpliktelsene som hører med til å bygge opp et felles hjem? Da tenker jeg ikke bare på menigheten som et hjem, men også samfunnet.

Jonathan Sacks, den tidligere sjefrabbi i Storbritannia, snakket ofte om samfunnet som et hjem, sier biskopen i katolsk.no's jubileumsintervju. Foto: Jan Erik Kofoed

2 ARENDAL

Ny rektor i Arendal

► St. Franciskus skole i Arendal har ansatt ny rektor med Liverpool-trener Jürgen Klopp som inspirasjonskilde. Ikke så dumt, når ambisjonen er at lærere, elever og foreldre skal spille hverandre gode. – Jeg har jobbet lenge på St. Franciskus skole (STFX), som jeg har et stort hjerte for – det er et godt sted å være! Jeg trives utrolig godt som ansatt her og kjenner på et stort fellesskap med alle som har sin daglige virksomhet her, enten de er ansatte eller elever, sier nyansatt rektor Lars Pedersen (53) om hvorfor han søkte på stillingen som rektor ved St. Franciskus skole. Etter mange år på STFX kjenner han de andre rektorene ved de katolske skolene ganske godt. Det samme gjelder de lokale styremedlemmene, sogne- og skolepresten Sigurd Markussen og både Anne-Rigmor Stock Evje og Birgith Kalve på skolekontoret. – Det er inspirerende og betryggende, sier ny-rektoren. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

«Jeg tenker det er lurt at vi ikke legger eksilerfaringen i en skuff.»

BISKOP ERIK VARDEN

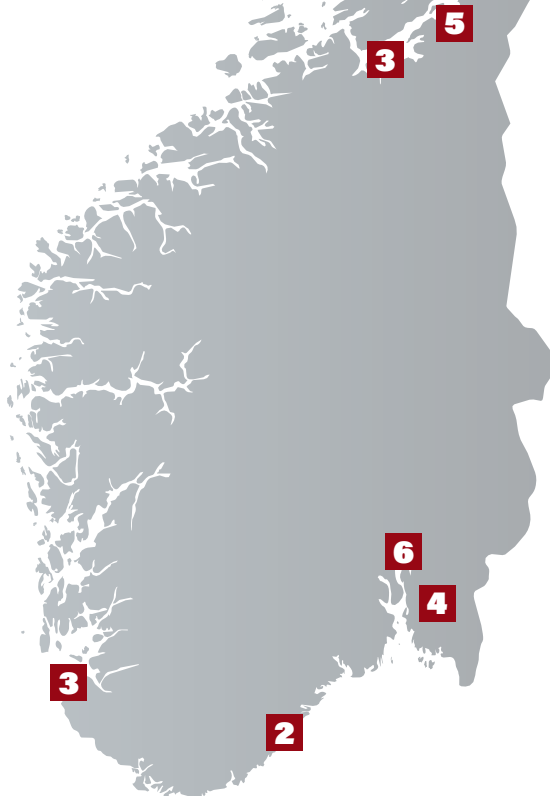
3 STAVANGER

MENIGHETSPRAKSIS I STAVANGER

► Til vanlig studerer Oslo katolske bispedømmes prestestudenter ved Det engelske presteseminaret i Roma. Etter semesterslutt hadde de menighetspraksis rundt om i bispedømmet. Prestestudent Trym Hellevig tilbrakte sin praksis i St. Svithun menighet, Stavanger. – Fra et ganske isolert studiemiljø i Roma er det fint å være i en travel menighet, som gir meg et godt innblikk i hva prestenes pastorale oppdrag består av, sier Trym. For ham var det ekstra godt å vende hjem til Norge etter semesterslutt. På grunn av smittevernrestriksjonene reiste han ikke hjem til jul, og har stort sett oppholdt seg på samme sted siden september ifjor. – Etter å ha levd med mange restriksjoner det siste året, var det godt å komme til Norge igjen og bli introdusert for St. Svithun menighet i Stavanger. Det var en veldig fin menighet å være i, sier Trym.

Norge rundt

KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 MARIAHOLM

ÅRETS PRESTEMØTE PÅ MARIAHOLM

► Det årlige prestemøtet på Mariaholm samlet 13. – 16. september 43 av bispedømmets prester. I tillegg deltok en av våre permanente diakoner på hele møtet, og tre av bispedømmets prestestudenter deltok én dag. Programmet var variert og omhandlet foredrag ved overlege og professor Preben Aavitsland fra FHI om koronapandemien. Ragnhild Spilker og Harald Munoz fra FHI deltok også. P. Oddvar Moi, biskoppelig vikar for katekesearbeidet, presenterte den nye filmserien Sycamore, som vil være til stor hjelp for ungdoms- og voksenkatekese på flere språk. Teamet «Seksuelle overgrep – Kirkens forebyggende arbeid» var hovedtemaet for en av dagene. Prosjektleder Ewa Bivand redegjorde for arbeidet og hvilke planer og kurs som vil komme i løpet av vinteren og våren neste år.

5 MUNKEBY

Bygger nytt kloster på Munkeby

► Når brødrene på Munkeby Mariakloster bygger nytt klosteranlegg, trekker de en katolsk troslinje fra 1100-tallet til nåtiden. Det nye klosterets grunnsten ble velsignet av biskop Erik Varden søndag 24. oktober. Stenen er en gave fra den lokale fortidsminneforeningen, og er hentet fra koret i den gamle klosterkirken. Her virket og ba cistercienserbrødre på 11- og 1200-tallet ved Den katolske kirkes nordligste kloster. Det nye Munkeby kloster ble stiftet høsten 2009. Nå vil munkene bygge mer. – Huset som vi har bodd i siden 2009, var ment å være en midlertidig bolig. Nå bruker vi det riktignok som et lite kloster, men kun i påvente av et ordentlig anlegg, sier p. Joel Regnard OCSO. Byggearbeidene begynte allerede 1. november, og anlegget skal stå ferdig i desember 2022.

6 OSLO

Bokhandel og forlag slås sammen

► Forlagssjef Kristine Dingstad (bildet) er ansatt som ny eneleder for St. Olav forlag og St. Olav bokhandel. Både forlag og bokhandel har lang historie å vise til: Butikken ble grunnlagt i 1961, mens forlaget ble etablert av biskop Johannes Olav Fallize allerede i 1889. Nå skal de to tradisjonsrike bedriftene bli ett selskap: – Bokhandelen har i alle år vært organisert som et eget AS (aksjeselskap), det har ikke forlaget, sier Dingstad.

Hun forklarer at bispedømmets ledelse har kommet frem til at det er hensiktsmessig å organisere også forlaget som et AS.

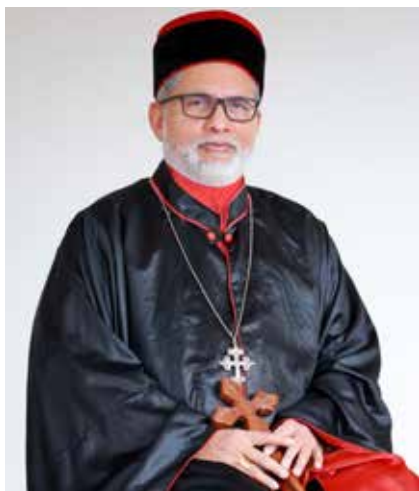
– Vi kan også oppnå gode synergier, mener de to enhetenes nye eneleder.

Forlagets oppdrag er å publisere katolske bøker om tro, spiritualitet, teologi og liturgi, mens bokhandelen utover å selge bøker, lys, ikoner, julekrybber, kunst og varer fra klostre, skaper en katolsk opplevelse i sine lokaler. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

6 OSLO

Nye medlemmer av Gravridderordenen

► Lørdag 30. oktober feiret Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem opptagelse av 2 nye medlemmer: Ewa Bivand ble opptatt som dame og Tor-Magnus Horten ble opptatt som ridder. Opptagelsen foregikk i et ordensinvestitur i St. Olav Domkirke i Oslo, etterfulgt av pontifikalmesse. Hovedcelebrant var ordenenes storprior i Norge, biskop Bernt I. Eidsvig. Under investituren mottok den nye dame og ridder sine insignier av storprior, og ble ikledd kapper av Huan Nguyen, den magistrale delegat (leder) i Norge. Kardinal Fernando Filoni, ordenens stormester, forfremmet samtidig to nåværende medlemmer: Helene Lund ble forfremmet til dame med storkors og Lars-Ole Svanenhielm Djupdal ble forfremmet til storoffiser. Foto: Gravridderordenen i Norge

1 INDIA

Indisk biskop etterforskes

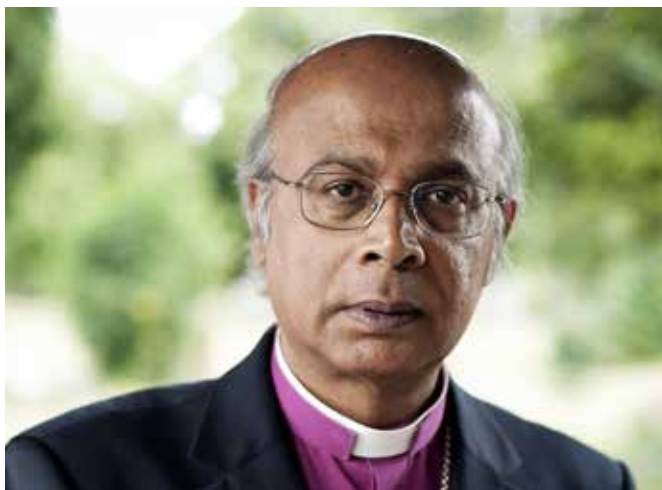
► Muslimske imamer i delstaten Kerala har anmeldt den katolske syro-malabariske biskopen Joseph Kallarangatt for å ha spredt «disharmoni og hat». Biskop Kallarangatt skal ha anklaget «terroristiske» muslimer i Kerala for å ha tvunget unge kristne kvinner til å konvertere til islam ved hjelp av *love jihad* (påtvunget giftemål), og *narcotics jihad* (narkotika-bruk). Biskopen har presisert at uttalelsene ikke gjelder alle muslimer i området, kun dem som har begått disse «skjendige handlinger». Biskop Kallarangatt har fått støtte fra Keralas katolske biskoper, sin syro-malabariske kirke og katolske legmannsgrupper. Den syro-malabariske kirken er en autonom kirke med fem millioner medlemmer og står i fellesskap med Roma. Delstaten Kerala har 35 millioner innbyggere, hvorav 53 prosent er hinduer, 26 prosent muslimer og 18 prosent kristne. 70 prosent av de kristne er i den syro-malabariske kirken, 13 prosent i Den romersk-katolske kirke. (Kathpress)

3 VATIKANET

Skal lede Vatikanets administrasjon

► For første gang skal en kvinne lede Vatikanets administrasjon. Pave Frans har utnevnt Raffaella Petrini til ny generalsekretær. Paven har gjentatte ganger sagt at han ønsker mer likestilling i Kirken.

Tidligere i høst kom så nyheten om at fransiskaner-søsteren Raffaella Petrini (52) blir den første kvinne noensinne som får toppstillingen i Vatikanets administrasjon. Petrini er født i Roma og utdannet statsviter. Hun skal ha øverste ansvar for administrative oppgaver, deriblant Vatikanets museer, postkontor og politistyrke. Tradisjonelt er det en biskop som fyller denne rollen, skriver National Catholic Reporter. (NTB)

2 ENGLAND

Fra den engelske kirke til Den katolske

► – Jeg hadde ikke noe annet valg. Church of England er ute av kurs, sier Michael Nazir-Ali, tidligere biskop i Rochester. Han er den tredje biskopen som forlater Church of England i 2021. Nazir-Ali skriver i avisen Daily Mail at selv når den anglikanske kirken klarer å bli enige om ting, ser det ikke ut til at avgjørelsene har særlig vekt fordi folk likevel går sine egne veier. 72-åringen, som var biskop av Rochester fra 1994 til 2009, forklarer at dette er en «dypt personlig beslutning» og at det handler om et skifte fra «en kirke til en annen» - og ikke om en konvertering fra en religion til en annen. Den katolske kirke har hatt sine problemer, men jeg deler troen og verdiene og føler at disse forvitrer i Church of England, sier Michael Nazir-Ali. (Dagen).

4 CANADA

Krever vaksinepass til messe

► Stiftet Grand Falls i provinsen Newfoundland and Labrador i Canada, krever nå at alle messebesøkende over 12 år fremviser vaksinepass for å gå til messe eller besøke kirken, samt legger igjen navn og telefonnummer. De nye reglene kommer etter at provinsstyret krever vaksinepass ved alle «ikke-obligatoriske aktiviteter». Unntak gis ved begravelser og bryllup. Provinsen Newfoundland, med en befolkning på rundt en halv million mennesker, har siden starten av pandemien hatt 1964 smittetilfeller og 15 dødsfall som følge av covid-19. (Catholic News Agency)

5 IRAK

Mosul: Kirkeklokken ringer igjen

► I september ringte kirkeklokken i St. Tomaskirken i Mosul i Nord-Irak igjen for første gang på syv år. «Det her er en gledens dag!» sier sognepresten i Mosul, p Pios Affas. Den syrisk-katolske St. Tomaskirken – Mar Tuma – fra 1800-tallet fikk store skader etter at IS inntok Mosul i 2014 og utropte byen til kalifatets hovedstad. I en periode brukte IS kirken som fengsel og domstol. Den nye kirkeklokken, som veier 285 kilo, er produsert i Libanon og finansiert ved hjelp av franske donasjoner. (France24)

VERDEN

«Verden trenger deres mot - nå!»

► «Pandemien har minnet oss om at vi behøver hverandre. Vi må gjenskape økonomien etter covid-19 slik at den blir mer rettferdig, bærekraftig og solidarisk» sa pave Frans i sitt videobudskap til unge økonomer og bedriftsledere under det andre møtet for *Economy of Francesco* («Frans' økonomi»). Målet er å få unge økonomer og næringslivsledere til å endre det økonomiske systemet, ut fra erkjennelsen av at man ikke kan bedre miljøet om man ikke endrer økonomien. «I dag klager Moder Jord og advarer oss fordi vi nærmer oss farlige nivåer. Dere er kanskje den siste generasjonen som kan redde oss – jeg overdriver ikke. I dag trenger vi en ny generasjon økonomer som lever i tråd med evangeliet i bedrifter, skoler, fabrikker, banker og i markedet», sa pave Frans. (Vatican News)

3 VATIKANET

PAVE FRANS TOK IMOT PRESIDENT BIDEN

► USAs president, Joe Biden, begynte sitt fem dager lange Europa-besøk i oktober i Vatikanet, der han møtte pave Frans fredag 29. oktober. Biden, som er den andre katolske presidenten i USAs historie, ankom Vatikanet sammen med sin kone, Jill. Møtet med pave Frans varte i rundt 75 minutter. Presidenten og paven diskuterte koronapandemien, klimaendringer og kampen mot fattigdom. President Biden dro fra paven til G20-toppmøtet i Roma og deretter til klimatoppmøtet COP26 i Glasgow. (@NTB)

Brødrene bygger nytt Munkeby: eventyret fortsetter

Å komme tilbake til Norge som nonne til Tautra, var et eventyr. Et stort eventyr. Å få være del av Sancta Maria de Tuta Insula, fortsettelsen av middelalderens cistercienserkloster på Tautra, det var et eventyr. Og nå fortsetter eventyret.

TEKST: SR. HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO

1. NOVEMBER 2021: Grave-maskinen på plass. Her skal hele klosteret bygges ferdig det neste året. Fra venstre: brødrene Joseph, Bruno, Joël og Arnaud. Foto: Tautra Mariakloster

Vi hadde bestemt at vi skulle vente ett år før vi begynte å bygge klosteret. Først måtte vi bli kjent med hva det var å være tautring og cistercienser i Norge. Hva det var å være kloster i helt vanlige hus, bare med et klokketårn og en kirkeklokke som sa «Kloster».

Munkeby Mariakloster

- I 2007 besluttet abbeden Oliver Quenardel i hovedhuset Abbaye Notre-Dame de Cîteaux at et nytt cistercienserkloster skulle opprettes på Munkeby, øst for tettstedet Levanger i Trøndelag fylke.
- Munkeby Mariakloster ble grunnlagt høsten 2009. Det er over 500 år siden moderklosteret Cîteaux sist tok på seg å grunnlegge et nytt kloster.
- Det opprinnelige Munkeby kloster var også et cistercienserkloster. Det lå i Frol, mellom Levanger og Okkenhaug i Levanger kommune.
- Klosteret ble trolig oppført av engelske munkar i siste halvdel av 1100-tallet og tatt i bruk før 1180. Det ble nedlagt allerede på 1200-tallet.
- De synlige ruinene omfatter i dag kun kirkebygningen. Innvendige mål på kirkeruinen er ca. 30 x 7 meter, mens kapellarmene er ca. 23 meter brede.
- Besøk klosterets eget nettsted: www.munkeby.net

Det tok syv år før vi kunne flytte inn i nytt kloster med stor klosterkirke. Det var et eventyr!

Vi skulle flytte inn mandag 3. juli 2006. Nei, sa bygningssjefen i kommunene: Bygget var ikke ferdig. Vi måtte vente en uke.

I mellomtiden kom prioren fra vår ordens moderkloster, Cîteaux i Frankrike, for å ha et halvt års sabbatspause fra mange krevende oppgaver. Da vi feiret vår første messe i den nye kirken til St. Benedikts høytid 11.juli, var pater Joël fra Cîteaux med ved alteret. Cîteaux i Norge for første gang i historien. Det var et eventyr.

HERRENS HAGLBYGER

Et halvt år senere kom abbeden: Nytt munkekloster i Norge? – Vi kan ikke gi slipp på bror Joël, sa abbed Olivier Quenardel om sin prior, ysterisjef og lærer i teologi. – Bli med til Munkeby, sa vi. Noen få dager før jul, i vintermørket, slapp Herren løs voldsomme haglbyger, snø, sludd, lyn og torden da abbeden av Cîteaux feiret messen i Norge. Første gang i historien, såvidt vites.

Vi dro til Munkeby og ble tatt imot av kårfolket på

KORSMESSE 2009: De fire grunnleggerne med korset som ble reist på tomta der det fremtidige klosteret var planlagt, fra venstre brødrene Joël, Bruno, Arnaud og Cyril.
Foto: Tautra Mariakloster

GRUNNSTEN FRA MIDDELALDEREN: Det nye klosterets grunnsten har engang vært brukt i det opprinnelige Munkeby kloster; det var i virksomhet på 11- og 1200-tallet. Foto: Per Albert Vold

gården nærmest ruinen av cistercienserklosteret fra 1100-tallet, Inger-Helene og Johannes Munkeby. – Vi har ventet på dere, sa de. I flere hundre år. – Jeg er åpen for hva Den hellige ånd vil, sa abbeden.

Så fortsatte eventyret. I august var det møte med ordføreren i Levanger og representanter for formannskapet. – Hva mer kan vi gjøre for dere, spurte ordføreren.

BISKOPENS DRØM

Første søndag i advent 2007 kom abbed Olivier på sykebesøk til biskop John Willem Gran i Paris: Munkene i Cîteaux hadde bestemt å forberede en klostergrunnleggelse i Norge: Munkeby. Biskop Gran, som selv var cisterciensermunk, hadde prøvd å få et munkekloster til Norge på 1960-tallet da han ble biskop. Før han døde i mars 2008, kunne han se drømmen bli oppfylt.

Neste vinter kjørte bror Joël, bror Cyril, bror Bruno og bror Arnaud, over Dovre i en liten Peugeot for å prøve klimaet i Munkebygrenda et par måneder. Til korsmesse 14. september 2009 fikk vi være med på å feire grunnleggelsen for Munkeby

Mariakloster. Da sto det fremtidige gjestehuset ferdig for dem som foreløpig kloster.

Det var et eventyr, et stort eventyr.

TAKK GUD FOR UNDERET

Vi nonnene på Tautra jublet og ba. Takket Gud for dette underet, nå hadde vi brødre i nabolaget. Siden har vi i vesper hver kveld bedt Gud gi dem det de trenger for å bygge klosteret til Guds ære. Bror Joseph kom fra Irland og ble. Bror Cyril ble syk og måtte dra tilbake til Cîteaux, der han fortsatte å lese Bibelen på norsk og be for Munkeby og Norge, til han døde i mars 2021. Andre kom, andre dro.

Våre fire brødre holder stand, og har inntatt en viktig plass i lokalmiljøet, i bispedømmet og i den katolske Kirke i Norge. Og blant osteprodusentene! ▶

«Da vi feiret vår første messe i den nye kirken til St. Benedikts høytid 11. juli, var pater Joël fra Cîteaux med ved alteret.»

JULEGUDSTJENESTE 2022: Julen 2022 kan brødrene på Munkeby feire messe i ny kirke. Illustrasjon: Eggen Arkitekter

STØTT BRØDRENE

Hvis du ønsker å hjelpe Munkeby-brødrene ved å gi gaver, kan du for eksempel være med på å kjøpe murstener til det nye klosteret. De koster cirka 100,- per stk..

Gaver kan overføres via Vipps. Deres **Vipps-nummer er 695791**, merk gaven med «klosterbygging».

Du kan også bruke brødrenes konto i Sparebank1 SMN: Munkeby Mariakloster, **kontonummer 4202 12 51423**. Husk igjen å merke gaven med «klosterbygging».

GUDS SPIRE: Søstrene på Tautra har nylig utvidet sitt anlegg, nå står Munkeby Mariakloster for tur. Munkeby er det første klosteret cistercienserne fra Citeaux har åpnet på 500 år. Det nye klosteret på Munkeby bygges i delvis i sten (gavlveggene), resten av klosteret er treverk. Illustrasjon: Eggen Arkitekter

Munkebyosten har vunnet priser både i Norge og internasjonalt. Jeg kan ikke tenke meg bedre ost, og mange er de som sier seg enig.

Osten er brødrenes levevei. Men det skal litt mer til enn ost for å bygge kloster. Med god hjelp fra mange hold kunne de i 2017 ta i bruk nytt ysteri og foreløpig gjestehus, med et stort bibliotek, der de kan ta imot grupper som kommer til messe eller besøk, for å lære mer om klosteret og klosterlivet.

NY GAMMEL GRUNNSTEN

Nå fortsetter eventyret. 24. oktober ble grunnstenen til byggingen av klosterkirken og hele klosteret velsignet. På Munkebyberget, folk husker ennå huset og hjemmet, der det var søndagsskole og juletreffest i grenda. Allehelgensdag 1. november var gravemaskinen på plass.

For tredje gang på 17 år bygges en stor klosterkirke og kloster i Trøndelag. Det gir grunn til stor jubel og takk i en tid da avkristning og sekularisering av samfunnet skjer uhyggelig fort, og nedleggning av klostre i den vestlige verden er vanligere enn nye grunnleggelser. Mer enn noen gang trenger vi hellige bønnens steder og mennesker som vier hele sitt liv til bønn og tjeneste for Gud.

DET ER EVENTYRET. OG FOR ET EVENTYR!

Det eventyret er for alle. Alle kan med sine bønner og med sine gaver være med på å bygge Munkeby Mariakloster til Guds ære og vårt gagn. Så venter vi tålmodig på at de ni munkecellene fylles med flere brødre når Guds tid er inne. Og håper at våre kjære brødre neste år kan feire jul i ny, stor, vakker kirke. •

TEMA
**Overgrep
i Kirken**

P. Hans Zollner SJ:
**Overgrepstallene
stupper**

– Antallet overgrepssaker har gått sterkt ned de stedene hvor det er satt inn forebyggende tiltak. Det viser at det nytter, sier pater Zollner til St. Olav magasin. Han er en av verdens ledende eksperter innenfor feltet seksuelle overgrep.

TEKST: RAGNHILD HELENA AADLAND HØEN

**Intervju med
Ewa Bivand:**

«Alle skal på kurs»

s. 63

**Kommentar av Georg
Fredrik Rieber-Mohn:**

«Den franske skandalen»

s. 64

**Kommentar av Olav
Rune Bastrup:**

«Forrådt av Kirken»

s. 68

«Noen personer insisterer på at grunnårsaken til geistlig sexmisbruk enten er sølibatet eller homoseksualitet. Folk vil ha enkle svar på svært komplekse problemer.»

Det er få i verden som vet så mye om de grufulle seksuelle overgrepene i Den katolske kirke som professor Hans Zollner SJ. Han er jesuittprest, teolog, psykolog, psykoterapeut og medlem av Den pavelige kommisjonen for beskyttelse av mindreårige. I tillegg er han professor ved det pavelige universitetet Gregoriana i Roma og direktør for *Institute of Anthropology. Interdisciplinary Studies on Human Dignity and Care* (IADC). IADC ble opprettet nettopp for å beskytte mindreårige mot seksuelle overgrep i Den katolske kirke.

PÅ DE SÅRBARES SIDE

– Kirken må alltid forsvare ofrene. Det er en del av det oppdraget som Herren har betrodd Kirken, og det er vårt ansvar å oppfylle det. Kirken må stå på de mest sårbare side og beskytte dem. Det er ikke mulig å utrydde overgrep mot mindreårige helt, men mye kan gjøres ved å skape en kultur med trygge rom og trygge relasjoner i Kirken.

Først på oppdrag fra pave Benedikt XVI og deretter fra pave Frans har professoren besøkt Norge og 69 andre land for å holde arbeidsseminarer for bispekonferanser, ordener og universiteter om behovet for å utvikle bevissthet og etablere beskyttelsestiltak mot seksuelt misbruk.

– Pave Frans har fordømt disse forferdelige handlingene, og har gjentatt viktigheten av å høre ofrenes stemmer. Han selv møter regelmessig ofre og lytter til dem. Møtet om «Beskyttelse av mindreårige i Kirken» i Vatikanet i februar 2019 har båret en rekke frukter, noen mer synlige enn andre. De synlige som har hatt svært håndgripelige effekter gjelder lovgivning i Kirken, aller nyligst endringene av bøkene VI og VII i den kanoniske lov, sier jesuittpresten.

– Blant de mindre synlige fruktene vil jeg nevne at bispekonferansepresidentene og ordensrepresentantene som deltok på møtet, forlot Roma med et endret hjerte, noe som mange erkjente offentlig. De lyttet til ofrene, fordi de forsto at spørsmålet om forebygging av overgrep ikke kan være et marginalt spørsmål, men må være en integrert del

av Kirkens misjon. Denne omvendelsen av hjertet vil bringe frukter som også vil bli oversatt til konkrete handlinger, sier professoren.

DEN TERAPEUTISKE TILNÆRMINGEN

Oppmerksomhet rundt overgrep mot mindreårige er relativt nytt i samfunnet. Går vi 40-50 år tilbake i tid, var den vanlige reaksjonsformen i Den katolske kirke å tilby terapi til prester som hadde begått disse forbrytelsene, mens i sivilsamfunnet var det mer regelen enn unntaket at overgrepssaker ble henlagt av påtalemyndigheten. Det betyr at Kirken faktisk var tidligere ute enn sivilsamfunnet med å angripe problemet, med midler man den gang trodde hjalp.

– *Gjelder dette mange land?*

– Det har vært ulike svar i ulike deler av verden både fra sivilsamfunnet og Kirken når det gjaldt å møte overgrep. Det jeg kan si, er at alle de stedene hvor Kirken har forpliktet seg til forebygging med besluttsomhet og tydelighet – overalt hvor det er investert innsats for å få på plass forebyggings- og utdanningsprogrammer – har risikoen for overgrep blitt betydelig redusert. Bevisstgjøring og utdanning er nøkkelen for at man skal oppnå langsiktige effekter, svarer han.

P. Zollner mener at Den katolske kirke, verdens største trossamfunn, kan sammenlignes med et stort skip: Hver kursendring tar mye tid og energi. Den positive nyheten er at når den nye ruten først er lagt inn, kan et stort skip ta om bord mange mennesker og styre ressursene i riktig retning.

- SØLIBATET ER IKKE ÅRSAKEN

– I den sekulære pressen får sølibatet ofte skylden for overgrepene. Men ingen blir vel seksualforbrytere ved å være seksuelt avholdende? Å påstå det er en fornærmelse mot alle de som – frivillig eller ufrivillig – ikke har en ektefelle.

– Noen personer insisterer på at grunnårsaken til geistlig sexmisbruk enten er sølibatet eller homoseksualitet. Folk vil ha enkle svar på svært komplekse problemer. De klammer seg til disse ideene, fordi det ser ut til å forklare veldig ►

BESLUTTSOMHET: – Alle de stedene hvor Kirken har forpliktet seg til forebygging med besluttsomhet og tydelighet, har risikoen for overgrep blitt betydelig redusert, ned mot null de siste 10-20 årene, sier p. Hans Zollner SJ, medlem av den pavelege kommisjonen for beskyttelse av mindreårige. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

FELLES OPPDRAG: P. Hans Zollner SJ. mener alle kristne, alle døpte, er ansvarlig for kirken. Handlingene til det kirkelige fellesskap må gi et sant vitnesbyrd om evangeliet. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

enkelt hvor problemet er og hvordan du kan bli kvitt det. Men du kan sitere hvilken som helst vitenskapelig rapport eller regjeringsrapport der ute: Alle sier at sølibatet ikke forårsaker misbruket, konstaterer p. Zollner.

Han viser til at 99,8 prosent av alle overgripere lever ikke et valgt sølibatliv. Og minst 95 prosent av alle prester er ikke overgripere. Over de siste 10 til 20 årene, avhengig av land, har prosentandelen med overgripere blant geistlige dessuten falt fra fem prosent til nesten null.

– Det er ikke slik at sølibatære prester er farligere enn vanlige, gifte menn. Faktisk tvert imot. I USA hadde gjennomsnittsmannen to til fire ganger så høy misbruksrate/risiko som de katolske prestene hadde – og slik var det på 70- og 80-tallet da statistikken var på sitt verste i Den katolske kirke i USA. I dag er tallene mye bedre, er de ikke?

– Jo. Antallet saker har gått veldig mye ned de stedene hvor det er satt inn forebyggende sikringstiltak, med tilsyn og etiske retningslinjer ... det fungerer! Vi kan ikke si at det er mer sannsynlig at seksuelle overgrep skjer blant katolske prester enn blant andre. Det er ingen annen institusjon, og heller ingen andre kristne kirkesamfunn eller noen annen religion som har blitt undersøkt så grundig som Den katolske kirke.

ET STORT SAMFUNNSONDE I VÅR TID

Det føles som en lettelse at lys og luft nå når inn i de mørkeste hjørnene av Den katolske kirke. Men en uheldig bieffekt

av at medienes søkelys er så ensidig rettet mot Kirken, er at oppmerksomheten tas bort fra det massive samfunnsundet som seksuelle overgrep er. Slike overgrep finner sted alle steder hvor tillit kan misbrukes.

– De fleste seksuelle overgrep mot mindreårige skjer langt på vei innenfor familier. Men selv om det er slik, er overgrep fra en prest også et åndelig overgrep som får personen til å stille spørsmål ved sitt eget forhold til Gud. I denne forbindelse har vi et spesielt ansvar og bør aldri rette fingeren mot noen andre. Å sammenligne og rettferdiggjøre seg selv bidrar ikke til sannhetssøken. Vi må erkjenne at sexovergrep mot mindreårige har vært mye mer utbredt enn vi noen gang hadde trodd, sier p. Zollner.

Med «mindreårige» mener Den katolske kirke alle personer opp til 18 år. 85 – 90 prosent av de geistlige overgripere har misbrukt 14 – 18-åringer, det som kalles efebofilii (ungdommer), ikke pedofili (barn).

– Den katolske kirke bør være best i klassen i disse spørsmålene. Jeg er fembarnsmor, og det er av største betydning for meg at Den katolske kirke i Norge i dag har gode rutiner og systemer som gjør barn og ungdommer tryggere her enn noe annet sted jeg kjenner til. Jeg håper det kan sies om flere land enn Norge?

– Den katolske kirke må alltid gjøre det som den har mulighet til. Jeg gjenntar dette også til biskoper i India, Fiji, Ecuador, Malawi eller Kenya, i land hvor Kirken er nøkkelen i utdanningsfeltet og en leder innen kvalitetsutdanning. Standarden som Kirken setter for sine skoler og universiteter er en modell for andre å følge. Vi må sør-

ge for at institusjonene våre, så langt det er mulig, er trygge steder for unge mennesker. Når vi så har satt disse standardene, er jeg sikker på at de før eller siden vil bre seg til et bredere spekter av institusjoner. Vi må kontinuerlig jobbe for at barn og sårbare mennesker skal være trygge blant oss. Slik kan vi også bidra til et tryggere samfunn for øvrig, sier p. Hans Zollner SJ.

Han mener alle kristne, alle døpte, er ansvarlig for kirken vår. Handlingene til det kirkelige fellesskap må gi et sant vitnesbyrd om evangeliet. Å beskytte mindreårige og sårbare mennesker må være kjernen i vårt felles oppdrag som kristne. •

P. Hans Zollner SJ

- Født i Regensburg, Tyskland, 1966.
- Sluttet seg til Jesuittordenen i Nürnberg, 1990.
- Professor i psykologi ved Psykologisk Institutt, Det pontifikale universitetet Gregoriana, 2010.
- Medlem av Den pavelige kommisjon for beskyttelse av mindreårige, 2014.
- President for Senter for beskyttelse av mindreårige ved Det pavelige universitetet Gregoriana, 2015.

Alle skal på kurs

På vegne av våre tre biskoper har prosjektleder Ewa Bivand og en referansegruppe utarbeidet nye retningslinjer for «Forebygging av krenkelser og overgrep mot mindreårige og sårbare voksne i Den katolske kirke i Norge.»

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Det 4 sider lange dokumentet legger vekt på de praktiske forholdsregler en menighet kan ta, for å være en effektiv forebygger av krenkelser og overgrep.

– Det er viktig at alle i menigheten er klar over gjeldende praktiske og etiske retningslinjer, og at de gjør seg kjent med disse. Det vil si at frivillige og andre som har kontakt med mindreårige bør komme på kurs. Uansett språket som brukes i aktivitetene, tror Bivand at åpenhet om temaet er et første skritt for å bli klar over at overgrep kan skje overalt.

– Forebygging er som brannøvelse – vi håper at det ikke begynner å brenne, men vi har brannslukningsutstyr og gjennomfører øvelser regelmessig. For å være forberedt hvis eller når noe skjer.

– *Hvilken rolle og hvilket ansvar har menighetens prestere, og ganske særlig sognepresten, for gjennomføring av retningslinjene, slik at Kirken er et trygt sted for alle?*

– Det er sognepresten og menighetsrådet som, ifølge retningslinjene, er ansvarlig for å organisere kurs for ansatte, både geistlige og legfolk, og frivillige. Det er viktig at prestere som har ansvar for katekese, ministranter og etniske grupper, er kjent med retningslinjene – og at de formidler dem videre. Gjennomføring av kurset skal også være på agenda for bispevisitas i menighetene, opplyser Bivand.

GJELDER FOR ALLE

– *Gjelder de nye retningslinjene også for våre prestere? Kan du i så fall gi et eksempel på det?*

– Som sagt, retningslinjer gjelder alle, både prestere og legfolk. Det som gjelder spesielt for prestere, handler om pastorale og sakramentale oppgaver, hvor det er nødvendig å være alene med en mindreårig eller en sårbar voksen person. Det gjelder selvsagt skriftemål, men også pastorale samtaler. Det er ikke alltid mulig

å holde døren åpen. Da sier retningslinjene en del om «minst-tre-prinsippet»: Dette skal problematiseres på kurset, slik at hver menighet finner praktiske løsninger, for eksempel kan de installere et glassvindu i døren, forteller Bivand.

UT PÅ KURSTURNÉ

I en artikkel skrevet av p. Federico Lombardis for Vatican News heter det: «Vi står altså overfor et meget stort, vanskelig og smertelig problem, som går ut over Kirkens troverdighet.»

– *Hvordan vil biskopene og du arbeide videre med forebygging denne høsten?*

– Denne høsten handler arbeidet vårt først og fremst om å sette søkelys på de nye retningslinjene og på kurset. Derfor sprer jeg budskapet blant prestene og legfolk samt menighetenes representanter i Pastoralrådet, sier Bivand.

I november begynte kursrundene – først i Bivands egen menighet i Bergen og på St. Paul skole. Så skal hun reise Norge rundt.

– Jeg er ikke i tvil: Overgrep og krenkelser «går ut over Kirkens troverdighet», og selv om vi ikke har opplevd mange overgrepssaker i Den katolske kirke i Norge, er vårt omdømme rammet av saker i andre land. Det gjelder også saker som er forsøkt «tåkelagt» av lokale utenlandske biskoper. Jeg synes at det er viktig å snakke åpent om alt som har skjedd og som ikke ble gjort skikkelig, men samtidig skal vi også fortelle om hvor mye Kirken faktisk har gjort de siste årene, særlig siden «toppmøtet» i Vatikanet i mars 2019. For å være et trygt sted må Kirken også ha troverdighet og godt omdømme, sier Bivand. •

PROSJEKTLEDER: – [De nye] Retningslinjene setter søkelys på å være bevisst den rolle, posisjon og makt som både geistlige og legfolk har i kirkelig arbeid, sier Ewa Bivand. Foto: Øystein Klakegg

— “ —
 Det er viktig at alle i menigheten er klar over gjeldende praktiske og etiske retningslinjer, og at de gjør seg kjent med disse.

— ” —

Den franske skandalen

Vi som er glade i kirken, og har dens budskap som vårt viktigste holdepunkt, fylles av sinne mot de av kirkens tjenere som så fundamentalt har sviktet sitt kall.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

I de senere år er det fra ulike land kommet rapporter som avslører et uhyggelig omfang av seksuelle overgrep utført av geistlige og andre kirkelige medarbeidere i den verdensvide katolske kirke. USA, Australia, Irland, Tyskland m.fl. og nå sist Frankrike. Den franske rapporten melder om flere tusen prester og flere hundre tusen ofre gjennom de siste 70 år. De aller fleste overgrepene er strafferettslig foreldet – bare 20 tilfeller innberettes til fransk politi. Og 40 av de mange foreldede sakene blir oversendt kirken for videre forføyning, da de anklagede prester fortsatt lever. Nå kan sikkert tallene være usikre, men det er uten betydning. Uansett vil det være et stort mørketall, altså overgrep som av ulike grunner ikke kommer frem i lyset. Det bør også presiseres at det dreier seg om anklager, de fleste antatte overgriperne er døde, og rettssaker blir det følgelig ikke. Men det er også av mindre betydning. Det store flertallet av meldte overgrep er utvilsomt reelle. Det er kort sagt et mørkt bilde den franske rapporten tegner.

DEN TOTALE SVIKT

Hvordan møter de fleste katolikker nyheter som disse? Med avsky, skam og dyp sorg. Først og fremst på vegne av ofrene. Sjøkket tenåringerne fikk da en prest de så opp til, og som forutsettes å følge Kristi bud og kirkens lære, viser seg å være en kynisk overgriper. Lidelsene under overgrepet og de posttraumatiske psykiske smerter som for mange varer livet ut og dessuten ødelegger deres eget trosliv og forhold til kirken. Det er usigelig vondt bare å lese om dette. Nå vil det naturligvis være nyanser i sjokk og skadelige virkninger av overgrep, avhengig av grovheten i disse. Men for mange vil den beskrivelse jeg her kort har gitt, være dekkende for ofrenes lidelser. Sorgen gjelder også på kirkens vegne. Vi som er glade i kirken, og har dens budskap som vårt viktigste holdepunkt i livet, fylles av sinne mot de av kirkens tjenere som så fundamentalt har sviktet sitt kall. Jeg vil også understreke: Det er ingen trøst at seksuelle

overgrep foregår i de fleste miljøer der voksne har autoritet eller makt over unge mennesker, eller at det ble anmeldt ca. 2000 overgrep i Norge i 2019. Det er verre at personer som har gitt sitt liv til Kristus, kan svikte så totalt.

LEDERNES UNNFALLENHET

Et lyspunkt ved den franske rapporten er at det er den katolske kirken som tok initiativ til undersøkelsen. Og kirken ga kommisjonen full autonomi – også til å velge egne medlemmer. Ingen kirkelige medlemmer ble oppnevnt. At kirken selv ønsker full oppklaring og åpenhet om alle overgrep dens tjenere har utført, er uttrykk for en ny holdning og er direkte inspirert av de to siste pavers klare ønske om å rydde opp i disse sakene. Ikke minst pave Frans har tatt flere initiativ for å «rense» kirken og støtte ofrene. Kirkeretten er revidert i senere år. De nye reglene sikrer en mer effektiv forfølgning av overgrepssaker, selv om den franske kommisjonen mener at de trenger ytterligere presiseringer og forbedringer. Det er bare trist å lese om hvordan sentrale personer i kirken for få år tilbake behandlet meldinger om overgrep. De ble stort sett dysset ned, hvis de overhodet ble ansett pålitelige. Og geistlige som ble ansett ansvarlige, slapp stort sett kirkerettslige forføyninger utover en forflytning til et annet sogn, der det naturligvis var fare for nye overgrep. En utilgivelig unnfalleshhet som pave Frans har slått hardt ned på, og som nå rammes av kirkerettens bestemmelser.

ANMELDELSE ELLER IKKE?

Utenfor kirken vil det eneste naturlige være å anmelde overgrep til politiet. Men selv ikke de siste pavelige retningslinjer gjør dette til en plikt, ei heller til en anbefalt løsning. Tilsynelatende er det kirkerettslige selvdømme det foretrukne alternativ. Slik kan det likevel ikke forstås. Bakgrunnen er nok denne: Den katolske kirke finnes i praktisk talt alle verdens land, også i mange land med et høyst tvilsomt politi, der upålitelighet, korrupsjon og brutale avhørsmetoder er velkjent. Det vil i ►

GJØR BOT: Erkebiskop av Reims
Eric de Moulins-Beaufort kneler som
en botshandling overfor ofrene. Foto:
Valentine Chapuis / AFP

«Paven har allerede gitt retningslinjer for en grundigere vurdering av kandidater til prestedtjeneste. Det er ett av mange forebyggende tiltak som må komme.»

slike land også være minimal rettssikkerhet og drakoniske straffer, endog dødsstraff for seksuelle overgrep. Risikoen for at uskyldige dømmes, vil da være overhengende. Det er ingen grunn til å tro at Vatikanet har noe i mot politianmeldelse i siviliserte rettssystemer. En rekke saker, endog mot høytstående geistlige, er i senere år behandlet i ulike nasjoners ordinære domstoler.

Derfor er det i de nye norske saksbehandlingsregler ved mistanke om overgrep i kirken, ikke bare en oppfordring, men nærmest en plikt til å anmelde til politiet/påtalemyndigheten overgrep som rammes av straffeloven. Det gir en kontradiktorisk og trygg saksbehandling, som sikrer en oppklaring av saken der dette er mulig. Og det hindrer mistanke om at kirken har noe å skjule. Som allerede nevnt er politianmeldelse også aktuelt i noen saker avdekket av den franske undersøkelseskommissjonen.

TAUSHETSPLIKTEN

I kjølvannet av denne undersøkelsen er det i Frankrike oppstått en diskusjon om den absolutte taushetsplikten i det katolske skriftemålet. Lederen for den franske bispekonferansen har kontant avvist kommisjonens – og myndighetenes - klare ønske om at presters taushetsplikt må oppheves når det fremkommer opplysninger om grove overgrep under et skriftemål. Biskopen står fast på kirkens tradisjonelle og absolutte standpunkt og turrer nok mange i det svært sekulære Frankrike med å anføre at i dette spørsmålet står kirkens lov over statens. Spørsmålet behandles visstnok nå på høyeste politiske hold, og nevneverdig sympati for sitt standpunkt kan kirken neppe vente. Jeg vil anta at en konflikt som denne mellom kirkelige og verdslige myndigheter, ville bli den samme i en rekke andre moderne vestlige samfunn, i høy grad også i vårt eget. I norsk lovgivning har ingen yrkesgrupper absolutt taushetsplikt. Det foreligger endog anmeldelsesplikt ved fare for gjentagelse av visse typer alvorlige forbrytelser. Den norske lutherske kirke har meg bekjent ikke problematisert dette.

Det katolske standpunktet har gode grunner for seg. Skriftemålet og den sjelesørgeriske samtale er det eneste trygge fristedet for mennesker som er tynget av skyld og skam, og som har behov for å snakke ut om sine innerste følelser og tanker. Det gjelder også når en geistlig som er ansvarlig for overgrep, skrifter for en annen prest. Vissheten om at presten som mottar skriftemålet, ikke under noen omstendighet vil bringe videre det han får vite i en sjelesørgerisk samtale, og at denne ved botens sakrament kun er en formidler av Guds nåde, medfører at katolske prester får kontakt med mennesker

som kan ha begått de mest grufulle handlinger. Derved får presten mulighet også til å oppdage farlige tilbøyeligheter hos en person og til å påvirke ham til å søke behandling eller å gå til politiet med sin sak, endog i særlig grove tilfeller å holde tilbake absolusjonen inntil synderen har meldt seg for politiet. En slik sjelesørgerisk samtale om tilgivelse, nåde og Gud vil sannsynligvis gi vedkommende mye god ettertanke. Det er utvilsomt håp i en slik situasjon hvor den aktuelle personen av eget initiativ har oppsøkt en prest og ønsket samtalen. Uten sikkerhet for at presten beholder taushet om det han blir fortalt, ville denne personen neppe ha oppsøkt presten, og risikoen for nye overgrep kunne da lett bli større. Katolske geistlige som av det borgerlige samfunn blir pålagt å bryte skriftemålets taushetsplikt, må – med kirkens velsignelse - vise sivil ulydighet og ta den straffen de blir idømt.

DE FLESTE OFRENE ER GUTTER

Den franske rapporten viser at hele 80 % av de unge ofrene er gutter. Det samme mønsteret kjenner vi fra andre land. Så vidt jeg kan se, problematiserer ikke rapporten homoseksualitet blant geistlige. Det er jo heller ikke noe problem så lenge den ikke gir seg utslag i praksis. Men det har legningen altså gjort, i høy grad. Det kan ha flere årsaker. Jeg tror at det har sammenheng med den forakt som homoseksualitet stort sett er blitt møtt med, ikke bare historisk sett, men like frem til våre dager. Troende menn med denne skambelagte legningen, som kanskje også hadde en dragning mot unge gutter, var naturlig nok svært engstelige for å bli oppdaget. For å beskytte seg selv mot skandale og ødelagt liv, kan det ha vært fristende å søke beskyttelse i et sølibatært prestekall, der kyskheter og avhold er helt sentralt. Men dette ga ikke det beste grunnlag for å bli katolsk prest – kallet var ufullkomment. Etter noen år som prest kommer ofte en krise i kallet, og fristelsen kan bli for stor. Fallet er et faktum. Og det har ikke gjort situasjonen enklere at undervisning og samarbeid med unge gutter er en del av hverdagen for en prest. Ministrantene (ved altertjenesten) var utelukkende gutter for noen år tilbake og er det mange steder fortsatt.

Paven har allerede gitt retningslinjer for en grundigere vurdering av kandidater til prestedtjeneste. Det er ett av mange forebyggende tiltak som må komme. Da er det også nødvendig å snakke åpent om det følsomme og krevende spørsmålet om betydningen av homofili i presteskaperet. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Tar «institusjonelt ansvar» for overgrep

BEDT OM TILGIVELSE: Biskoper samlet ved den franske bispekonferansen (CEF). Lederen for konferansen, erkebiskop Eric de Moulins-Beaufort, sier Kirken er sjokkert over rapportens konklusjoner.

Franske biskoper har offisielt erkjent at Den katolske kirke i Frankrike har et «institusjonelt ansvar» for de tusenvis av overgrep og barnemishandlingsaker som er avdekket i årene 1950–2020.

Biskopenes uttalelse kom under deres plenumssamling i Lourdes 2.–7. november.

PERIODEN 1950-2020

Overgrepssrapporten, som ble levert tidlig i oktober av den uavhengige kommisjonen for seksuelle overgrep i Kirken (CIASE), avdekket rundt 3.000 overgripere i Kirken 1950-2020. To tredeler var prester. De anklages for 216.000 av overgrepene. Når ansatte og medarbeidere som for eksempel lærere i katolske skoler inkluderes, kommet tallet på ofre opp i 330.000.

Den uavhengige kommisjonens leder, den franske embetsmannen Jean-Marc Sauvé, sa under fremleggelsen av rapporten at tallet på ofre er et anslag basert på vitenskapelige metoder. Rundt 80 prosent av ofrene er gutter.

2.500 SIDER

Den franske rapporten er på 2.500 sider. Den uavhengige kommisjonen har i to og et halvt år gjort en grundig gransking av arkiver i Kirken, i politiet og

rettsapparatet, samt intervjuet hundrevis av vitner.

Kommisjonen besto av 22 jurister, leger, historikere, sosiologer og teologer - alle uten tilknytning til kirken. Kommisjonen ble oppnevnt av Den franske bispekonferansen i 2018 som svar på skandalene som har rystet Den katolske kirke i Frankrike og mange andre land, og etter at pave Frans påla alle i Kirken å melde fra om overgrep til sine overordnede.

– Konsekvensene er svært alvorlige. Rundt 60 prosent av mennene og kvinnene som ble misbrukt, har fått store problemer i sitt følelsesliv og med sin seksualitet, sa kommisjonsleder Sauvé under rapport-fremleggelsen.

TILGIVELSE

Lederen for den franske bispekonferansen (CEF), erkebiskop Eric de Moulins-Beaufort, har bedt om tilgivelse. Han sier Kirken er sjokkert over rapportens konklusjoner og det høye antallet ofre.

– Disse stemmene ryster oss, antallet plager oss. Jeg ønsker i dag å be

om tilgivelse fra hver og en av dere, sa Moulins-Beaufort.

Han sier biskopene er «opprørte og rystet» over funnene og erkjenner at overgrepene er av «systemisk natur» i Kirken i Frankrike. Forbrytelsene ble ikke bare begått av enkeltindivider, men ble gjort mulig «i en generell kontekst, en mentalitet og en rekke praksiser i Kirken som tillot disse hendelsene å skje, men også å gjenta seg, og hindret dem i å bli rapportert og sanksjonert.»

OPPREISNINGSPLIKT

Erkebiskop de Moulins-Beaufort la til at denne erkjennelsen innebærer «en forpliktelse til rettferdighet og oppreisning»:

– Vi er klar over at dette er nødvendig for å gå inn på en vei som lar oss i dag be om tilgivelse i sannhet.

45 ANBEFALINGER

CIASE-rapporten gir biskopene 45 anbefalinger, blant annet sterkere interne kontrollmekanismer, en klarere definisjon av biskopenes rolle for å sikre en upartisk undersøkelse av overgrepssaker og økt involvering av lekfolk i Kirkens organer.

Den katolske kirke i Frankrike har allerede meddelt at den vil selge eiendommer og muligens ta opp lån for å kunne betale erstatning til tusenvis av overgrepsofre. (NTB/Vatican News/katolsk.no) •

OLAV RUNE BASTRUP er forfatter, journalist og organist. Han har bl.a. vært domkantor i St. Olav domkirke i Oslo og i en periode organist ved Peterskirken i Roma. Bastrup har arbeidet med, og skrevet om, overgrepssaker i institusjonsmiljøer.

Forrådt av kirken

«**H**va er det med den katolske kirke?» spurte en perifer bekjent meg. Han ventet ikke på svar, det hadde han selv: Den katolske kirke er en lyssky, kriminell organisasjon, der prester forgriper seg på barn, som så selges som slaver (Spania under Franco) og benyttes til medisinske eksperimenter (Irland). Deretter drepes barna og legges i massegraver.

DET ER KREVENDE å forsvare seg mot slike vrangforestillinger. Det etterlater inntrykk av man ikke tar innover seg alvoret i det som er dramatisk nok: de mange overgrepssaker som er blitt avdekket i kirken. Det er nemlig fliker av sannhet i påstandene ovenfor. Under Francos regime i Spania er det beregnet at 300 000 barn i katolske barnehjem ble tatt fra sine mødre og adoptert bort. Barnas mødre var enten ugifte og ble sett på som moralsk mindreverdige, eller de ble tatt fra familier som stod på feil side under borgerkrigen. I katolske institusjoner ble barna indoktrinert i katolsk moral og regimets ideologi før de mot et gebyr ble gitt til ektepar med uplettet rykte som gode katolikker og regimetilhengere.

Noe lignende skjedde i Irland. Rundt 9000 barn ble tatt fra ugifte mødre på katolske mødrehjem. Spedbarnsdødeligheten på institusjonene var ekstremt høy, gjennomsnittlig 15 prosent, på det meste så høy som 78 prosent. Døde barn ble lagt i umerkede massegraver. Behandlingen mødre og barn fikk, var grotesk og nedverdiggende. Påstander om at barn ble brukt i ulovlige medisinske eksperimenter ble spesielt etterforsket og er dokumentert i syv tilfeller. I tillegg kommer i land etter land rapporter om seksuelle overgrep begått av prester, sist i Frankrike, der det er anslått mer enn 300 000 overgrepssaker siden 1950. Rapporten var bestilt av den franske katolske kirke selv.

Det er lett å bli henført av sensasjonalisme rundt alt som er kommet frem, men det er også fristende å verge seg mot ubehaget og se på avsløringene som et konspirativt angrep fra antikatske krefter. At slike krefter finnes, er sikkert. Det gis likevel ingen fluktrute denne

veien. Med noen unntak er overgrepssakene offentligheten har fått innblikk i, godt dokumentert. Med den viten jeg har om overgrepskulturer i andre sammenhenger enn katolske, er de også troverdige. Lignende ting har skjedd i norske institusjoner, i mindre skala riktignok. Ved norske spesialinstitusjoner for barn og unge var seksuelle overgrep mange steder mer regel enn unntak.

VEL VITENDE OM ALVORET kan jeg derfor ikke bebreide min venn når han spør: Hva er det med den katolske kirke? Jeg må svare som sant er: Her er intet å forsvare. Katolikker over hele verden har grunn til å føle seg forrådt av sine kirkelige foresatte.

Men mye må også nyanseres. Eksempelvis er antallet illegale adopsjoner i Spania høyst usikkert. Blant annet er det ikke gjort rede for det betydelige antall barn som ble foreldreløse under borgerkrigen. Det gjør ikke saken veldig mye bedre, men det er likevel viktig å vite.

Det er heller ikke et godt poeng å påpeke at katolske prester ikke scorer spesielt høyt på statistikker over yrkesgrupper med høy forekomst av overgripere. Det som er avdekket, er ille nok. Likevel er det viktig å vite. Til foreldre som er redde for å sende sine barn på katolsk leir, er mitt svar at da ville jeg vært mye reddere for å sende dem på skolen, i speideren eller på tur med fotballtreneren.

Jeg spør meg også hvor langt det er nødvendig å gå i forsøkene på å forstå. I noen tilfeller holder det å konstatere at det vi står overfor, er ren ondskap. Ondskap skal forsakes, forstå den fullt ut kan vi ikke. Likeså holder det i andre tilfeller å konstatere at det vi står overfor, ikke er annet enn utslag av menneskelig svakhet. Variasjonen i alvorlighetsgrad er svært stor, den omfatter alt fra uheldige enkeltepisoder til hensynsløs utnyttelse av sårbare mennesker over lang tid. I mange saker kan man spørre om bannet den angivelige overgriper påføres, står i rimelig forhold til skaden. I en flyktig situasjon er ikke grensen mellom ønsket og uønsket adferd nødvendigvis entydig. For den anklagede prest er tragedien uansett den samme. Verre er det at medieopplagene også drar med seg urettmessige anklager

«Det utålelige er de mange overgrep som pågikk over år, fordi overgriperen var beskyttet av kirkens institusjonelle strukturer.»

uten at det for utenforstående er mulig å vite hva som er sannhet og løgn. Det har rammet mange uskyldige prester hardt, i verste fall har det resultert i selvmord.

DET SOM DERIMOT KREVER å bli gransket og forstått, er den institusjonaliserte ondskapen – det institusjonelle hykleriet, håndteringen av overgrepssakene og den klerikale likegyldighet overfor den krenkede part. Menneskelig karakterbrist kan vi aldri helt verge oss mot. Det utålelige er de mange overgrep som pågikk over år, fordi overgriperen var beskyttet av kirkens institusjonelle strukturer. Spørsmålet som krever å bli besvart, er om strukturelle forhold i kirken har vært med på å fremme en overgrepskultur. Mitt svar er et utvetydig *ja*. Dermed får også spørsmålet fra min sekulære venn relevans: Er det noe spesielt ved den katolske kirke som har gitt grobunn for dette? Til det er mitt svar er et like utvetydig *nei*. Overgrepsmønstrene er de samme både i og utenfor kirken.

Mitt grunnlag for å si noe om dette er den kunnskap jeg har om spesialinstitusjoner for barn og unge, det være seg skolehjem eller institusjoner for psykisk syke og lettere evneveike, og som jeg har publisert en del om. De var som regel plassert på isolerte steder, på øyer eller i skogbryn fjernt fra bebodde områder. De utgjorde lukkede samfunn med egne regler for menneskelig samhandling som i liten grad lot seg påvirke av utviklingen i samfunnet etter hvert som normer og holdninger endret seg. En grunnleggende observasjon jeg gjorde, er det jeg har beskrevet som *systemers selvbrutalisering*. Systemer fungerer ikke som summen av enkeltmenneskers gode hensikter, men i kraft av sitt iboende behov for selvbevaring. Når et lukket system infiseres av et onde som står i konflikt med dets etiske standarder utad, vil dets første impuls være å beskytte seg mot det som truer dets selvoppholdelse utenfra. Det vil søke å benekte, minimalisere eller bortforklare så langt det går, og når det ikke går lenger, er man kommet så vidt at beklagelsen som til slutt må komme, ikke er mye verd. For i løpet av prosessen er systemet selv blitt brutalisert. Unnlåtelsen av å ta ondet ved roten har fremmet en fortielseskultur der hver enkelt i systemet ikke lenger overskuer sin rolle i helheten, og der sluttproduktet i den diabolske ringdansen er at det opprinnelige ondet har fått vokse og formere seg.

Jeg tror det er denne dynamikken som har utspilt seg i kirkens håndtering av overgrepssakene. Den katolske kirke utgjør i seg selv en altomsluttende institusjonskultur med interne normer og regler som bare måtelig korresponderer med dem som gjelder i sivilsamfunnet. Dette er ikke nytt. Gjennom sin historie har kirken med varierende grader av dramatik alltid stått i et spenningsforhold til sivilsamfunnet. På mange måter er kirken programmert til selvforsvar. På tvers av landegrensene kan vi observere det samme: Kirkens første impuls i møte med overgrepssaker har vært å beskytte seg selv, ikke ofrene. Men sannheten er som vann, den

søker det dypeste punkt, og finner det til slutt. Alltid. Det er der vi står nå, ved det dypeste punkt.

DET JEG HER BESKRIVER, er en allmenn dynamikk. Det er med andre ord ikke noe ved den katolske kirke som gjør den mer utsatt enn andre. Men kirken har gjort seg selv ekstra utsatt. Når ideal og virkelighet kolliderer, blir fallhøyden ekstrem. Tausheten som råder høyt og lavt i kirken, og ikke minst fraværet av en demokratisk kultur, fører til at bomben man holder mellom hendene, er uten sikring. Idet den går av, er skaden uopprettelig.

Dermed er ikke sagt at kirken har unnlatt å ta opp overgrepsproblemer internt. Måten det har vært gjort på, har til og med vært tidsriktig. Terapeutisk tilnærming til menneskelige brister slo tidlig igjennom i den katolske kirke. Overgrepssprester er i stort antall blitt sendt i terapi i katolske institusjoner, og man har trodd det var tilstrekkelig. Prester er blitt utskrevet som «friske» og blitt befordret til nye sogn, der overgrepene har fortsatt. Både i og utenfor kirken var terapi lenge den herskende metode i tilnærmingen til overgrepsproblematikk.

Først i de senere år har vi erkjent de katastrofale virkningene av denne tilnærmingen. For ofrene og for samfunnet er seksuelle overgrep ikke først og fremst et moralsk eller psykologisk problem, men et kriminalitetsproblem. Først sekundært er det et moralsk og psykologisk problem for dem det gjelder. Ved å unndra overgrepene rettslig forfølging og henvise oppfølgingen til terapirommet, har kirken gått i de gamle sekstiårternes fallgrube og gitt forbyrteren omsorg mens offeret ble glemt. Ingen ville det slik, men det ble slik fordi anslaget var grunnleggende feil i utgangspunktet. Beskyttet av terapirommets fortrolighet fikk problemet vokse og formere seg.

DET MODERNE SAMFUNNS KRAV til åpenhet og transparens er et udiskutabelt sivilisatorisk gode. Jeg ser da bort fra at det også gir seg mange eksessaktige utslag, som at moderne massemedier har etablert seg som en ny inkvisisjon, der vi alle risikerer å få kniven mot strupen om vi trår feil. Moderne medier krever offer og purgatorium, men har ingen nådeflod å øse av. Nei, de slår deg flat mens de strutter av moralsk retthaveri. I kirken er tilgivelsens kraft stor, helbredelsens mulighet er alltid for hånden. Ingen kjenner menneskenaturen bedre enn kirken. I skriftestolen har prester hørt alt og stirret ned i bunnløse dyp av fortvilelse. Gjennom århundrene har det nedfelt seg som en kollektiv kunnskap om menneskets kår og om nåden som livsbetingelse. Det er slik vi har møtt kirken på sitt beste. Som medlidende og tålmodig med våre brister. Det sitter i dens vegger, det styrer dens blikk. Og det drar oss til den, igjen og igjen.

Olav Rune Bastrup

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Navn: Agata Nazar
Alder: 41 år
Fra: Polen
Ansatt i Oslo katolske bispedømme

Agata kommer fra Polen, men hun vokste opp i to kulturer – den polske og den ukrainske. Kanskje dette er grunnen til hennes interesse for matlaging og kombineringen av forskjellige smaker i rettene sine?

- Hvilken rett vil du anbefale til årets julemiddag?

- Alltid piroger (pierogi)! Mitt beste juleminne er tiden jeg tilbrakte på kjøkkenet med mor og bestemor, og med duften av tørket sopp og piroger.

- Hvorfor vil du anbefale denne retten?

- Den hører hjemme i et klassisk polsk julemåltid. Dessuten inneholder mine to favoritt-ingredienser: sauerkraut og sopp. Jeg elsker alle typer dumplings, men dette er mine favoritter, og vanligvis lager vi dem bare på julaften.

- Piroger (pierogi) er polens nasjonalrett, men den finnes også i andre øst-europeiske land. Russerne kaller sine «pelmeni» og «piroshki», ukrainere sier «varenyki». Piroger er som mennesker, de kommer i alle former og størrelser og med ulike etnisk opphav. Hvor mange varianter finnes i Polen?

- Dette er nok den mest populære retten blant polakker, og den kan ha forskjellig fyll: poteter, kjøttdeig, spinat eller ost. Det finnes også mange søte varianter som søt ost, kirsebær, blåbær eller frukt. Tradisjonelt serveres de varme, enten kokt eller stekt, sammen med rømme, smeltet smør eller bacon. Piroger med frukt spiser vi med rømme og sukker.

- Hva er vanlig å spise til jul i Polen?

- På julaften spiser vi forskjellig små varme retter. Det kan være rødbetsuppe, soppsuppe, kål med erter, stekt karpe og piroger. Det finnes også mangr tradisjonelle julekaker. De mest populære er makowiec (valmufør-kake), sernik (ostekake) og forskjellige typer pepperkake.

- Hva er det som etter din mening gir ekte smak til julen?

- Det er viktig for meg å lage julemat sammen med familien. At vi samles og synger julesanger. Forberedelsene og hyggen sammen med familien er viktigere enn selve maten. Følelsen av samhörighet og kjærlighet gir mening til julen.

Slik lager du sauerkraut

1 hodekål

ca. 1 ss salt

0,5 dl vann (valgfritt)

Fjern de ytterste bladene på kålhodet og del det i båter. Skjær vekk stilkfestet og kutt kålen i fine strimler med en skarp kniv. Ha den snittede kålen over i stor bolle, dryss over salt og la stå i 4–10 minutter.

Bruk så hendene til å gni kålen godt inn, slik at fibre knuses og begynner å avgis væske. Tilsett eventuelt litt vann om du ønsker mer væske. Ha kålen oppi store, rene glass – pakk den tett sammen. Fyll så på med væske til kålen er helt dekket, og det er 1–2 cm igjen til kanten av glasset. Skru på lokk.

La glasset stå på et lunt sted i minst 7 dager. Åpne gjerne lokket et par ganger i døgnet for å slippe ut litt av trykket som dannes. Kålen skal hele tiden være dekket av væske. Tilsett litt mer vann ved behov. Etter 7 dager kan du smake på sauerkrauten. Liker du den mer fermentert, kan den fortsatt stå i romtemperatur.

Ferdig sauerkraut oppbevares i kjøleskap, og den er holdbar i minst 2 uker.

Piroger

fylt med sauerkraut og sopp

I Polen er det ikke vanlig å spise kjøtt på julaften. Men det serveres mange små varme og kalde retter. Noe av det viktigste i polsk tradisjon er de tolv rettene som skal være på bordet. All maten har en betydning. En av rettene er piroger med sauerkraut og sopp.

**DU TRENGER (6 PERS.
TILBEREDNING: CA. 2 TIMER):**

Fyll:

350 g sauerkraut (se ramme)

ca. 100 g tørkende skogsopp

1 løk

pepper og salt

Deig:

300 g hvetemel

1,5 dl varmt vann

litt salt (husk at sauerkraut er salt)

1 ss smør

litt olje

SLIK LAGER DU FYLLET

Legg den tørkende soppen i vann i noen timer, og kok deretter til de er myke. (Ikke kast sopp-vannet. Det kan brukes til soppsaus eller til å koke sauerkraut.

Skjær soppen i veldig små biter. Skjær så løken i veldig små terninger, og stek de raskt i stekepanne til den blir gylden.

På slutten legges soppen i, og alt stekes i 1–2 minutter. Kok sauerkrauten i soppvannet til den blir mykere.

Press så alt vann ut av den og skjær den i små biter. Tilsett den så i sopp og løk-blandingen, og smak til med salt og pepper.

SLIK LAGER DU PIROGER

Bland hvetemel og salt. Kok opp 1 dl vann, og tilsett smør. La smørvannet bli lunken og rør det inn i hvetemelet.

Kjevle deigen ut til en flat kake, ca. 5 mm tykk, og stikk ut rundinger med et glass eller en kopp.

Legg fyllet med en teskje i midten av rundingen, brett over og klem til med fingrene rundt hele kanten.

Kok pirogene i lettsaltet vann i 3–4 minutter, til de flyter opp. Løft dem opp og legg på en tallerken. Serveres varme, gjerne med en soppsaus eller smeltet smør over.

KVISS for et nytt (kirke)år

- 1.** I skrivende stund har Kirken nettopp feiret siste søndag i kirkeåret, Kristi kongefest. Ifølge Det gamle testamentet skulle den ventede Messias nedstamme fra nettopp en konge: David. Hva betyr regelrett navnet David?
- a.** Den som er konge
b. Den som er elsket
c. Den som er sterkst
- 2.** Hvor i Bibelen leser vi egentlig om Israels første konger – Saul og David?
- a.** Samuelsbøkene
b. Mosebøkene
c. Kongebøkene
- 3.** Og hvor mange såkalte Kongebøker finner vi i Bibelen?
- a.** 2 / **b.** 3 / **c.** 5
- 4.** I det hele tatt florerer det av kongehistorier i Bibelen. For eksempel hadde kong Nebukadnesar i sitt andre regjeringår «drømmer som gjorde ham urolig til sinns så han ikke fikk sove». En av Bibelens store helter var den eneste som kunne tyde drømmene hans. Kongen kastet seg takknemlig ned for hans føtter og proklamerte: «Sannelig, deres gud er gud over alle guder og herre over alle konger.» Hvilken drømmetyder snakker vi om?
- a.** Josef
b. Johannes døperen
c. Daniel
- 5.** *INRI* er et akronym for *Jesus Nazarenus Rex Iudaeorum*, som betyr «Jesus fra Nasaret, jødernes konge». Ifølge Johannesevangeliet stod denne innskriften på en plakett som var festet på Jesu kors. Hvilke(t) språk var innskriften på, ifølge Johannes?
- a.** Latin
b. Latin, gresk og engelsk
c. Latin, hebraisk og gresk
- 6.** De såkalte *Á-antifonene* synges i Kirken de siste syv dagene av adventstiden før juleaften (17.-23. desember). Den 22. desember synger vi for eksempel: *O Rex gentium, et desideratus earum*. Hvordan lyder strofen på norsk?
- a.** Å lovgiver og konge, vi venter deg med lengsel. Du er vårt håp, du er vår frelse.
b. Å, verdens konge, alle slekter venter deg med lengsel.
c. Å, selv konger tier når du taler, og alle slekter bøyer kne.
- 7.** Det tennes nå adventslys over det ganske land, og i vinduet henger den lysende stjernen. Apropos lys: Hvilken farge har det mest kortbølggede lys som menneskers øyne kan oppfatte?
- a.** Hvitt / **b.** Rødt / **c.** Fiolett
- 8.** Og apropos farger: Fra hvilken roman er dette sitatet hentet? «... Hennes yndlingsfarge var fiolett, fargen på prestenes kirke-drakter, særlig ved høytidelige anledninger, fargen på utsprungne syrin, fargen på hennes beste fløyelskjole og på hennes fine vinglass. Det var lykkens farge, fargen til hennes erindringer, og hun syntes også at det forsvunne, førrevolusjonære, jomfruelige Russland måtte ha hatt lysfiolett farge. Hun hadde likt så godt å sitte bak kassen fordi det fiolette halvlyset i butikken, med dets herlige duft av stivelse, sukker og mørkilla solbærkarameller i glasskrukker, lå så nær opptil hennes yndlingsfarge ...»
- a.** *Dr. Zhivago* av Boris Pasternak
b. *Anna Karenina* av Lev Tolstoj
c. *Jeg har et teppe i tusen farger* av Anne B. Ragde
- 9.** Mange vil kanskje være enig med undertegnede i at julepynt, juletrær, julemat og julelys hører julen til – ikke advent. Allikevel tennes gjerne de «tusen julelys» i begynnelsen av november, om ikke enda før. I den vakre julesalmen om de tusen julelysene ber vi i siste vers om at Gud må sende «et lysstref i fra sky» – til hvem?
- a.** Til hele Norges land
b. Til hvert et fattig hjerte
c. Til liten og til stor
- 10.** Vestkirkens julefeiring sammenfaller med årets slutt i henhold til den gregorianske kalender. Nyttårsaften er siste setning skrevet i almanakken, årets siste ord sagt. Hva er egentlig den siste setningen i hele Bibelen?
- a.** Herren Jesu nåde være med alle!
b. Spenn derfor beltet om livet, vær våkne, beredt i tanke og sinn!
c. Jeg har ennå mye å si deg, men vil ikke gjøre det med penn og blekk.
- 11.** Hvilket år går vi snart inn i ifølge kalenderen *ab urbe condita*, altså «fra grunnleggelsen av byen [Roma]»?
- a.** 2775 / **b.** 3741 / **c.** 4022
- 12.** Hva står i Johannes 20,22?
- a.** Jeg er den gode gjeteren. Den gode gjeteren gir livet sitt for sauene.
b. Så åndet han på dem og sa: «Ta imot Den hellige ånd.»
c. «Kvinne, hva vil du meg?» sa Jesus. «Min time er ennå ikke kommet.»
- 13.** Hvilken pave døde 22. januar 1922?
- a.** Benedikt XV / **b.** Pius XII / **c.** Titus IV
- 14.** Når vi først er inne på paver: I hvilket århundre regjerte pave nr. 222?
- a.** 12. århundre
b. 16. århundre
c. 20. århundre
- 15.** Hvem var pave i år 22 e.Kr.?
- a.** Peter / **b.** Linus / **c.** Ingen
- 16.** Hvem var romersk keiser samme år?
- a.** Tiberius / **b.** Augustus / **c.** Cæsar
- 17.** Keiser har vi aldri hatt i Norge, men en evig konge fikk vi ved helgenkongen Olav. Vi nærmer oss med stormskritt 1000-årsjubileet for hans død på Stiklestad. I årene frem mot sin død kjempet Olav flere slag. I *Olav den helliges saga* kapittel 114, leser vi at kongen og hans menn i 1022 kom til Nittedal og møtte en stor hær – som ifølge Snorre regelrett ble «banket til bedring». Hvem kjempet mot Olav og hans hær for ganske nøyaktig 1000 år siden?
- a.** Birkebeinerne
b. Raumerne
c. Baglerne
- 18.** Vi har enda et 1000-årsjubileum å feire i 2022 – for en av landets fremste institusjoner. Hvilken?
- a.** Kongehuset
b. Erkebispedømmet Nidaros
c. Eidsivatinget
- 19.** En annen av landets fremste institusjoner feirer 100 år i 2022. Hvilken?
- a.** Vinmonopolet
b. Den nåværende stortingsbygningen
c. NRK
- 20.** Og hvilken av de følgende klassikerne ble utgitt i 1922?
- a.** Om mus og menn av John Steinbeck
b. Kristin Lavransdatter: Korset
c. Brødrene Karamasov av Fjodor Dostojevskij
- 21.** Når nyttårsfeiringen er over, og hverdagen begynner så smått igjen – står nye fester og høytider for tur. Den 3. januar minnes for eksempel Kirken Jesu hellige navn. Ifølge Statistisk Sentralbyrå, hvor mange menn bærer i Norge navnet Jesus?
- a.** 3 / **b.** 31 / **c.** 113
- 22.** «Ved det navn skal rettferds rike skyte friske skudd på ny», synger vi i en kjent og kjær bedehussalme, og refranget jubler: «Navnet Jesus må jeg elske, det har satt min sjel i brann!» I 2005 kåret NRK P1s lyttere «Navnet Jesus», skrevet av frelsesoffiseren David Welander i 1923, som «århundrets salme». Hvor stammer egentlig ordet *salme* fra?
- a.** Fra det greske ordet *psalmoi*, som betyr «musikk» eller «lovsang»
b. Fra det gamle strengeinstrumentet *psalter*, som betyr «trapesformet»
c. Fra det latinske ordet *psalter*, som betyr «harpe», senere «samling av sanger»

JOACHIMS gavetips

JOACHIM TEIGEN (28) ER PÅTROPPEDE BUTIKKSJEF I ST. OLAV BOKHANDEL I OSLO. Han overtar formelt butikkansvaret i midten av januar når Marianne Fjordholm går av med pensjon. Men han er allerede på plass i butikken i Akersveien og her er hans julegavetips.

- Hvorfor akkurat disse tipsene?

- Bokhandelen er full av bøker og gjenstander som egner seg som julegaver. Når jeg er havnet på akkurat disse tipsene, er det fordi dette er ting som jeg selv planlegger å gi bort, som jeg kunne tenke meg å få, eller som jeg vil kjøpe etter jul hvis jeg ikke får dem.

- Er det travelt nå før jul?

- Ja, dette er høysesong for oss, og vi har nå åpent også på lørdager i desember. Kunder kommer innom hele dagen og det er svært travelt.

- Hva spør kundene om?

- Folk spør om boktips, om røkelse og julekrybber. Mange kommer bare innom for å kikke, og ender ofte opp med å kjøpe en bok, eller røkelse, som er svært populært.

- Lokalavisen din intervjuet deg en gang og kalte deg «katolsk i hovudet, kviteseiding i hjartet». Hvordan feirer en slik person jul?

- Kirken i Porsgrunn er én time og 40 minutters kjøring unna, så det blir juledagsmesse i Porsgrunn og midnattsmesse foran tv-en på julaften. Ellers er det tradisjonell julaften med ribbe, mammas riskrem og julegaveåpning – forhåpentlig med mange gaver fra St. Olav bokhandel under treet! •

IKONER Hos oss finner du ikoner i forskjellige prisklasser. Gaver som gleder året rundt!

TAUTRA-PRODUKTER Gode hudpleieprodukter og såper fra søstrene på Tautra.

JULELYS Håndrullede lys av bivoks, egnet til å trigge både nostalgien og sansene.

RØKELSESKAR I KERAMIKK Norsk håndverk som egner seg like godt som lyskilde som til røkelsesbrenning.

JULEKRYBBE En klassiker her i bokhandelen! Kom gjerne og ta en titt på vårt rike utvalg av julekrybber.

BØKER

RØTTER Når feiringen av inkarnasjonen nærmer seg, er denne boken en gylden anledning til å minne oss på hva kristendommen har betydd for vår sivilisasjon, og hva som skjer dersom den glemmes.

DEN ORTODOKSE KIRKE Et interessant innblikk i de østlige kristnes hverdag.

FJELLET MED DE SYV TRINN Dette må kalles en moderne klassiker. Om du synes Augustins Bekjennelser blir for tung, så er dette vår tids versjon!

Tro til bekymring – eller?

TEKST: PATER HALLVARD THOMAS HOLE OFM, SANT FRANS KLOSTER, LARVIK.

Det er noen år siden den ateistiske kampanjen for et samfunn uten Gud rullet ut på busser i England: There's probably no God. Now stop worrying and enjoy your life. Reklamen fikk mye oppmerksomhet og ble kopiert til andre land. Påfunnet om å plassere et slikt slagord på busser var kanskje nytt, men kortlivet. Ideen om at religion og troen på Gud undertrykker og begrenser menneskets frihet og livsglede, dukker derimot stadig opp igjen.

HVA BETYR DET Å TRO? Hvis tro først og fremst er valget om å leve på en bestemt måte, så hadde vel hodene bak busskampanjen vel så mye tro som i enhver annen religion: troen på et bekymringsløst liv, troen på livsnytelse, for etter deres sigende burde mennesket velge det. Eller er troen på Gud et påfunn eller en feil i systemet? Hvis det er snakk om en feilkobling i den menneskelige evolusjon, som dessuten er blitt utnyttet for å samle makt, kan i grunnen enhver tanke være resultatet av en lignende kortslutning og føre til det samme. Det er i så fall menneskelig hybris å tro at vi har hevet oss over fortidens feil så lenge vi selv er del av den samme ubønnhørlige natur. Om ikke en gud kommer til å dømme oss, så vil fremtiden mest sannsynlig dømme oss. Men hva gjør vel det for den som skal «slutte å bekymre seg og nyte livet»? Likevel er det i oss noe som peker mot ansvarlighet, for eksempel i det å ta vare på kloden for de kommende generasjoner.

MELLOM BEVISSTHET OG ERFARING. Selv et rent materialistisk syn på verden må forholde seg til at et sted mellom menneskets bevissthet og erfaringen av verden utenfor, har troen på et liv etter døden dukket opp i menneskelivets horisont. Gjennom historien har det kommet til uttrykk på utallige vis i ritualer og myter spunnet rundt menneskets håp eller fortvilelse. Kjernen av dette bevisste forholdet til menneskelivets slutt er ikke nødvendigvis et gitt gudsbegrep eller en myte, men den allmenne erfaringen av livets begrensning.

Erfaringen av endelighet og menneskets søken kommer vel så mye til uttrykk i andre deler av vår kultur enn det som umiddelbart forbindes med religiøsitet. Det er én og samme menneskelige erfaring og erkjennelse som ligger til grunn for at vi ikke bare søker kunnskap, men sannheten som sådan. Det samme ligger til grunn for at vi som mennesker ikke bare prøver å overleve, men at vi forsøker å sette ord på hva godhet er, og hvordan vi kan være gode mennesker. Dessuten gjennomsyrrer

erfaringen av endelighet mye av det vi skaper, enten det er ny teknologi eller kunst. Drevet frem av trangen til å utforske eller forbedre og forlenge menneskelivet lager vi nye ting, men til syvende og sist vil sannsynligvis en god bok eller et stykke musikk forbedre våre liv usigelig mye mer. Og hva er vel kunst uten blikk for det skjøre, lidelsen og ikke minst døden?

SØKEN ETTER MENING OG BEKREFTELSE. Vi alle søker med andre ord noe mer enn det såkalte vitenskapelige verdensbilde. Vi søker mening og det som trygger vår eksistens. Derfor er våre relasjoner til foreldre, familie og venner viktige. Det er i disse vi finner oss selv. Her får vi bekreftelse på at våre egne liv har en mening i denne verden. Hele samfunnet og kulturen er bygget rundt denne bekreftelsen. Vi markerer livets store og små begivenheter; en fødsel, overgangen til voksenlivet, en ny jobb eller stilling. Men også her erfarer vi vår tilkortkommenhet. Noen ganger er de ikke til stede, de som skulle gi bekreftelse. Noen risikerer å gå seg vill og miste seg selv, mens vi alle står maktesløse ved livets utgang. Møtet med døden betyr at det er ingen eller ingenting i verden som kan gi oss en endelig og definitiv bekreftelse. Også de som bar oss i livet og fylte det med mening forsvinner.

GUD ÅPENBARER SEG FOR MENNESKET. Når vi søker opp og ut, forbi denne verden, for å finne en annen som kan bekrefte våre liv og vise meningen med våre liv, da gjør vi noe helt menneskelig. Det er også her den kristne historien er spesiell. Frelshistorien er ikke en myte om det vi ikke kan erfare direkte, men fortellingen om mennesker som Gud har åpenbart seg for, og det på vidt forskjellige måter: gjennom engler, profeter, poeter, samvittighetens røst og ord som gir gjenklang i hjertet. Det er historien til enhver som erfarer at tomrommet bak livets forgjengelighet fylles av et personlig nærvær, at det finnes et Lys som skinner i mørket. Guds åpenbaring er også en åpning mot nye perspektiver og nye måter å se verden på som inngir trøst, håp og glede, og i en krybbe og på et kors sammenfaller alt dette. I Kristus sammenfattes alt (se Ef 1,10), alt av menneskets søken etter Gud og Guds søken etter menneske.

I stor kontrast til påstanden om at tro er å bekymre seg eller ikke å nyte livet, viser frelshistorien oss at det å tro tvert om betyr å ha tillit og sette sin lit til Jesus Kristus, som taler til oss fra dypet av vårt og sitt eget liv og erfaring. Med hensyn til livets mening frister det å si: «*there's probably no other*».

TOR BREKKE er grafisk designer, fotograf og tekstforfatter. Han har oppholdt seg mye i Polen og bl.a. skrevet boken «Polen i et eggeglass».

RELIGION OG POLITIKK

Pater Rydzyk og Radio Marias rolle i dagens Polen

Matteus 24, vers 5: For mange skal komme i mitt navn og si: «Jeg er Messias»; og de skal føre mange vill.

Det kjente skriftstedet trekkes gjerne frem som når religion og politikk blandes for mye sammen. Sjelden har det vært mer på sin plass enn i Polen i våre dager.

PiS (Partiet for Lov og rettferdighet) vant regjeringmakten i 2015, og igjen ved valget i 2019, om enn med knapp margin. Det hadde de neppe gjort uten innspill fra en pater og hans radiostasjon.

DEN ULTRA-KONSERVATIVE polske nasjonalistbevegelsen ledes av redemptoristen Tadeusz Rydzyk, og hans viktigste talerør er *Radio Maryja*, som promoterer PiS og Jaroslaw Kaczynski. Radiostasjonen ble opprettet i universitetsbyen Torun i 1991, og tilhengerskaren fikk tidlig den litt spottende betegnelsen *moherowe berety* (alpeluene), fordi den ble preget av eldre kvinner med dette hodeplagget.

Men p. Rydzyk har gjort Radio Maria til et forretnings- og medieimperium, spesielt etter 2015, da PiS overtok regjeringmakten. Mediegiganten har mottatt minst 55 millioner dollar i subsidier, skattefordeler og garantier (2019), til gjengjeld har han levert varene; millioner av stemmer til Kaczynski gjennom et tilnærmet monopol på TV og radiosendinger. I Torun er det opprettet en høyskole for media, som utdanner journalister og programledere, og kurser både dommere og prester.

ALLEREDE I 2002 advarte kardinal Jozef Glemp de polske biskoper om at radiostasjonens virksomhet kunne føre til splittelse innad i kirken.

I 2006 informerte erkebiskop Kowalczyk, da paveleg nuntius, sine polske biskoper om hjelp til å ta avstand fra Radio Maria's fortolkninger og synspunkt.

På Vatikanets offisielle webside ble det fremholdt: «Radio Maria(---) er mer engasjert i å spre politisk splittelse enn evangeliet», og Pave Benedict XVI advarte den katolske radiostasjonen mot å engasjere seg politisk.

Lech Walesa, den første president i et demokratisk Polen, har fastslått at Radio Maria lyver, når de kaller seg en katolsk radiosender. Dessverre er de polske biskoper delt i synet på Rydzyks virksomhet, noe som er sterkt beklagelig, på bakgrunn av den betydelige påvirkning han har på millioner av polske velgere, spesielt på landsbygda.

The New York Times skrev i 2019 at Radio Maria, som når millioner av lyttere og ofte er den eneste informasjonskilden for mange velgere, sprer daglig historier om en verden uten tro der homofile styrer den politiske agenda, der universitetene forderves av neo-marxister og der den katolske kirke trues på livet.

Ekstra betenkelig er det at dommerstand og høyesterett også er kontrollert av Kaczynsky-tro tjenere. Opponenten innen administrasjon og embedsverk blir sagt opp og skiftet ut med tro tjenere. Uavhengige media blir presset ut og sabotert. Demokrati har fått svært dårlige vilkår i republikken Polen.

HALVANNEN KILOMETER UTENFOR TORUN, i landlige omgivelser, har Tadeusz Rydzyk's organisasjon reist et formidabelt kirkebygg med tilliggende preste-seminar. Hva dette palass-lignende byggeverk må ha ►

PAVE JOHANNES PAUL II: En statue av pave Johannes Paul II ønsker smilende velkommen til kirken og prestseminaret som pater Rydzyks organisasjon har reist.

KIRKEROMMET: Den palass-lignende kirkebygningen er viet «Den velsignede Jomfru Maria, den nye evangeliserings stjerne, og Den hellige Johannes Paul II». Her ser vi Kirkerommet.

kostet, blir bare ukvalifisert gjetting; det må uansett dreie seg om enorme summer.

Jeg tok en tur for å se på anlegget, som ofte er åpent på dagtid. Hovedinngangen til dette tempelet domineres av en forgyllt bro, hvor pave Johannes Paul II i bronse står smilende og ønsker deg velkommen.

Oppmuntret av dette tok jeg meg inn i kirkebygget, medbrakt kamera.

Det er ingen stor feil om en anvender betegnelsen «kitsj», i tillegg til «ekstravaganse». Det pompøse bygget er innvendige overdådig utstyrt med veggbilder og mosaikk, søyler og tallrike statuer i gull og marmor. Gulv, vegger og trapper preges av innfellingssarbeider i polert marmor.

Det store området utenfor kirken er brosteinsbelagt med små basseng innrammet av heller, og med bibelske tablåer i bronse spredt rundt omkring.

Det er rent, sterilt, her finnes ikke ugress eller noen form for rusk og rask.

Her prises Kaczynski og Partiet fra talerstolen, mens homofile, EU-tilhengere, flyktninger osv. fordømmes.

DETTE MÅ UTEN TVIL ha en sterk suggererende virkning blant mennesker uten kulturelle motforestillinger. Det er der PiS henter de fleste av sine stemmer.

Nå når pandemien blusser opp igjen, vegrer regjeringen seg for å påby vaksinasjon. De har hovedstammen

«Her prises Kaczynski og Partiet fra talerstolen, mens homofile, EU-tilhengere, flyktninger osv. fordømmes.»

av sine velgere utenfor bysentra. Mange katolske prester holder fast ved at vaksinerne er fremstilt med celler fra aborterte fostre. Påstanden blir brukt for det det er verdt.

Utenfor porten til Leninverftet i Gdansk, i dag Stocznia Gdanska, reiste arbeiderne i 1970 et 42 m høyt monument i stål, til minne om de verftsarbeiderne som mistet livet i kampen for streikerett.

På foten av ett av stålkorsene står innrisset Salme 29, vers 11:

Herren skal gi sitt folk kraft,

Herren skal velsigne sitt folk med fred.

KIRKEN VAR UTEN TVIL en viktig ingrediens som politisk virkemiddel i den frihetsbevegelsen som startet med Solidarnosc, og som førte til Jernteppe

fall i 1989, og frigjorde Øst-Europa fra Sovjets kontroll.

Da Karol Wojtyla fra Krakow ble valgt til pave Johannes Paul II i 1978. ble det en sterk stimulans til samhold og tro i det polske folk. Politiske tema ble tydelige fra prekestolene, men med en vesentlig forskjell fra dagens PiS-regjering:

Det var en kamp for demokratiske rettigheter – ikke mot. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens mening.

VI STYRKER BOKSTOFFET!

Etter tilbakemeldinger fra våre lesere, vil vi i de kommende utgavene av *St. Olav* søke å styrke og øke vår dekning av litteratur.

Som nyansatt journalist og bokansvarlig i *St. Olav* vil jeg forsøke å velge ut bøker som både dykker dypere ned i det katolske og bøker som har et skråblikk på samtiden. I denne utgaven har vi anmeldelser og forfatterintervjuer som belyser begge. Send meg gjerne boktips!

God lesning!

Linda Therese Utstøl
linda.utstol@katolsk.no

Sankta Lucia som kulturbærer

Vetle Lid Larssens bok om Lucia har gått til topps på bestselgerlistene, men har blitt kritisert i Vårt Land for å «hoppe bukk over kraften i Lucia-legenden». Helgentittelen har Larssen utelukket fra bokas tittel «Lucias siste reise», men han er uenig i at kraften hennes er borte.

TEKST OG FOTO: LINDA THERESE UTSTØL

Vetle Lid Larssen har skrevet en underholdende roman som tar leseren, og Lucias døde kropp, på reise opp gjennom kulturhistorien, via et rikt persongalleri. Historien begynner i 304 e.Kr. hvor Lucia, som kommer fra en hedensk, romersk familie, får høre om en forfulgt sekt som kalles kristne. Sammen med en venninne blir hun del av nattverdsfellesskapet. Som Lid Larssen poengterer i romanen, gir det henne et fundament for å motsette seg et tvangsekteskap og heller vie livet sitt til Jesus.

– *Hvorfor ville du skrive en bok om Lucia?*

– Jeg har som nesten alle i dette landet et forhold til Lucia fra barneskolen av, et vakkert, stemningsfullt minne. Et av de få øyeblikkene av høytid mens jeg gikk på skolen. Mange år senere var jeg i Siracusa på Sicilia og tilfeldigvis hørte jeg om graven hennes, som skulle ligge utenfor de gamle bymurene, nede i katakombene. Jeg ble ført nedover og innover i mørket, og der var graven. Et stort øyeblikk. Bortsett fra én ting. Lucia var der ikke. Hun var stjålet. Dette kom overraskende på meg. Stjålet når da, av hvem? Hvem kunne være brutal nok og uvitende nok til å stjele en av verdens mest berømte helgener og forsvinne? Det kunne bare være en nordmann. Og ikke hvilken som helst nordmann. Det var Harald Hardråde.

LUCIAS SPRENGKRAFT

Lid Larssen har alltid vært opptatt av historie. Også

kirkens historie. Han er klar på at kirkens rolle når det gjelder kvinner er motsetningsfull og paradoksal, men det er ikke tvil om at kristendommen i sin tid var frigjørende for kvinnene. Plutselig fikk de verdi i seg selv.

– Det er mange ting vi kan si om et kristent kvinnesyn, og vi hører gjerne om de negative sidene - og de skal diskuteres. Men det er også et frigjøringsprosjekt her, og Jesus selv omga seg med kvinner. Jeg vil ikke akkurat betegne meg selv som feminist, men Lucia har også virket som symbol for kvinnelig motstand og kraft. Da jeg for eksempel i statsarkivene i Venezia fant den originale beretningen om da en gruppe dominikanerinner i middelalderen kidnappet legemet til Sankta Lucia, og siden ble murt inne i sitt eget kloster som straff, gikk det opp for meg hvor mange ulike plan helgenen har virket inspirerende på. Klostrene var ikke - og er fortsatt ikke - oppholdssted for en gruppe forsagte ordensbrødre- og søstre, slik man ofte kan få inntrykk av gjennom moderne media. Nonneklostrene, for eksempel, var lenge det eneste reelle alternativet mange kvinner hadde, hvis de ikke ville forsvinne inn i fødsler og familieliv. Mange klostre i middelalderen fungerte til tider nesten som protofeministiske samfunn, hvor nonnene i tillegg til sin åndelige misjon, både var praktikere, omsorgsarbeidere og knivskarpe intellektuelle. Det er et perspektiv som i dag er blitt nesten helt borte.

– *Er det ikke da paradoksalt at du i begynnelsen av romanen lar en av verdenshistoriens mest kjente jomfruer bli voldtatt?*

– Nei. Når du leser om martyrene, og behandlingen av de første kristne under de ulike periodene med kristenforfølgelser i romerriket, vil du se at sannsynligheten for at hun ble voldtatt er meget stor. Det var en måte å degradere et menneske på; et vanlig maktmiddel. Jeg har prøvd å skrelle ▶

«Hvem kunne være brutal nok og uvitende nok til å stjele en av verdens mest berømte helgener og forsvinne? Det kunne bare være en nordmann.»

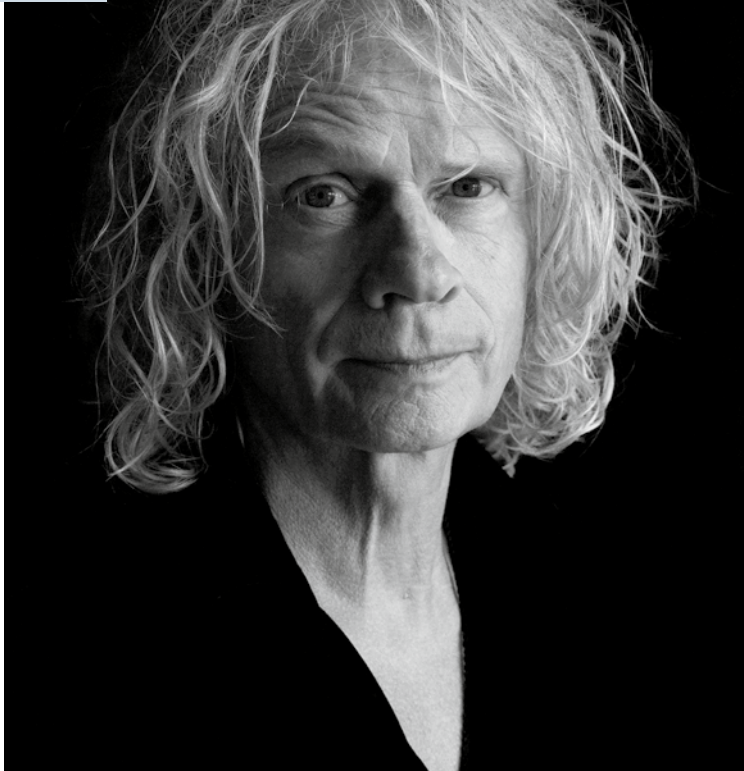

Foto: Tor
Stenersen

vekk alt det mindre sannsynlige rundt Lucias skjebne, ulike myter og tilføyelser, og beholdt det mest sannsynlige. Alt annet: de berømte øynene på fat, som vi ser fremstilt på ulike bilder, at hun ikke kunne bli flyttet av 1000 menn etc., alt dette er borte. Men at hun ble forsøkt tvangsgiftet, ja: sannsynlig. At hun motsatte seg det, ja: sannsynlig. At hun ble degradert i et bordell, ja: sannsynlig. At hun ble henrettet, ja: sannsynlig.

– *I legenden beholder Lucia sin jomfruelighet på mirakuløst vis. Når dette er borte, hvor er kraften i fortellingen? Var hun bare et offer? En forvirret ung jente?*

– «Lucias siste reise» er ikke en roman om mirakler, det er en roman om historie. Om du vil: Sankta Lucias virkningshistorie. Jeg fremstiller dessuten Lucia som noe langt mer enn en forvirret jente. Jeg har utsyrt henne med mot, åndskraft og styrke. Jeg tror ikke samtlige martyrer gikk i døden med et smil. De var vanlige mennesker som oss, fulle av feil, angst og feighet. Det er jo det som gjør dem gripende. Skyver vi dem opp på en pidestall, mister de virkningskraft. Tenk bare på Peter, klippen, som hele kirken bygger på. I utgangspunktet en feig mann som fornektet Jesus tre ganger. Og allikevel er han Peter. Dette paradokset er stort. Det rommer et fantastisk menneskesyn, hvor det er plass til det feilbarlige inne i storheten. Dette adskiller seg skarpt fra romertidens menneskesyn, hvor for eksempel svakhet var forkastelig. Mange av kirkens helgener er feilbarlige og gjør gale handlinger, men de redder seg inn, de gjennomskuer seg selv. Mens

«Ved siden av den antikke arven, er kristendommen en av Europas fundamenter. En arv man kan få inntrykk av at mange nå er ivrige etter å skjule.»

de virkelig fortapte aldri skjønner noe som helst. Vi må huske på at når vi snakker om helgenene, snakker vi ikke først og fremst om eventyr og legender. Vi snakker om beinhard virkelighet. Så er det en annen dimensjon der også. Den står det enhver fritt til å lese inn i min fortelling.

Å SE SEG SELV I LYS AV LUCIA

I romanen er det gjennomgående at i møte med Lucias legeme ser de forskjellige hovedpersonene seg selv i et nytt lys. Gjennom henne møter de seg selv. Også på den måten er Lucia en kraft i historien. Slik knytter Lid Larssen Lucia til selve den europeiske historie; hun fraktes gjennom tiden etter sin fysiske død, og dukker opp hos ulike mennesker, til ulike tider. Alle som møter henne ser sin helgen.

– Felles for dem alle er at Lucia i kraft av sin skjebne, fortsetter å inspirere: hun lever for de troende, men forvandles også med tiden til et ikon for mange av det sekulære Europas sentrale ideer: ytringsfrihet, individualisme, uavhengighet. Det er en ufattelig kraft i fortellingen om henne som strekker seg helt fra retterstedet i Sirakusa i 304 e.Kr, helt frem til Korsvoll barneskole idag. Beretningen om henne, både fra en historisk og metafysisk synsvinkel er virkelig en av de betydeligste for den verdensdelen vi er en del av, sier Lid Larssen.

IKKE EN BOK OM TRO

Han har kommet frem til at etter at Harald Hårdråde fraktet henne til Konstantinopel i 1041, ble hun

transportert videre nordover under korstogene. Og hun er inno­m flere stoppesteder før hun ender opp i San Geremia i Venezia hvor hun befinner seg i dag.

– Underveis slåss man om henne, forbytter henne, kidnapper henne, gråter for henne og dør for henne. Hun følger Europas ulike epoker opp gjennom århundrene, like frem til i dag. Da jeg begynte å nøste i dette, tenkte jeg at det er jo en helt fantastisk historie i seg selv, forteller han.

Lid Larssen er selv katolikk, men ville ikke skrive en bok om tro.

– Ved siden av den antikke arven, er kristendommen en av Europas fundamenter. En arv man kan få inntrykk av at mange nå er ivrige etter å skjule. Men kristne prinsip­per og betraktningsmåter er vevet inn i Europas renning. Det ville ikke vært noe SV uten kristen nestekjærlighets-tankegang, ikke noen sosial bevissthet i Arbeiderpartiet og kan hende ikke noen individualisme i Høyre. Det kristne tankegodset er der, enten vi vil eller ikke. Og det er et verdifullt tankegods, uavhengig av selve trosaspektet. Det er vel kan hende noen slike ideer som ligger i bunnen av «Lucias siste reise», sier han.

– Selv er jeg nok en dårlig katolikk. Jeg har ikke noe sterkt forhold til det mirakuløse. Jeg vil ikke avskrive noen ting, men er beinhardt analytisk anlagt og tror ikke på mirakler før de setter seg på fanget mitt. Men gjør de det, er jeg parat, sier han med et smil.

Vetle Lid Larssen mener sprengkraften i det kristne allerede er der når Jesus sier du skal vende det andre kinnet til, eller når han sier at de siste skal bli de første.

– Det er jo total revolusjon! Det er like revolusjonerende i dag som det var for 2000 år siden. Slike tanker er for meg det største ved kristendommen. Det gjør meg kanskje til den minste katolikken av 1,3 milliarder. Men jeg sitter ihvertfall nederst ved bordenden, med haken såvidt over kanten. Og en ting til, for å hamre det inn, sier Lid Larssen:

– Den kristne iverden og de kristne grunnfortellingene er nøklene til å forstå vår egen kulturhistorie. Hvis du går i inn i et av Europas store kunstgallerier, for eksempel, uten å kjenne bibelhistorien, vil tre fjerdedeler av bildene forbli lukket for deg. Enkelte av disse kristne grunnfortellingene er nok også med i «Lucias siste reise», lettere forkledd. Dessuten er konfliktene i romanen tidløse: det handler om skyld, grådighet, flukt, hat, håp og utholdenhet. Og Italia. Jeg elsker naturligvis Italia, nesten like mye som Norge.

– *Du har en bevisst tanke om romanen som historieformidling?*

– Det er helt sentralt! Hvis jeg kan gjøre noe resten av livet, så har jeg lyst til å være formidler av kunnskap til dem som kommer etter. Formidling

er en helt sentral del av en sivilisasjon, og når den svikter, bryter sivilisasjonen sammen. Unge i dag er nok sugd opp i øyeblikket enda mer enn det vi var. Derfor trenger vi formidling mer enn noen gang. Og gode historier. Også det er et område jeg vil bidra på. «Lucias siste reise» er først og fremst en spennende fortelling, med mening. Hva mere kan man ønske seg egentlig? ler han.

– *Er det derfor språket i boken er så moderne?*

– Jeg nekter å gå med på fortiden som fortid. Fortiden er en del av oss nå, den sitter på skuldrene våre i dette øyeblikk. Jeg tror ikke folk i fortiden gikk rundt og var stive i fjeset og snakket i bundet versemål. De var som oss. De menneskelige grunnerfaringer er nøyaktig de samme idag, som på Lucias tid: kjærlighet, frykt, glede, sult, misunnelse. Derfor skildrer jeg menneskene i romanen nesten som oss selv, men bare nesten, legger han til.

– Forskjellene er der, men likhetene er påfallende. Dette er følelsen jeg vil du skal sitte igjen med etter å ha lest «Lucias siste reise». Romanen er en historisk *pageturner*. Jeg er forfatter og sirkusartist. Jeg nekter å kjede leseren bare for å virke interessant. Jeg vil gjerne underholde, men – i all beskjedenhet – på et høyt nivå. Jeg har gjort en ufattelig research. 95 prosent av det som skjer i boken, har skjedd i virkeligheten. 95 prosent av personene har levd. Det meste er kildebasert. Men jeg har også jugd litt, vridd det til for å få det til å fungere. Det er deilig å være romanforfatter, da kan du være sannferdig inntil du ikke gidder mer, sier Larssen med et smil.

UTFORDRER OPPFATNINGER

Det er kanskje på grunn av den inngående kunnskapen at humoren og karikaturene i «Lucias siste reise» fremstår så sympatisk. Humoren har et innenfra-perspektiv heller enn å være latterliggjøring av kirken og det religiøse. Derfor kan romanen kanskje også utfordre noen av oppfatningene mange har av kristendom i dag.

Lid Larssen forteller entusiastisk om en sak han så i en nordnorsk avis en stund tilbake, som illustrerte dette poenget bra. En jente på en videregående skole hadde bestemt seg for å gå i kloster. Det var fremstilt som om hun var på vei inn i fangenskap, dysterhet og mørke. Til saken var det et bilde av en gjeng ungdommer som sto i tykke boblejakker og tygget tyggis, og stirret på henne, som om hun var på vei inn til drukningsdøden bak klausuret.

– Men det var jo i virkelighetene de ungdommene som holdt på å drukne, sier Vetle Lid Larssen,

– Inne i sine egne boblejakker. Mens hun, derimot, gikk inn i et åndelig rom fylt av frihet og utfordringer. Det var hun som tok det store valget her. Det åpne valget. Mens i samtidens øyne er det stikk motsatt. Slik var det også med Lucia. •

Behov for opplysning

– Foruten engasjement for miljøet, er det spesielt to ting som burde engasjere kristne i vår tid: debatten rundt begrepet menneskeverd, og hvor mye kristendommen har å si for vår kultur, sier bokaktuelle Eivor Oftestad.

TEKST OG FOTO: LINDA THERESE UTSTØL

«**T**emaene i boken spenner fra historiefortolkning og religion til menneskeverd og moderne bioteknologi. Perspektivene kommer først og fremst fra en bevissthet om at historien har noe å lære oss.»

Slik presenteres Eivor Andersen Oftestads nye bok «Røtter – Tekster om kultur og motkultur» av St. Olav Forlag.

– Forlagssjef Kristine Dingstad ønsket å gi ut en essaysamling basert på tekster jeg har publisert i blant annet Klassekampen og Dag og Tid. Og så er det også noen nye tekster, forteller Oftestad.

HISTORIEN KORRIGERER OSS

Essayene er delt inn under to hovedoverskrifter «Om historie og religion» og «Om menneskets verdi». Eivor Andersen Oftestad er kirkehistoriker og jobber i lærerutdanningen på Høgskolen i Innlandet. Hun har skrevet mye om menneskeverd og spørsmål knyttet til abort, fosterdiagnostikk og bioteknologi de siste årene. Som historiker er hun naturlig nok opptatt av å vise hvordan historien er relevant og kommer med nyttige perspektiver i dagens debatter.

– Å forstå historien er helt fundamentalt for å forstå den tiden vi lever i. Det sier seg selv. Uten historie er et menneske uten identitet. Hvis du fjerner hukommelsen, så vet du jo ikke hvem du er.

Uten kunnskap om historien har man ikke noe korrektiv for hvordan man tenker i dag. Noe av det viktigste med historie er at det viser at nåtiden kunne vært annerledes, sier Andersen Oftestad. Det skaper alternativer til vår egen tid og gjør komplekse tanker og ideer mulig.

DEN OFFENTLIGE SAMTALEN

Eivor Andersen Oftestad har lang fartstid i den offentlige samtalen.

– *Hvorfor har du tatt på deg denne aktive rollen?*

– Når jeg blir engasjert, har jeg jo lyst til å bidra. Jeg synes man burde være engasjert i sin egen samtid og bidra til det samfunnet man lever i. Jeg mener det både er et ansvar jeg har som kristen og som akademiker. Og

når man har fått betalt for å drive forskning, har man en plikt til å gi dette videre, sier hun.

– *Har du tips til andre som ønsker å engasjere seg?*

Man bør kunne skrive bra, sier hun, men legger mest vekt på at det er viktig å formidle ting på en måte slik at det blir allment interessant.

– Det handler ikke om å gjemme bort troen sin, men om å prøve å forstå hvilke problemer og utfordringer mennesker har i dag. Du må forstå din egen samtid og kjenne på de samme tingene som andre kjenner på. Ikke bare være i en egen kristen boble.

Mange vegrer seg fra å uttale seg offentlig i frykt for negative tilbakemeldinger og hets. Da Oftestad var på boklanseringen av «Hva snakker vi om når vi snakker om abort» fortalte forfatterne at de hadde vært redde for å skrive om temaet i offentligheten, men etter oppslag i Klassekampen hadde de fått femti rosende e-poster som respons på boka.

– Det er for det meste folk som er positive som gir tilbakemeldinger. Så det er ikke så skummelt som mange tror. Det er fullt mulig å uttale seg, med mindre du setter deg selv helt på sidelinjen. Du kan jo skrive deg ut av debatten selvfølgelig. Det er mange som klager på den norske debatten, at den er så polarisert og at det er sensur. Men hvis man prøver å forstå motparten og ha en dialog, synes jeg foreløpig den norske debatten er ganske åpen allikevel. Jeg opplever i hvert fall at det er ganske stort rom. Det er ikke amerikanske tilstander i Norge i det hele tatt.

– *Hvilke saker er det viktig at kristne engasjerer seg i?*

– Noe av det som står på spill akkurat nå, er hva menneskeverd betyr. Vi tror det er opplagt at mennesket har absolutt verdi. Og det vil også veldig mange si i en sekulær kontekst. Men det viser seg jo at begrepet egentlig er veldig udefinert. Det finnes ikke noen sekulær begrunnelse for menneskets iboende verdi. Det kan vise seg å bli kritisk etter hvert.

– Jeg mener at det er viktig at kristne blir bevisste på den kristne forståelsen av menneskeverd, selv om de ikke nødvendigvis må skrive debattinnlegg om det overalt.

HVA ER ET MENNESKE?

Menneskeverdet er allerede aktuelt i viktige livsvern-spørsmål som fosterdiagnostikk, og kommer til å bli ikke mindre relevant i debatten om dødshjelp.

– I debatten om dødshjelp kan «menneskeverd» bety et verdig liv. Et liv med livskvalitet. Mens i den kristne forståelsen av menneskeverd er et menneske verdifullt fordi det er menneske.

– Vi har en fantastisk ny bioteknologi som er utrolig fascinerende og kommer til å definere fremtiden. Men hvis man bare lar teknologien styre utviklingen, uten at vi styrer teknologien, vil denne bestemme fortellingen om hva mennesket er. Det vil ha store konsekvenser for menneskeverdet. Vi må komme på banen med den kristne fortellingen om hva et menneske er. Det er en viktig debatt å forstå og Kirken må utfordres til å ta den debatten.

«Å forstå historien er helt fundamentalt for å forstå den tiden vi lever i. Det sier seg selv.»

I forlengelse av dette ser også Andersen Oftestad at den kristne forståelsen av mennesket kan spille en rolle i debatten om klima og miljø.

– Jeg tror ikke kristne har noen bedre løsning på klimaspørsmål enn andre. Den kristne forståelsen av mennesket og av naturen må derimot forholde seg til de problemer som verden står overfor i dag. Vi kan ikke lene oss på en forståelse av mennesket som satt over naturen. Tvert imot må vi hente frem den teologien i den kristne tradisjonen som vektlegger menneskets enhet med naturen, ikke dominansen over den.

KRISTENDOMMEN SOM KULTURBÆRER

Et annet punkt Andersen Oftestad holder frem som ekstra viktig er at kristne engasjerer seg i å holde frem hva kristendommen har betydd for vår kultur. Det går fint an å forholde seg til at den kristne kulturhistorien uten å være troende.

– Når vi tar ut kristendommen fra skolen som vi har gjort, så forsvinner enormt mange ressurser i kulturen.

Andersen Oftestad snakker om en bevisstgjøring, et opplysningsprosjekt, det trenger ikke være noe misjonsprosjekt.

– Man er ikke klar over hva man kaster over bord, og det tomrommet som oppstår må fylles av noe annet.

Når man jobber med studenter, får man et godt inntrykk av hva unge i dag kan om sin historie. Oftestad etterlyser kunnskap om bibelfortellingene som noe av det viktigste.

– Det er kulturbærende historier. For eksempel kommer våre forestillinger om tilgivelse fra bibelfortellingene. Tilgivelse er ikke det samme som toleranse, som mine studenter mente da de skulle forklare hva det var. Tilgivelse er et fenomen som er veldig forankret i en kristen kulturarv. Jeg leste et sted at når begrepet tilgivelse blir borte, er det som kanarifuglen i kullgraven. Når den dør, er det et faresignal om at noe holder på å skje. Når begrepet tilgivelse blir borte, er det et faresignal som viser at kristendommen er på vei helt ut. Tilgivelse, et begrep vi kanskje tar for gitt, er vanskelig å formidle uten en kristen kulturarv. •

«Det er en dyptgående religiøs konflikt mellom jøder og kristne som går tilbake til år 0.»

KIRKEKAMP:
Hans Fredrik
Dahl forklarer
den historiske
konteksten for
kirkekampen mot
nazistene.

Den katolske kirke som minoritet

Den katolske kirke fikk et ufortjent ry som «bløt» mot nazismen, sier historikeren Hans Fredrik Dahl.

TEKST: LINDA THERESE UTSTØL
FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Han ga i høst ut boken «Fra Golgata til Donau – De norske kristne og jødene», hvor han legger ekstra vekt på den katolske kirkes situasjon under nazi-okkupasjonen av Norge. Den katolske kirke ble kritisert for ikke å undertegne «Hebreerbrevet» der flere norske kirkesamfunn ber om at jødeforfølgelsen må stanse.

– Det er en dyptgående religiøs konflikt mellom jøder og kristne som går tilbake til år 0. Det er en lang historie om anti-jødiskhet og misforståelser hvor jødene ble sett på som kristusmordere. Dette har ført til fryktelige forfølgelser, som heldigvis er annerledes i dag, men som i 1940 var en realitet, sier Dahl.

SIGNERTE IKKE «HEBREERBREVET»

Fordi den katolske kirke ikke signerte «Hebreerbrevet», en protest mot nazistenes arrestasjoner av norske jøder, ble det rapportert til London radio at katolikken ikke var med i kirkekampen og fikk et rykte på seg som «bløt» mot nazismen. Dahl problematiserer dette.

– Årsaken til at vi ikke var med på den store protesten mot jødeforfølgelsen, som brevet i ettertid har blitt sett på som, var at vår biskop ikke mente det var riktig å undertegne en protest når han samme dag, 10. november 1942, allerede hadde sendt et brev til de nazistiske myndigheter, der han ba for sine katolskdøpte jøder. Siden han hadde bedt om dette, kunne han ikke samme dag signere en protest som underkjente dette regimet, mente han. En formell betraktning kan man kanskje si, som kostet han dyrt.

Dette ryktet, forteller Dahl, rettet kong Håkon opp etter krigen. Han sa at han hadde hørt i London at den katolske kirke ikke var pålitelig, men han forsto at det måtte være feil. Kongen

forsto hvordan kirkens handlingsrom og muligheter var under krigen, og det håper Dahl blir tydeligere for leserne av boka hans også.

I boken dveler Dahl ved Martin Luther og ved grunnloven slik den ble skrevet i 1814. Jødeparagrafen og Luthers toregimentslære som skiller kirke og stat fra hverandre, får en særegen rolle når religionsfriheten innskrenkes også for kristne under det nazistiske regimet.

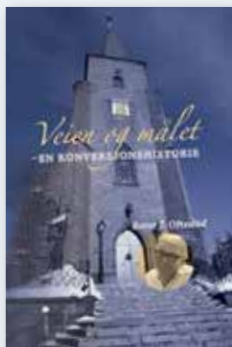
– Motstand under krigen var å motstå slag og spark, det var om nødvendig å lyve og ha hemmelige kontakter som man ikke skulle sladre om. Men kirkekampen var annerledes. Den var åpen. Det var en offentlig diskusjon.

KATOLSK PERSPEKTIV

– Er det at du er katolikk en motivasjon til å skrive boka? Tenker du at du tilfører et særegent perspektiv på grunn av det?

– Jeg er selvfølgelig interessert i min egen tro og dens skjebne under krigen. Akkurat som jeg er interessert i motstandskampen generelt. Og møte mellom nazismen og kristendommen generelt.

Dahl forteller at Den katolske kirke skilte seg fra den norske kirke på flere områder. Den hadde i likhet med jødene vært uønsket i Norge, den var en minoritet som for det meste besto av utlendinger. Dahl påpeker at nazistene truet den katolske kirke med utsendelse. Dahl påpeker at boken absolutt ikke er ment som en unnskyldning. Men han har vært oppatt av å se jødene og katolikken som minoriteter, forankre det i datidens idéstrømninger og det som ellers utspilte seg i Norge under krigen. Den katolske kirke kom på grunn av dette i en veldig spesiell situasjon i den store motstandskampen der «Hebreerbrevet» kom til å få en stor symbolsk rolle. •

BERNT T. OFTESTAD
VEIEN OG MÅLET
- EN KONVERSJONS-
HISTORIE
 ST. OLAV FORLAG 2021

En vandring i tilbakeblikk

OMTALT AV PATER ODDVAR MOI

Boken ble nylig utgitt av Efrem forlag og de skriver om den: «Aldri har en norsk professor i teologi og dertil prestelærer forlatt sin stilling og blitt katolikk!» Boken er interessant og godt skrevet, og beskriver svært presist utviklingen i Den norske kirke de siste tiårene. Og det er ikke bare utviklingen i de protestantiske kirkene de siste årene som er viktige, prinsipielle spørsmål er like avgjørende. Mange har stilt spørsmål både om reformasjonen var nødvendig og om bl.a. kirkeforståelsen i de protestantiske kirkene er holdbar. For alle disse vil Oftestads bok være av interesse og til hjelp.

ETAPPER AV ET LIV

I boken går Bernt Oftestad gjennom de ulike etappene i sitt liv fra fødselen i januar 1942 til i dag. Selv syntes jeg det var spesielt interessant å lese om den lutherske åndelige tradisjonen han vokste opp i, i Askim, med en far som var emissær i Indremisjonsselskapet og en mor som var noe mer kirkelig i sitt perspektiv. Var det slik at en ungdom som hadde vokst opp i en troende familie, måtte «omvende seg»? Nei, sa moren ganske tydelig, i dåpen hadde han jo blitt et Guds barn. Denne forståelsen av dåpens betydning tar Oftestad med seg gjennom hele livet.

Oftestad begynte på MF i 1961 og utviklet der etter hvert en tydelig høykirkelig og sakramentfokusert teologi, og ble også stadig mer oppfattet som konservativ, bl.a. med sitt bibelsyn og sitt nei til kvinnelige prester. Siden jeg selv har gått på MF (jeg begynte 14 år senere) er det svært interessant å lese om miljøet der; bl.a. hans omtaler av tre sentrale professorer, Carl Fr. Wisløff, Leiv Aalen og John Nome.

KIRKELIG FORNYELSE

Oftestad var med og startet opp bevegelsen Kirkelig Fornyelse på slutten av 60-tallet. Dette miljøet betydde svært mye for ham utover 70- og 80-tallet, men som han skriver: «Fra slutten av 1980-årene og frem til konversjonen i år 2000 gikk jeg i skodde.» Han opplevde at Den norske kirke forandret seg (i en uheldig retning) og at han og hans venner ikke riktig visste hvor de skulle gjøre av seg (kirkelig sett). Torbjørn Olsen ble nokså tidlig katolikk, og

senere også Arnfinn Haram, men det var flere av vennene som endte opp i den Nordiske katolske kirke. For Oftestad var dette ikke en mulig løsning, for vel «hadde vi mange prester, men for lite 'folk' til å slå inn på en slik vei».

I 1998 ble det klart for Oftestad at han måtte bli katolikk, og han tok da kontakt med biskop Gerhard Schwenzer som forberedte ham og tok ham opp i Kirkens fulle fellesskap i en kveldsmesse i St Olav domkirke 28. august 2000, på minnedagen for den hellige Augustin. Han skriver om denne kvelden: «Messen ble lest. Det var ingen sang. Liturgien, biskopens ord, alt gav en nøktern atmosfære som stemte godt med min egen opplevelse av konversjonen. Konversjonen berodde på innsikt som nå ble personlig fullbyrdet ved et viljens valg og ved handlingen i Kirken.»

UNDERVISINGSFORBUD

Samtidig med konversjonsprosessen foregikk det også tidvis vanskelige forhandlinger med MF, for som katolikk fikk Oftestad ikke lenger undervise i teologi, noe han opplevde som urimelig, siden hans fag, kirkehistorie, jo ikke dreide som om dogmatiske spørsmål. Han beskriver disse forhandlingene nokså detaljert, bl.a. ville de ta fra ham professortittelen, men der lyktes de ikke. Han fikk ikke lov til å ha noen form for undervisning, og noen var også bekymret for at han skulle treffe studenter i kantinen og påvirke dem! Likevel ble de fire årene som prosjektarkivar nokså fine, mest takket være MFs hyggelige direktør Finn Olav Myhre, som han samarbeidet godt med. Fra 2005 kunne Oftestad igjen undervise, siden MF da hadde åpnet for flere konfesjoner. Han fikk likevel ikke tilbake sin stilling som professor i kirkehistorie, men var de siste årene frem til sin pensjon professor i europeisk kulturhistorie.

Sine litt over 20 år som katolikk beskriver Oftestad ganske rosenrødt, først noen år i St Dominikus, men de fleste årene i St Olav domkirke, der han skriver mye positivt om miljøet og flere av prestene. Men de som har fulgt litt med, vet at Oftestad også disse årene har vært borti flere debatter og enkelte kontroverser, så kanskje det kommer en bok til om noen år? •

“
 Boken er
 interessant og
 godt skrevet,
 og beskriver
 svært presist
 utviklingen i
 Den norske
 kirke de siste
 tiårene.
 ”

VETLE LID LARSSEN
LUCIAS SISTE REISE
ROMAN
STRAWBERRY
PUBLISHING 2021

En blodig helgenhistorie – fylt av spenning, tanker og tro

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Jeg går for å være bokelsker og dyrker gjerne dette selvbildet. Soppbøker, romaner, avhandlinger og dikt – alt er interessant, bare man har sansen. Men hør nå her. Har du noensinne lest en historisk roman der et skranglet 300-tallslik i helgenskrin rulles gjennom århundrene i det ene kriminalgymnasium etter det andre, gjerne med verdenskjente personer i hovedrollen – Harald Hardråde, Dante, Brigade Rossa, hvem ikke – i en drivende morsom, ja ustoppelig oppfinnsom fortelling? Nei, det har du vel ikke. Men her foreligger den: et unikum av spenning, underholdning, tanker og tro – kan det forlanges mer?

EN HELGENS LIV OG ETTERLIV

I det ytre dreier det seg om helgenen Lucia og henne skjebne fra antikken til i dag: Fra hun som 17-årig jente på Sicilia velger kristen tro fremfor ekteskap, og halshugges for sitt resolute keiser-nei, hvorpå legemet etter hvert blir etterspurt som undergjørende for hele Middelhavsregionen, hvor hun dyrkes som helgen (ja, til og med nordiske barnehager ærer henne, på sin måte). Helt siden antikken er liket av Lucia blitt røvet, stjålet, bortført og gjemt – i Salerno, Istanbul, Germania, Venezia osv. – for sitt enestående martyriums skyld. Inntil det i 1981 kommer hjem til fødebyen Syracus i triumf. Endelig altså – den katolske verdens største helgen på plass!

LEVENDE FORTALT

I mellomtiden har Vetle Lid Larssen ført oss gjennom historien i 10–12 kapitler så fulle av byer, landskaper, pestanfall og vin, og ikke minst av personer og språk, at fortellingen nærmest leser seg selv, så spennende og livaktig er den. Sant eller ikke, dette overbeviser litterært! Man må jo beundre en fortelling som i løpet av noen korte setninger kan hoppe fra det ene århundret til det andre og raskt trekke leseren inn.

og vår litt trompete egenart beskrives. Med munterhet og malise! Til og med amerikanere får sitt, i et av de siste kapitlene om Lucias skjebne under Annen verdenskrigs dødbringende bombefly.

La meg kort rekapitulere reiseruten:

Vi ledes etter Lucias henrettelse i år 304, til muslimenes erobring av Sicilia på 700-tallet, derfra til vikingkongen Harald (halvbror av Olav den Hellige) og hans oppdrag i Midt-Italia på 1000-tallet. Fortellingen bringer oss videre til et sveitsisk kloster rundt år 1200, derfra til malariamyggen i en sump utenfor Ravenna i 1321, og så til Konstantinopel ved byens fall i 1453. Derfra ledes vi til beleiringene av Venezia 1476 (av tyrkerne) og 1797 (av østerrikerne), for å slutte med kanoner og bomber rundt i Lagunen på 18- og 1900-tallet – inntil altså Lucia endelig føres hjem til Syracus i vår tid. Med fulle og offisielle æresbevisninger.

Hvis dette høres maset, er det ikke det. Hvert enkelt historie-hopp sentreres nemlig om en egen episode, som skildres nærgående og i rolig detalj. Inn til måltider, ned i krypter, gjennom landskaper og inn i skumle smug. *Se non é vero, alt sammen, é bene trovato* - veldig bra, faktisk

EN RØD TRÅD

Det går en rød tråd gjennom dette: Den gjenstridige datteren. Hun som med steil begavelse gjør front mot foreldre og mannssamfunn, akkurat som Lucia, ved at hun heller vil skape sitt eget liv. Dette motivet gjenfinnes i mange av kapitlene. På finurlig vis veves det også inn i rammefortellingen, som består i at forfatteren ønsker å vise den unge datteren sitt elskede Italia og fortelle henne dette fantastiske Lucia-eventyret - men møtes av moderne ungdoms-skepsis, kanskje mer enn han venter. For så vidt altså en evig historie. Skjønt her motsagt av forfatteren selv, ved at han i realiteten makter å påtvinge leseren en eldgammel helgenfortelling, der Sankta Lucia (skrevet med k, altså i aktuell rettskrivning) fremstår som levende og troverdig selv i dag.

En sann historie for oss troende – er den ikke? •

“
Man må jo beundre en fortelling som i løpet noen korte setninger kan hoppe fra det ene århundret til det andre og raskt trekke leseren inn.
”

EIVOR ANDERSEN
OFTESTAD
**RØTTER. TEKSTER OM
KULTUR OG MOTKULTUR**
ST. OLAV FORLAG, 2021
217 SIDER

En forfriskende stemme

OMTALT AV **HILDE A. BLIKSRUD**

Kirkehistoriker Eivor Andersen Oftestad har gjennom mange år vært en forfriskende stemme i norsk offentlighet. Som fast spaltist i avisene *Vårt Land*, *Klassekampen* og *Dag og Tid* har hun jevnlig tematisert og historisert samfunnsaktuelle spørsmål, og hun har deltatt uredd og innsiktsfullt i det offentlige ordskiftet. Gjennomgående interesserer hun seg for kulturell brynings-tid og stiller gjerne spørsmålet: Hva skjer med kulturen når forestillingen om Gud forvitrer? Forholdet mellom vår histories kristne overbygning og en samtid som i liten grad interesserer seg for kristent åndsliv, er et sentralt tema i Oftestads nye bok *Røtter. Tekster om kultur og motkultur*. Her er mange av avisinnleggene hennes i perioden 2014-2021 samlet mellom to permer. Boken er snerten og innbydende. På forsiden poserer forfatteren selv: med korslagte armer og et lurtt smil står Oftestad i sin velkjente, kritiske positur og betrakter leseren – eller samtiden? Og ønsker oss velkommen til opplysende debatt.

KULTURENS RØTTER

Selve boktittelen signaliserer antologiens budskap: historikeren Oftestad ønsker nettopp å fremholde *røttene* i vår kultur som avgjørende for å forstå både fortid og nåtid, og vise at dagens samfunnsinnretning alltid vil stå i historisk sammenheng, også uavhengig av moderne menneskers forhold til politikk eller religion. Hennes mantra er at vi kan – og bør – lære av historien: «Bare kunnskap om historien, hindrer misbruk av historien», skriver hun i første innlegg på s. 31. Hun ønsker å utfordre de mange forenklingene og overflatiske fremstillinger av sammensatte problemstillinger som preger vår tids medievirkelighet: «historisk kunnskap lærer oss at virkeligheten alltid er kompleks», fortsetter hun (s. 31).

Som regel er det forskeren Oftestad som fører ordet ved å argumentere historiefaglig eller

teologisk, men av og til kommer også hennes konfesjonelle, katolske synspunkter til syne. En slik forsiktig polyfoni i tekstene er vellykket. Den gir et saklig inntrykk og passer fint til avisartikkel-sjangeren.

OPP TIL LESEREN

Oftestads formidlende stil er først og fremst sokratisk. Hennes strategi er at leseren selv skal trekke slutninger i politiske, ofte kontroversielle spørsmål (som eutanasi, abort, reproduksjonsteknologi etc.), uten først å være påtvunget gitte innsikter. Ved å redegjøre for historiske rasjonaler, setter hun samtidig vår egen tids tankemessige forutsetninger i perspektiv. Dermed går hun i dialog både med fortiden og lesere i samtiden.

At Oftestad gjør tidligere epokers tanke-mønstre og praksis relevant for dagsaktuell politisk diskusjon, skal ikke forstås som ledd i et fåfengt forsøk på gjenerobring av tapt terreng, men snarere som et opplysende bakteppe for å forstå vårt eget samfunn. Hun pleier først å belyse kulturelle dybdestrukturer, og spør seg deretter hva som vil skje når definierende begreper endres i så stor grad at de ikke lenger fungerer som samfunnets felles språk og målestokk. Noen svar eller spådommer gir hun ikke, men lar derimot leseren bygge videre på spørsmålet for egen del.

HISTORIE OG RELIGION

Avisinnleggene er sortert tematisk (og ikke kronologisk) under to hovedoverskrifter. Den første delen heter «Om historie og religion» og fremstår variert. Her trekker Oftestad lange, samtidsrelevante linjer bakover og berører spørsmål som mediernes religionsoppfatning og ulike trosuttrykk i det offentlige rom, islam og ytringsfrihet, seksualitetsforståelse og (manglende) grensesetting m.m. Uten å fremstå formanende insisterer Oftestad på kristendommens betydning, for eksempel

som samlende og meningsskapende fortellinger i både religiøs og sekulær kultur, og hun slår også et slag for teologifagets relevans som analytisk verktøy på samtiden: «den beste religionskritikken er den teologiske kritikken», skriver hun (s. 78). Som grundige historikere flest er Oftestad ingen generalist, men insisterer på at fortiden må forstås utfra sine partikulære premisser. For å illustrere dette bruker hun den velmenende religionsdialogen i norsk kommunal regi som kasus. «Når utgangspunktet er prinsipp, og ikke tradisjon, blir det hele abstrakt», skriver Oftestad (s. 60). Religionenes ulikhet og historiens mangefasettethet skal tas på alvor.

MENNESKESYNET

Bokens andre del heter «Om menneskets verdi», og her er det særlig premisser for menneskesyn og forestillinger om menneskeverd som legges under lupen. Det dreier seg bl.a. om menneskets forhold til naturen, individets plass i fellesskapet, sorteringssamfunn, og dødens og lidelsens rolle i kulturen før og nå. Særlig blir etiske spørsmål innenfor moderne bioteknologi brakt på bane. Bør ikke den bioteknologiske debatten utvides med perspektiver på hva et menneske er? spør Oftestad retorisk på s. 120. På dette feltet har kristen tradisjon mye å bidra med, minner hun om: «For det å være kristen handler ikke om å vedlikeholde en utdøende kultur. Det handler om å tilhøre en tradisjon som gjennom to tusen år har ment å formidle noe sentralt om Gud, mennesket og menneskets plass i verden.» (s. 121) Også bokens annen del er full av gullkorn, og hvert av innleggene er velskrevet og fungerer tankevekkende. Men samlet sett kan tematikken i denne delen virke noe enstonig og repetitiv.

Selv om Oftestads katolske posisjonering skinner igjennom iblant, fremstår hun hele veien objektiv og aldri indoktrinerende.

Opplysende og aldri indignert. Analytisk, men ikke tørr. Realistisk, men ingen dommedagsbasun. Vittig og tidvis ironisk. Betimelig nok minner hun oss om at vår samtid også har sine fordommer, og dagens mediesamfunn er på ingen måte fritt for «bannlysning». Eksempler er fjorårets trans-aktivistiske prosess mot J.K. Rowling og «vekkelsesbevegelser» som dagens nådeløse woke-isme. Hun maner derfor til kamp mot uvitenhet og selvgodhet gjennom historisk bevissthet. I en tid som preges av stadig mindre kunnskap om historie og kristenliv, både i skolens læreplaner og i medienes virkelighetsfremstilling, er denne oppfordringen tiltrengt og kjærkommen.

DATOSTEMPLET?

Artiklene leses med størst utbytte i små doser, og de vil fremstå dagsaktuelle en stund fremover. Hvorvidt denne boken også vil ha langtidsholdbarhet etterhvert som problemstillingenes aktualitet avtar og referanseglemmes, vil tiden vise. Uansett er Eivor Andersen Oftestads kunnskapsrike stemme i norsk offentlighet prisverdig. Boken hennes dokumenterer dette. Måtte den inspirere mange av hennes trosfeller til å delta i og bidra til opplyst, demokratisk og respektfull debatt.

Men hvorfor er tekstene som opprinnelig var trykket på nynorsk, blitt oversatt til bokmål? Jeg savner en begrunnelse. •

— “ —
Som regel er det forskeren Oftestad som fører ordet ved å argumentere historiefaglig eller teologisk, men av og til kommer også hennes konfesjonelle, katolske synspunkter til syne. En slik forsiktig polyfoni i tekstene er vellykket.
— ” —

**ST. SUNNIVA IRSK
DRONNING, NORSK
VERNEHELGEN**

RED. ALF TORE
HOMMEDAL, ÅSLAUG
OMMUNDSEN,
ALEXANDER O'HARA
ALVHEIM & EIDE,
AKADEMISK FORLAG,
BERGEN 2021

Praktbok om St.Sunniva

OMTALT AV PATER ODDVAR MOI

Dette er en stor og flott bok (260 sider i stort format med mange illustrasjoner) som er utgitt i forbindelse med 750-årsjubileet for overføringen av relikviene til Sunniva og seljemennene fra Selja til Bergen 7. september 1170. I en av bokens artikler blir flere av de 27 bildene vi har av St. Sunniva beskrevet, og mange av dem er også gjengitt i boken. Av bokens tolv kapitler er fire opprinnelig skrevet på engelsk og de resterende åtte på norsk, og så er alle artiklene oversatt slik at venstre spalte på hver side er på norsk og høyre spalte på engelsk. Av de engelskspråklige forfatterne bor to i Irland, én i London og én i Bergen, av de norskspråklige bor alle unntatt én i Bergen.

HVA ER SELJA?

Det er nyttig å kunne litt om Selja og middelalderens Bergen når man tar fatt på denne boken, for det er faktisk vanskelig å forstå hva Selja er hvis man ikke har vært der. Det er få steder som er så mystiske og gir pilegrimmen så mye som ikke kan festes til papiret, som Selja. Her ble det bygget kirker og et stort klosteranlegg og her holdt Vestlandets biskop hus i over 100 år. Dette er det vanskelig å begripe i dag, og spesielt vanskelig blir det å forstå dette hvis (noe jeg kommer tilbake til) det egentlig aldri ble funnet noe viktig på Selja.

Middelalderens Bergen var også noe helt annet enn i dag. Den tids domkirke, Kristkirken, lå på det som tidligere ble kalt Holmen, rett ved siden av Håkonshallen. Sunniva og seljemennenes relikvier ble plassert i et flott relikvieskrin ved hovedalteret i kirken, men nå er alle spor etter både relikvieskrinet og også selve kirken borte. Boken viser flere fotografier både av Selja og tomten til Kristkirken for å hjelpe alle som ikke har vært de to stedene. På Selja kan man den dag i dag se Sunnivahola og tydelige ruiner etter klosteret, men i Bergen sentrum er det ingenting igjen.

STILLER SPØRSMÅLTEGN

Det har blitt skrevet veldig mange bøker og artikler om St. Sunniva de siste årene, og felles for flere av disse er at de stiller spørsmålstegn ved historisiteten til disse hellige, spesielt

til Sunniva selv. Minst to av bokens forfattere, Alf Tore Hommedal og Alexander O'Hara, er helt overbevist om at St. Sunniva ikke i det hele tatt kan være en historisk person. Selv om det nok var blitt funnet hellige relikvier på Selja – det er blitt skrevet at Olav Tryggvason i 996 var involvert i det – mener de at det de første 150 årene bare var snakk om en gruppe personer uten navn, og ikke om en irsk dronning.

Hommedal skriver om dette (s. 76): «Slik me har fått overlevert *Acta sanctorum i Selio*, byggjer denne på ein versjon av legenda som truleg vart utforma som Kyrkjjas offisielle *acta*, anten ved translasjonen i 1170 eller like før. ... Det synest klart at St. Sunniva er eit sekundært tillegg i ei original, latinsk og kyrkjeleg legende som berre omfatta ei anonym gruppe kristne flyktningar, også dei mest truleg legendariske.»

Hommedal og O'Hara argumenterer her bl.a. med at kong Magnus V Erlingsson trengte argumenter for at han virkelig hadde arverett i Norge, siden han ikke var av kongeætt på sin farsside, bare gjennom sin mor Kristin, datter av Sigurd Jorsalfare. Derfor, tror de, ble det skrevet inn i legenden at det blant disse seljemennene var en irsk dronning; og kunne hun være dronning, kunne også Magnus være konge med arverett gjennom sin mor. Magnus hadde blitt konge (som liten gutt) i 1161, og var blitt kronet i 1163 og nå trengte både han og Vestlandets biskop (som nå offisielt flyttet fra Selja til Bergen) å styrke sin stilling ved hjelp av disse relikviene. Trondheim hadde allerede St. Olav, Oslo hadde St. Hallvard, Stavanger hadde den engelske biskopen St. Svithun, og Bergen trengte St. Sunniva.

SIGRID UNDET

Jeg har kanskje presentert Hommedals og O'Haras argumenter litt for kort, men de er i alle fall overbevist om at Sunniva aldri har levd. I en annen av bokens artikler, derimot, beskrives det at Sigrid Undset besøkte Selja i 1926 og at hun ble sterkt grepet av stedet. Og hun er ikke villig til å avskrive at Sunnivaskikkelsen kan ha en bakgrunn i virkeligheten. Hun skrev riktignok for nesten 100 år siden, men hun var samtidig en middelalderkjenner

“
Det er umulig å
yte denne
fyldige boken
rettferdighet
gjennom en kort
anmeldelse, for
det finnes mye av
interesse der.
”

Klosterruinene på Selja, øya der dronning Sunniva skal ha gått i land.

av de sjeldne. Hun kommer med sin innsigelse gjennom et retorisk spørsmål: «Er det sannsynlig at funnet av noen knokkelrester i hulen (alene) var bakgrunn nok for byggingen av det storstilte klosteranlegget?» (s. 205)

RIKT ILLUSTRERT

Det er umulig å yte denne fyldige boken rettferdighet gjennom en kort anmeldelse, for det finnes mye annet av interesse der, og svært mange illustrasjoner. I artikkelen *St. Sunniva in art* forstår vi bl.a. hvor helgenkulten rundt St. Sunniva var mest utbredt. Der leser vi (i norsk oversettelse): «Sunnivas nedslagsfelt er spegla i utbreiinga av Sunnivabilete i kunsten: nesten alle dei 27 mellomalderske framstillingane av St. Sunniva er funne i Noreg, og dei fleste langs kystlinja frå Bergen til Finnmark.

... (Og nesten alle) framstillingane av Sunniva er i tre, anten utskorne eller måla.»

I et par andre av artiklene sammenlignes St. Sunniva med tidligere kristne jomfrumartyrer som bl.a. St. Agnes og St. Cecilia, og også med helgener fra Irland. Og i flere artikler mot slutten av boken tar forfatterne opp hvordan St. Sunniva har blitt brukt i litteraturen de siste årene, og også hvordan hun har påvirket moderne pilegrimsbevegelser.

Et siste kapittel kan fortelle at de eneste relikviene vi i dag kjenner til av de hellige på Selja, ligger i alteret i St. Magnus katolske kirke. Ikke overraskende hadde dronning Josefine vært involvert da disse relikviene først kom til et katolsk alter i Oslo ca. 1850, og altså til slutt endte opp på Lillestrøm.

Kjøp gjerne og les denne interessante boken. •

KLIPP

Religion kan gi trøyst og meining, og sosialt samheld i ei vanskeleg verd i krise. I tillegg kjem undringa, gåta i sjølve eksistensen. I våre krisetider kan dessutan det religiøse språket målbæra respekt og ærefrykt for sårbart liv. Religionen har kort sagt for mykje å by på til at han vil verte endeleg oppgitt.

GUNNAR SKIRBEKK I INTERVJU MED KAJ SKAGEN I DAG OG TID

«I denne briljante forestillingen blir eksistensielle spørsmål om fysikk og religion fremstilt på en forståelig og svært relevant måte: For hvor kommer alt fra? Hva betyr egentlig The Big Bang, og hva fantes før det? Finnes det virkelig andre, parallelle univers? Og hva befinner seg egentlig inne i atomer, ja, hvordan kan vi forstå selve livskraften? Hvor kommer Gud inn i bildet?»

HILDE ØSTBY, TEATERANMELDER I AFTENPOSTEN

«Han er både en av vår tids aller største ledere og verdens viktigste influenser. Ikke bare fordi han har 1,3 milliarder følgere, men fordi han står opp for vår tids viktigste saker, klima og sosial rettferdighet. Han sier det må handles for å redde kloden vår, med rettferdighet, omtanke og solidaritet med de svakeste blant oss.»

GUNHILD STORDALEN TIL VG ETTER Å HA VÆRT TIL AUDIENS HOS PAVE FRANS

CAROLINE SERCK-HANSEN
DEN ORTODOKSE KIRKE - HISTORIE - LÆRE - TROSLIV
 ST. OLAV FORLAG 2021
 360 SIDER

Solid og vakker innføring i en tradisjon som står oss nær

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

En gang på slutten av 1970-tallet fikk Menighetsfakultetet besøk av den senere metropolitt Kallistos Ware, den gang foreleser ved Universitetet i Oxford. Jeg kan erindre at han holdt et foredrag om bønnens teologi og hvordan det virket nærmest eksotisk å se ham i full ortodoks munkedrakt forelese for en åndeløs forsamling av overveiende norske lutheranere, og det på et engelsk som var umiskjennelig «born and bred» på de britiske øyer. Jeg glemmer ikke hans enkle fortelling om egen konversjon, ikke bare fra en kirke til en annen, men til en helt annerledes kultur. Om hvordan han av nysgjerrighet hadde gått inn i en liten og nedslitt kirke i London og plutselig befant seg midt inne i liturgien, og om hvorledes han fortumlet kom ut og visste en eneste ting: denne kirken ville han slutte seg til. Og om hvordan han ble møtt med kontant avvisning da han spurte om hva som krevdes for å bli medlem: «Selvsagt er den ortodokse kirke Jesu Kristi sanne kirke, men den passer bare for grekere og russere». Timothy Richard Ware gav seg imidlertid ikke og etter å ha banket på i flere år, ble han omsider sluppet inn, ble munk under navnet Kallistos og senere åndelig overhode for de ortodokse troende i Storbritannia.

MØTE MED LITURGIEN

At det hele startet med liturgien, var noe jeg godt kunne forstå. Noen år tidligere hadde jeg deltatt på noen kirkedager i Uppsala, som startet med en ortodoks vesper i Uppsala domkirke. Fremme i koret var det plassert ikoner på noen notestativ, det skulle likesom tjene som en ikonostas, et lite kor tok oppstilling og en tysk diakon ledet det hele, mens presten – som var russisk – stod bakerst og spilte en relativt beskjeden rolle. Virkningen var – akkurat slik Kallistos Ware senere skildret det – lik et møte med en helt annen virkelighet, midt i vår verden. Og det kjentes som om Uppsala domkirke, imponerende som den jo er, ble redusert til en ydmyk kulisse om det mysteriet

som vi var vitne til, som om de svimlende gotiske buene bøyde seg ned for å bivåne det som utspilte seg.

SOLID INNFORING

Nesten femti år senere foreligger det nå på norsk en innføring i den ortodokse kirke som dette kirkesamfunnet har fortjent. Og som i omfang og billedmateriale langt overgår det jeg har sett av litteratur på dette området. Forlaget fortjener stor honnør for å ha satset på dette prosjektet. Og forfatteren, Caroline Serck-Hanssen, har levert et meget solid og leserverdig bidrag om et kirkesamfunn som altfor lenge har levd i utkanten av vår bevissthet. Det dreier seg om den nest største kristne trosretning i verden, etter Den katolske kirke. Og om det noen gang har vært slik at man i vårt land har kunnet overse ortodoksien, under henvisning til at russere og grekere får drive på med sitt, så er det ikke slik lenger. Det viser det enkle faktum at boken vier et helt kapittel til den ortodokse kirke i Norge. Dels minner forfatteren om at ortodoksien utgjorde en del av våre religiøse nærområder helt tilbake til kristningstiden. Naboskapet til den østlige del av kristenheten etter skismaet i 1053 hører utvilsomt med som en horisont for kristendommens historie hos oss. Vi må heller ikke glemme at en betydelig arv fra den østlige kirke ble integrert i vestlig katolisisme. Fra øst kom festene til Marias ære, og likeledes liturgiske ledd som «Agnus Dei». For ikke å glemme klosterlivet, hvor Benedikts regel omtaler Basilios den store som «vår hellige far».

KIRKE I VEKST

I vår egen samtid minner Serck-Hanssen om at den ortodokse kirke i tråd med endringene i Europa siden tidlig på nitti-tallet har opplevd en markant vekst. Det gjelder også her i Norge. Fra å være en kirke der mange av medlemmene hadde flyktet fra sine hjemland, kom det en ny situasjon etter jernteppets fall. Det kom til å bety mer enn en femdobling av

ALENE PÅ SCENEN: Svein Tindberg overbeviser igjen.
Foto: Det Norske Teatret

medlemstallet siden årtusenskiftet. Samtidig har også den ortodokse kirken litt etter litt vakt interesse blant den etnisk norske befolkningen. En rekke konversjoner har funnet sted, helt tilbake til sytti-tallet.

HISTORIEN - LÆREN - TROSLIVET

Boken består av tre deler. Den første delen er viet historien, og den er ført helt opp til i dag. Vi får viktig informasjon om de ortodokse kirkenes stilling i Øst-Europa i dag, og de utfordringene kirkene står overfor, i og med konflikten knyttet til situasjonen i Ukraina. Den andre hoveddelen omhandler teologien og læren i den ortodokse kirken, mens siste del er viet troslivet. Her står selvfølgelig liturgien sentralt, - selve navet i troslivet - men leseren får også en solid innføring i hvordan kirkerommet er bygget opp, og i det hele tatt den rike symbolverden som det ortodokse liturgiske liv er så gjennomsyret av, og som lar seg sammenfatte i uttrykket «de guddommelige mysterier». Her er åndelighet og skjønnhet intimt forenet. Ifølge den russiske kristningshistorien var det denne kombinasjonen som skal ha vært avgjørende da det eldste russiske riket ble innlemmet i den østlige kirken. Storfyrstens utsendinger til Konstantinopel berettet tilbake til storfyrst Vladimir, at da de ble ført «dit inn der de tjener sin Gud ...visste vi ikke om vi var på himmelen eller på jorda, for på jorda finnes ikke et slikt syn og ikke en slik skjønnhet ...»

I god harmoni med skjønnhetens rolle i troens liv er boken utstyrt med et rikt og ganske unikt billedmateriale. Det er tydelig at forfatteren har kunnet øse av sin omfattende kjennskap til den trosverden som hun skildrer for oss. Caroline Serck-Hanssen er kunst- og kulturhistoriker med vide kunnskaper om blant annet russisk ikonkunst. Hun kjenner sitt stoff, både innenfra og som fagperson. Resultatet er blitt en vakker bok og en enestående anledning til å fordype seg i en tradisjon som står oss nær. •

«Gudbenådet forestilling»

Det skjer noe uvanlig på Det Norske Teatret i Oslo for tiden.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Publikum strømmer til forestillingen «Guds-partikkelen» av Kjetil Bang-Hansen og Svein Tindberg. Teatrets Scene 2 fylles av et publikum som åpenbart blir fascinert av det de ser og hører. De to – den ene instruktør, den andre skuespiller, og sammen har de skapt teksten – klarer å dra oss alle, om vi er troende eller ateister, humanetikere eller kristne – inn i refleksjoner over tro og tvil, religion og vitenskap, filosofi og gudstro.

Kjetil Bang-Hansen.
Foto: Tor Kornstad

Svein Tindberg står alene på scenen i halvannen time, og snakker til oss om Gud, om universet, om livet, om mennesket, om materien, om atomene, om protonene og nøytronene og The Big Bang – ja både om det *hele* og om det *nære*: hans eget og Bang-Hansens liv og deres forsøk på å forstå. De får åpenbart mennesker i en sekularisert samtid til å nærme seg mysteriet, undringen – og underet.

«TAKK TIL GUD FOR TINDBERG»

Her er refleksjoner og observasjoner, alvor og humor, Men ingen forkynnelser, ingen pådytting av tro eller meninger, bare en åpen invitt til å tenke og forundre seg sammen. Noen passasjer taler nok spesielt til oss katolikker, for eksempel fortellingen om da de to teatermagikerne møtte søster Katharina Parcel OP på Katarinahjemmet i Oslo, nonne og kjernefysiker, innforlivet i både vitenskapens og religionens verden. I den første stilles spørsmålet «Hvordan?», i den andre «Hvorfor?»

Aftenpostens anmelder skriver at «Gudspartikkelen er en vitamininnsprøyting, en glede, et privilegium å ta med seg ut i novembrenatten. Det er nesten så man vil si takk til Gud for Tindberg!»

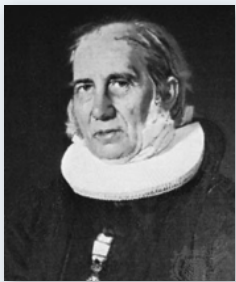
RELIGIØS TEMATIKK

Svein Tindberg og Kjetil Bang-Hansen har tidligere hatt suksess bl.a. med forestillingene «Evangeliet etter Markus», «Apostelgjerningene» og «Abrahams barn». De har forbauset mange ved å vise at religiøs tematikk fremdeles har appell og gjennomslagskraft i vårt pluralistiske samfunn.

Teatret opplyser at publikumtilstrømningen har vært så stor at forestillingen nå innimellom spilles også på Hovedscenen. Hvor langt inn i neste år den vil gå, er ennå ikke bestemt. •

En studie i økumenisk tenkning

TEKST: PATER PAWEŁ WIECH

HALLVARD HOLE OFM
**ANTROPOLOGIA
TEOLOGICZNA
JOHANNA A.
MÖHLERA I NIKOLAIA
F. S. GRUNDTVIGA.
STUDIUM
EKUMENICZNE**
(DEN TEOLOGISKE
ANTROPOLOGI HOS
J.A. MÖHLER OG
N.F.S. GRUNDTVIG. EN
ØKUMENISK STUDIE.)

“
Pater Hole skriver fra et økumenisk antropologisk synspunkt, og refererer i stor grad til Guds Ord, Kirkens lære, sakramentene, samt det kristne liv.
”

sin avhandling ved det Pavelige teologiske fakultet i Wrocław i Polen sammenligner Pater Hallvard Hole OFM den tyske katolske teologen Johann Adam Möhler (1796–1838) og den danske lutherske teologen Nikolai Fredrik Severin Grundtvig (1783–1872).

I denne spennende avhandlingen spør pater Hole: Er det samsvar mellom disse teologenes syn på mennesket og er dette relevant for oss i dag, også sett i lys av en milepæl i det økumeniske arbeidet: «Felleserklæringen» om rettferdiggjørelseslæren?

Denne erklæringen ble undertegnet av representanter for den romersk-katolske kirke og Det lutherske verdensforbund 31. oktober 1999 i Augsburg, på årsdagen for Martin Luthers «første» tale. Den var frukten av mange års iherdig økumenisk arbeid og den gjenspeiler det arbeidet som startet etter Det andre Vatikankonsilet.

Å lytte sammen til det bibelske budskapet, gir grunnlag for en felles forståelse av rettferdiggjørelsen. Felleserklæringen sier at «rettferdiggjørelse er en treenig Guds verk. Gud sendte sin Sønn til verden for å frelse syndere. Kristi inkarnasjon, død og oppstandelse er grunnlaget og betingelsen for rettferdiggjørelsen ... Kristus selv er vår rettferdighet.»

Pater Hole peker på temaer som det er verdt å ta opp, og som ikke er tilstrekkelig behandlet i Felleserklæringen. Han skriver fra et økumenisk antropologisk synspunkt, og refererer i stor grad til Guds Ord, Kirkens lære, sakramentene, samt det kristne liv. Dette er temaer fra Felleserklæringen som krever ytterligere økumenisk dialog. Möhler og Grundtvig stemmer godt overens i disse spørsmål, og videre forskning på dette området kan være fruktbar. Deres felles, økumeniske hengivenhet til troens mysterium, som skapelsen av mennesket i Guds bilde og likhet, kan være spesielt lovende.

De to teologene fascinerer med sin omsorg for den rette forståelsen av mennesket fra et bibelsk perspektiv. De speiler, hver på sitt vis, sin epoke. J. A. Möhler er den store fornyeren av katolsk teologi etter opplysningstidens herjinger. Også N. F. S. Grundtvig forsøkte å redde kristendommen fra opplysningstidens rasjonalisme.

Teologisk antropologi prøver å finne ut hvem mennesket er fra åpenbarings synspunkt. Menneskebegrepet hos Möhler og Grundtvig, slik det blir presentert av pater Hole, inkluderer følgende temaer: Menneskets opprinnelige tilstand, menneskets fall og arvesynden, det fullkomne mennesket Jesus Kristus,

mennesket fornyet i Kristus og det eskatologiske mennesket, dvs. mennesket ved slutten av sin eksistens. Utgangspunktet for antropologien er det bibelske motivet at mennesket er skapt i Guds bilde og likhet.

Grundtvigs positive menneskebilde forandret kristendommens ansikt. Hele Grundtvigs pedagogiske arbeid er basert på hans kristne menneskesyn. Teologien til de skandinaviske kirker kan i dag sees ut fra det positive menneskebildet hos Grundtvig, som er allestedsnærværende i hans hundrevis av salmer som fortsatt brukes, også i den katolske kirke i Norge. Utvilsomt er det også relatert til hans opprinnelige idé om folkehøgskoler, som vektla et positivt menneskesyn.

Det særegne ved Möhlers teologiske antropologi er inkarnasjonsprinsippet. Her viser han at Gud kommuniserer med mennesket fra skapelse til fullendelse. Guds bilde i mennesket spiller en spesiell rolle. Möhler fremholder at den edleste del av et menneske er dets åndelige krefter, det vil si fornuft og fri vilje.

Hos begge er gudsbildet av grunnleggende betydning. Enten det er inkarnasjonsprinsippet som et særegent ovenfra-og-ned-prinsipp om gjensidig gave mellom Gud og mennesker (Möhler), eller identitetsprinsippet som et særegent nedenfra-og-opp-prinsipp for dette gjensidige samspillet mellom Gud og mennesker (Grundtvig); gudbilledligheten er båndet som binder sammen.

Den teologiske antropologien til Möhler og Grundtvig er absolutt ikke en fullstendig løsning på problemene i den pågående diskusjonen om graden av kristen enhet når det gjelder synet på det rettferdige menneskets forhold til synd. Men de gir det noen nye impulser, og reflekterer fremfor alt over menneskets opprinnelse, spesielt over at mennesket er skapt i Guds bilde.

I 2017 reflekterte katolikker og lutheranere over 50 år med offisiell økumenisk dialog på verdensplan. I den felles luthersk-romersk-katolske kommisjonens rapport for kristen enhet «Fra konflikt til fellesskap», ble det formulert fem økumeniske imperativer. Det tredje imperativet lyder: «Katolikker og lutheranere burde på ny forplikte seg til å søke synlig enhet, til å være sammen om å forklare hvilke konkrete trinn dette krever og til å streve kontinuerlig mot dette mål.»

Jeg er ikke i tvil om at p. Hallvard Holes teologiske avhandling skriver seg inn i dette imperativ og er en invitasjon til alle kristne om å streve mot enhetens mål. Den er en invitasjon til å studere teologi, også på egen hånd. •

FEIL OM PRIDE

I nr. 3/2021 av St. Olav kirkeblad står det en lengre artikkel, PRIDE, av G. F. Rieber-Mohn. Artikkelen formidler budskap i språk, innfallsvinkel og bilder, skaper reaksjoner hos meg og flere andre katolikker som leser bladet.

Rieber-Mohn får halvannen side med spalteplass til redegjørelse av de politiske og samfunnsmessige utviklinger av de siste tiårs kamp for homofiles og andre seksuelle minoriteters rettigheter. Dette stoffet har vært dekket bredt av massemedier i landet, og de fleste av oss katolikker kjenner til homofiles rettigheter, og har ikke noe ønske om å bekjempe dem. Foreningen FRI står som nevnt bak Pride, men det burde det vært presisert at FRI er en forkjemper for at kjønn skal bli forstått som en følelse og et valg, og ikke som materiell virkelighet. Dette har FRI langt på vei lyktes med å innføre som ideologi i barnehage- og skolesektoren, helsesektoren, politikk og lovverk. Slik blir alle på et vis pådyttet ideologen bak Pride, og mer eller mindre tvunget til å akseptere «hele pakken», enten vi er enige eller ikke. Rieber-Mohn mener at vi kan «velge» en bit fra det Pride-ideologen står for, og være med å feire den i Pride. Men det å markere Pride er faktisk feiring av langt mer enn bare retten til å være homofil. Pride-ideologien har i sin helhet omdefinert hva kjønn, familie og foreldreskap er, og dermed også hva menneskets liv og mening i skaperverket og samfunnet er.

Når det offentlig flagges med Pride-flagget, og bl.a. skoler og barnehager markerer dette, ikke bare som en støtte til homofile, men som et oppløst og vedtatt syn på at alle former for sex og samliv er riktig og naturlig, reagerer jeg og mange andre. Foreningen FRI har mange kampsaker som ikke blir nevnt; f. eks. legalisering av hallikvirksomhet, sexkjøp, surrogati, flergifte, samt barns rett til å velge kjønn i tidlig alder - og dette ligger også i Pride-markeringen.

Rieber-Mohn skriver at det *utvilsomt* er mange katolikker og geistlige i Norge som stiller seg positive til anerkjennelse av homofile par som likestilte med ektepar i Kirken, og at kommunen derfor skal være åpen også for dem. Det påstås videre at pave Frans er på deres side i disse spørsmål. Men paven har understreket at ekteskapet som sakrament er mellom mann og kvinne, og Kirken har ikke makt til å endre et sakrament. Samtidig har han uttrykt støtte til staters sivile lovverk som forsøker å legge til rette for livssituasjonen til mennesker med ulike seksuelle legninger. «Det er viktig å hjelpe mennesker med dette», sa han, men «dette må ikke føre til at Kirken gir noe som Kirken i henhold til sin natur, ikke gir». (Katolsk Magasin nr. 8/2021) Pave Frans har altså ikke åpnet nattverden for katolikker som lever i andre livsformer enn sølibat eller ekteskap. Han har ikke endret Kirkens lære hva angår samliv og sakramenter.

De fleste av våre trosfeller her i landet, er kjent med at det finnes homofile og lesbiske katolikker, og de som mener at også Den katolske kirke bør følge i f.eks. Den norske kirkes fotspor i spørsmål om homofilt samliv, og vielse av likekjønnede par. Rieber-Mohn gir uttrykk for at *veien til slik aksept [i Den katolske kirken] nok vil bli lang*, men at det i mellomtiden blir den enkeltes samvittighet som skal råde. (*Samvittigheten* forstås da som uavhengig av hva Kirkens lære sier.) Det gjenstår selvsagt å se hva Kirken kommer til å gjøre fremover, men jeg og mange andre katolikker i landet står ikke for det synet som Rieber-Mohn håper eller tror vil manifestere seg i Den katolske kirken i Norge i tiden som kommer. Og nettopp fordi dette ikke er i tråd med Kirkens lære, regner vi med at heller ikke våre biskoper ser for seg en slik utvikling.

I Tyskland har den katolske bispekonferansen nylig åpnet blant annet for at prester kan velsigne og åpne nattverden for homofile par, på lik linje med ektepar i Kirken. Vi er flere som håper og tror at de norske katolske bispedømmene ikke er på vei i det samme sporet.

Frøydís Gustavsen

Et blad som utkommer bare fire ganger i året egner seg lite for dialoger og debatter. Neste nummer av «St.Olav» kommer om flere måneder. Vi har derfor latt den kritiserte spaltist lese innlegget ovenfor og gitt ham anledning til å skrive et kort tilsvar.

Noen presiseringer

Frøydís Gustavsen stiller seg på flere punkter kritisk til min artikkel «PRIDE» i forrige nummer av kirkebladet. Men hun kan ikke ha lest den grundig og med åpent blikk. Mitt formål var jo nettopp å advare mot en reservasjonsløs støtte til Pride-markeringene. Det som fortjener støtte, er kampen mot trakassering og forfølgelse av homofile, altså den menneskerettslige side av saken. Så skriver Gustavsen at «det burde vært presisert at FRI er en forkjemper for at kjønn skal bli forstått som en følelse og et valg, og ikke som en materiell virkelighet». Det er jo nettopp slike høyst kontroversielle standpunkter jeg advarte mot. Derfor skrev jeg: «Eksempelvis mener FRI at det finnes et «mangfold av kjønn», og at «mennesker skal

selv definere sitt juridiske kjønn». Jeg advarte videre mot foreningens tilslutning til surrogatfødsler og eggdonasjon. Det virker ikke som at Gustavsen har fått med seg dette.

Min konklusjon var denne: «Dette politiske programmet reiser en rekke etiske motforestillinger, og det kan sies å innebære sosiale eksperimenter som vi ikke kjenner de langsiktige virkninger av».

Min alvorligste innvending mot det Gustavsen skriver, retter seg mot hennes nest siste avsnitt. Hun tillegger meg den mening at jeg ønsker og forventer kirkelig aksept for at den katolske kirke skal kunne vie likekjønnede par. Det er meningsløst. Ekteskapet er, som jeg skrev, et sakrament forbeholdt heterofile par. Det ligger fast. Men jeg aner en bevegelse

i retning av å anerkjenne at to personer av samme kjønn kan være skapt slik, fra naturens side, at de kan elske hverandre i kropp og sinn, akkurat som kvinne og mann. Hvis et slikt homofilt par er troende katolikker, har kirken en stor sjelsesørgersk utfordring. Etter tradisjonell lære er deres kjærlighet en synd. Om de ut fra sin samvittighet velger å gå til kommunion, og en prest på samme grunnlag gir dem Kristi legeme, hvilket skjer mange steder i dag, kan ikke jeg se noen god grunn til å fordømme det. Det finnes sannsynligvis troende med langt større synder som går til alteret og mottar sakramentet.

Georg Fredrik Rieber-Mohn

AKTUELL PROFIL

Hvem: Joachim Teigen

Aktuell: Ny byttikksjef i St. Olav bokhandel

Både Kirkens norske forlag og bokhandel har lang historie å vise til: Butikken ble grunnlagt i 1961, mens forlaget ble etablert av biskop Johannes Olav Fallize allerede i 1889. Nå skal de to tradisjonsrike bedriftene bli ett selskap, og Joachim Teigen er ansatt som ny bokhandler etter Marianne Fjordholm.

– Gratulerer med stillingen som ny daglig leder av tradisjonsrike St. Olav bokhandel, Joachim! Hvorfor søkte du?

– Eg vart tipsa om annonsa, og må innrømme at eg tenkte det var noko «gudfeldig». Med studier i filosofi og teologi er det ikkje alle slags jobbar ein kan søkje på, men kombinera med jobberfaringa mi innanfor servicebransjen innsåg eg at denne jobben kunne eg faktisk ikkje la vere å søkje på; dette var ein sjanse til å bruke det eg har gjort så langt til å tene Kyrkja på ein konkret måte. Og så har eg jo sjølv vore kunde i bokhandelen, så det er ein butikk eg hadde eit forhold til allereie. Utifrå det tenkte eg at eg faktisk har noko å bidra med for å gjere bokhandelen endå betre, og samstundes trur eg at eg vil få mykje ut av det. Eg storkosar meg så langt!

– Hva tenker du at en katolsk bokhandel må være for å overleve i konkurransen med nettbokhandlere og alt annet som tar folks tid og penger nå til dags?

– Eg trur den må vere nettopp det, ein «katolsk bokhandel». Om me prøvar å bli ein vanlig bokhandel så er konkurransen med dei store kjedane for stor. Me må vere ein truverdig selgar innanfor den nisja me befinn oss i, og ein plass der folk veit at det ein kjøper er av god kvalitet; det vere seg innholdsmessing eller reint materielt. Og så må me tilby ei oppleving, og det trur eg bokhandelen gjer allereie. Folk kjem til St. Olav bokhandel ikkje berre for å finne varen dei leitar etter, men også fordi butikken gjev dei noko som andre butikkar ikkje gjer.

– Hva leser du helst selv?

– Eg les nok litt meir spesialisera litteratur innanfor det segmentet me jobbar med. Eg likar godt å lese ting som har med kyrkjehistorie, patristikk og idéhistorie å gjere, og liturgi er eg veldig interessert i. Og så likar eg også meir andeleg litteratur, der det ikkje vert så mykje fagstoff.

LESER GJERNE RATZINGER

– Kinoens død ble spådd da hjemmevideoen kom. Det har ikke slått til ennå. Hva tror du om bok vs. TV, dataspill og allehånde digitale underholdningsmedier – vil den overleve?

«Eg skal ikkje ljuge, det er store sko å fylle! Marianne kjenner butikken inn og ut, og ho er på mange måtar St. Olav bokhandel.»

– Ja, det trur eg absolutt. Det er nok riktig at folk på min alder og yngre les mykje mindre enn før, eller i alle fall føretrekk korte snuttar av tekst, eller ting ein vert underhaldt av. Men me har faktisk ikkje funne opp noko som kan erstatte boka, og det ho formidlar. Til og med e-bøker vert ikkje det same; kor mange ser du faktisk sitte med ein Kindle på T-banen eller rundt i byen? Nesten ingen! Det trur eg er fordi ei fysisk bok gjev ei oppleving som eit lesebrett ikkje kan erstatte. Du får eit forhold til boka på ein annan måte, du får ei kjensle av kor i boka ein kan finne det og det, og du eig ho! Det same kan ikkje seiast om e-bøker, som er bundne til ei plattform eller ein spesifikk type teknologi.

– Hvilken bok – bortsett fra Bibelen! – har betydd mest for deg?

TRO PÅ BOKEN: – Me har faktisk ikkje funne opp noko som kan erstatte boka, og det ho formidlar. Til og med e-bøker vert ikkje det same; kor mange ser du faktisk sitte med ein Kindle på T-banen eller rundt i byen, spør St. Olav bokhandels nye bokhandler Jochim Teigen. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

Joachim Teigen

Født: 9. juli 1993

Bor: Oslo

Familie: foreldre og to yngre systre

Utdannelse: filosofi og teologi

Stilling: påtroppande butikksjef i St. Olav bokhandel

nyttar, så eg kan tenkje meg kva ein kunde er ute etter. Den overordna filsofien der må vere at dei produkta me sel, skal vere produkt ein sjølv har lyst på og kan vere stolt av å eige.

STORE SKO Å FYLLE

– *Hva gleder du deg mest til som nyansatt bokhandler?*

– Eg gler meg til å sette mitt preg på bokhandelen, i samarbeid med kollegaene mine, og i tråd med det gode arbeidet som har vorte gjort i St. Olav bokhandel i så mange år. Og så gler eg meg til å møte alle kundane, og til å nå ut til nye kundegrupper. Då tenkjer eg spesielt på dei litt yngre, og her ser eg verkeleg fram til å kunne sjå på kva bokhandelen kan gjere for å tiltrekke seg også dei.

– *Hva gruer du deg til?*

– Det er klart at det ligg eit stort ansvar i det å drive butikk, og spesielt ei så lita verksemd der ein ikkje har dei sama økonomiske marginane som større kjeder. Men så er eg veldig glad for at bokhandelen nå er slått saman med St. Olav forlag, og at me kan dele både kompetanse og utfordringar med kvarandre. Det trur eg både forlaget og bokhandelen blir sterkare av!

– *Du tar over etter Marianne Fjordholm, som er en slags institusjon i institusjonen, hvordan føles det?*

– Eg skal ikkje ljuge, det er store sko å fylle! Marianne kjenner butikken inn og ut, og ho er på mange måtar St. Olav bokhandel. Eg veit at både kundar og kollegaer kjem til å sakne ho enormt. Men eg er så heldig at eg har eit par månadar overlapping med ho, slik at eg kan ause av kjelda med kunnskap som ho sit på. Og når dagen kjem og eg formelt tek over, så blir nok vegen litt til medan me går. Men då har eg eit godt fundament å lene meg på i det arbeidet Marianne har gjort, og alt det eg lærer av ho nå. •

– Ratzingers (pave emeritus Benedikt XVI) «Innføring i kristendommen» er ei bok som har betydd mykje for meg, og som eg vender attende til gong på gong. Ho opnar horisonten for kven Gud er og kva kristentrua er. Og så likar eg å lese Ratzinger. Ein høyrer liksom gjenklang av kyrkjefedrene hjå honom, og samstundes går han i dialog med samtidas straumningar på ein førebileteleg konstruktiv måte.

– *Du har mange års teologistudier bak deg, så katolsk tro og lære kjenner du godt, men bokhandelen er jo mer: lys, julekrybber, såper fra Tautra ... Hva kan du om det mer nipsete aspektet ved å være bokkremmer?*

– Der blir det nok ein del «learning by doing». Men av dei andre tinga bokhandelen har, er det også ting eg sjølv

ST. OLAV

Katolsk kirkeblad

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 4–2021, årgang 133
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Linda Therese Utstøl
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:

Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:

Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for
forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav kirkeblad redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-pla-
katen.

Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 25.11.20

Deadline neste nummer:
15.02.22

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:

«Den hellige natt», maleri av
Geertgen tot Sint Jans (1465–1495),
The National Gallery, London.

Pavens bønne- intensjoner

DESEMBER 2021

Misjonsintensjon: For kateketene

La oss be for kateketene, som er kalt til å for-
kynne Guds Ord, at de med mot og kreativitet
kan være vitner i Den Hellige Ånds kraft.

JANUAR 2022

For ekte menneskelig felleskap

Vi ber for alle som lider på grunn av religi-
øs diskriminering og forfølgelse, at deres ret-
tigheter og verdighet må bli respektert ut fra
det faktum at vi alle er brødre og søstre i den
menneskelige familie.

FEBRUAR 2022

For ordenssøstre og vigslede kvinner

Vi ber for ordenssøstre og vigslede kvinner; vi
takker dem for deres misjon og for deres mot,
og at de må fortsette å finne nye løsninger på
utfordringene i vår tid.

Evige løfter

► Lørdag 20. november avla elisabethsøstre
M. Pauline Nguyen Thi Hong Ngoc og M. Monika
Nguyen Thi Hien evige løfter i St. Olav domkirke i
Oslo. Hovedcelebrant var biskop Bernt Eidsvig
Can. Reg..

FASIT JULEKVISS

1. b | 2. a | 3. a | 4. c | 5. c | 6. b | 7. c | 8. a | 9. b |
10. a | 11. a | 12. b | 13. a | 14. b | 15. c | 16. a | 17. b |
18. c | 19. a | 20. b | 21. c | 22. a |

Kontaktpersoner ved mistanke om seksuelle overgrep

► Kontaktpersonene er der for å lytte og
er ansvarlige for å viderebringe informa-
sjonen til de instanser som skal behandle
saken videre. Alle som får kjennskap til en
sak, kan ta kontakt med en kontaktper-
son. Hvis en prest får kjennskap til en sak,
skal han henvende seg til en av dem.
Kontaktpersonene informere deretter bi-
skopen og Fagetisk råd i bispedømmet.

Finn mer informasjon på
katolsk.no/organisasjon/norge/overgrep

Oslo katolske bispedømme

P. Erik Ruud
Telefon: 63 81 93 76
eller 47 97 58 92
Erik.Ruud@katolsk.no

Jorån Heggteit
Telefon: 980 63 915
Joran.Heggteit@katolsk.no

Trondheim stift

Lena Tande
Telefon: 72 55 38 35
eller 909 78 698
Lena.Tande@katolsk.no

Patrick Kermit
Telefon: 980 18 017
Patrick.Kermit@katolsk.no

Tromsø stift

Elisabeth Grenness
Telefon: 951 44 544
egrenness@hotmail.com

Heinrich August Backmann
Telefon: 970 90 993
hbackmann@icloud.com

Ny journalist i St. Olav og katolsk.no

► Oslo katolske bi-
spedømme har ansatt
Linda Therese

Utstøl (31) som jour-
nalist i kommunika-
sjonsavdelingen. – Jeg
gleder meg til å lære mer om det katolske
Norge, og håper å bidra med gode reflek-
sjoner rundt kultur og samfunn, sier Utstøl.
Hun skal skrive artikler og levere stoff til
både katolsk.no og St. Olav katolsk maga-
sin. Utstøl blir også bokansvarlig i St. Olav
magasin. Hun tiltrådte stillingen
1. november.

Arkitekt Hans Petter Madsø 1940–2021

Vi er samlet til denne messen for å takke for Hans Petters liv og for å be for hans sjel. Det er svært meget å takke for, og vår bønn er tuftet på Herrens egne ord. Vi skal være der hvor han er.

Jeg tillater meg å minnes mine første inntrykk av Hans Petter, fra ca. 1986: Det øst-finnmarkske riksmål forener dannelse og klarhet, særlig når det snakkes med et rikt ordforråd

og klar sinnsro, på stille og sterke menns vis. Han var ikke pratsom, men god på små porsjoner small talk, og han viste omsorg for familiens gjester ved å mikse styrkende drinker. Han snakket om kanoturer og andre atletiske utfoldelser, som han forøvrig ennå huskes for av sine samtidige fra Kirkenes.

I sin lange karriere som arkitekt arbeidet han med skisseblokk og blyant, ja helt til de siste par uker før han døde; ingen elektroniske programmer skulle få innflytelse over oppdragsgivernes trivsel. Han var en utpreget estetiker, og mange fremholder som hans eftermæle at «han ikke var i stand til å tegne noe stygt eller dårlig».

Han var altså en estetiker som giftet seg med en estetiker, en med utpreget god smak og helt uten kompromissvilje når det gjaldt hjemmet. Tidlig i deres ekteskap falt Unn for en bestemt hjørnesofa, som hun kjøpte. Stuen var imidlertid for liten for den, det var ikke mulig å få den inn, men Unn var helt sikker på at Hans Petter ville hamle opp med slike ubehagelige og forstyrrende detaljer. Han tegnet og bygget et karnapp – vi lar karnappet bli stående

som et eksempel på sivilisasjonens seier over naturlovene – og hans kjærlighet til Unn.

Hans Petters merittliste som arkitekt er lang og den spenner over noe sånt som 56 år. Kolleger og oppdragsgivere vil huske ham som en meget kompetent person, menneskelig i likevekt og faglig på høyde med kompliserte fasade- og romløsninger. Det er én side av hans personlighet. Barn og barnebarn hadde en annen tilgang til ham, og gir sine minner vakre uttrykk; portrettet de tegner er nært og sart.

Jeg kan ikke fortelle dere nøyaktig hva som skjer når vi dør. Våre begreper om livet etter døden kan ikke være presise, og det er best slik. Det jeg kan si med sikkerhet, er at mennesker av god vilje, de som øver barmhjertighetens gjerninger, kort sagt dem vi har hørt om i evangeliet, er Guds barn. De skal ta i eie det rike som er gjort rede for dem fra verdens grunnvoll ble lagt. Tro er ikke først og fremst en erkjennelse av Guds eksistens; tro betyr å leve det evangelium Kristus forkynte. Det kan vi alle velge å gjøre, og troen vil vokse i oss og lede oss til Gud.

Vår bønn idag er for Hans Petter: Måtte han, Guds barn og menneske av god vilje, gå inn til sin Herres glede!

*Biskop Bernt I. Eidsvig
St. Olav domkirke, Trondheim,
28. oktober 2021*

Kunngjøringer

OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

► **P. Nikolas Goryczka** OFM er gjenutnevnt til kapellan ved Lunden kloster fra 1. august 2020 for en periode på to år.

► **P. Łukasz Gruchała** er fra 1. september 2021 løst fra tjenesten som sjelesorger for polsktallende katolikker i Sta. Maria menighet på Lillehammer.

► **P. Adam Wróblewski** er fra 1. september 2021 utnevnt til å ha ansvaret for polsk sjelesorg i Sta. Barbara menighet på Kongsberg (40% stilling).

► **P. Sławomir Czuba** er fra 1. september 2021 utnevnt til å ha ansvaret for polsk sjelesorg i Sta. Maria menighet på Lillehammer (40% stilling).

► **P. Marcin Zych** er fra 1. september 2021 løst fra tjenesten i Førde og St. Paul menighet i Bergen, for å kunne vende tilbake til bispedømme i Kalisz, Polen.

► **P. Øystein Lund** utnevnes til studentprest i Oslo med virkning fra 1. november 2021.

MODER TERESA:

Takkebønn for latteren

Å du min herlige Herre, som har gitt meg så mye glede i mitt liv,
jeg får lyst til å smile når jeg ser dine utallige velsignelser.
Mine øyne smiler når jeg ser sultende barn få mat.
Min gamle munn smiler når jeg ser folk blir klar over at du søker dem.
Ofte, Herre, åpner jeg munnen og fyller den med latter,
når jeg – sammen med søstrene – ser hva du virkelig er.
Og hver dag ler vi med den gleden du gir oss under vår lovsang til deg.
Takk, Herre, for denne fantastiske, glade latter.

Moder Teresa (1910-1997), fra Skopje i Makedonia, virket i India det meste av sitt liv. Hun grunnla søsterkongregasjonen «Nestekjærlighetens misjonærer», som arbeider blant fattige og syke i Calcutta og andre steder. For sin innsats mottok hun en rekke priser, bl.a. Nobels fredspris i 1979. Ble saligkåret i 2003 og helgenkåret in 2016, som Den hellige Teresa av Calcutta.

ADVENTSAKSJONEN 2021

NORGES
UNGE
KATOLIKKER

Caritas
Norge

SEND EN DONASJON TIL:
3000.16.91410
ELLER VIPPS TIL: **93083**

UNGDOMMEN ER FREMTIDEN
HJELP DR KONGO Å VOKSE

adventsaksjonen/norgesungekatolikker

ADVENTSAKSJONEN.NO

